

MARJAN RAVBAR

RAZVOJNI
DEJAVNIKI
V SLOVENIJI –
USTVARJALNOST
IN NALOŽBE

GEORITEM 9

RAZVOJNI DEJAVNIKI V SLOVENIJI – USTVARJALNOST IN NALOŽBE

Marjan Ravbar

GEORITEM 9

**RAZVOJNI DEJAVNIKI
V SLOVENIJI – USTVARJALNOST
IN NALOŽBE**

Marjan Ravbar

LJUBLJANA 2009

GEORITEM 9

RAZVOJNI DEJAVNIKI V SLOVENIJI – USTVARJALNOST IN NALOŽBE

Marjan Ravbar

© 2009, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Urednika: Drago Kladnik, Drago Perko

Recenzenti: Pavle Gantar

Kartografki: Nika Razpotnik, Jerneja Fridl

Fotografa: David Bole, Bojan Erhartič

Prevajalka: Nika Razpotnik

Oblikovalec: Drago Perko

Izdajatelj: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Za izdajatelja: Drago Perko

Založnik: Založba ZRC

Za založnika: Oto Luthar

Glavni urednik: Vojislav Likar

Računalniški prelom: SYNCOMP d. o. o.

Tisk: Collegium graphicum, d. o. o.

Naklada: 300 izvodov

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

911.3:330.322(497.4)

911.3:159.954(497.4)

RAVBAR, Marjan

Razvojni dejavniki v Sloveniji – ustvarjalnost in naložbe / Marjan Ravbar ;
[kartografki Nika Razpotnik, Jerneja Fridl ; fotografa David Bole, Bojan Erhartič ;
prevajalec Nika Razpotnik]. – Ljubljana : Založba ZRC, 2009. –
(Georitem, ISSN 1855-1963 ; 9)

ISBN 978-961-254-108-8

243520256

GEORITEM 9

RAZVOJNI DEJAVNIKI V SLOVENIJI – USTVARJALNOST IN NALOŽBE**Marjan Ravbar**

© 2009, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

AVTOR

Marjan Ravbar

marjan.ravbar@zrc-sazu.si

<http://giam.zrc-sazu.si>

Rodil se je leta 1947 v Novem mestu, kjer je leta 1965 na tamkajšnji gimnaziji maturiral. Na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je leta 1971 diplomiral, leta 1976 magistriral in leta 1993 doktoriral. Po diplomu je bil najprej asistent na Inštitutu za geografijo, nato je delal na Republiškem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine. Leta 1978 se je kot pomočnik direktorja zaposlil na Zavodu za družbeno planiranje v Novem mestu, leta 1987 pa kot raziskovalec znova na Inštitutu za geografijo. Med letoma 1993 in 1998 ter leta 2002 je bil njegov direktor. Od pridružitve Inštituta za geografijo Geografskemu inštitutu Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti kot znanstveni svetnik vodi raziskovalni program Geografija Slovenije.

Ukvarja se zlasti z naselbinskim razvojem, širjenjem urbanizacije in problemi regionalnega razvoja. Leta 1980 je prejel nagrado novomeške občinske raziskovalne skupnosti, leta 1984 priznanje Zveze geografskih društev Slovenije leta, leta 1987 priznanje Zvezne konference SZDL, nato pa leta 1984 srebrno plaketo in leta 2004 zlato plaketo Zveze geografskih društev Slovenije.

GEORITEM 9

RAZVOJNI DEJAVNIKI V SLOVENIJI – USTVARJALNOST IN NALOŽBE

Marjan Ravbar

© 2009, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

IZDAJATELJ

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

gi@zrc-sazu.si

<http://giam.zrc-sazu.si>

Inštitut je leta 1946 ustanovila Slovenska akademija znanosti in umetnosti in ga leta 1976 poimenovala po akademiku dr. Antonu Meliku (1890–1966). Od leta 1981 je sestavni del Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Leta 2002 sta se inštitutu priključila Inštitut za geografijo, ki je bil ustanovljen leta 1962, in Zemljepisni muzej Slovenije, ustanovljen leta 1946. Ima oddelke za fizično geografijo, socialno geografijo, regionalno geografijo, naravne nesreče, varstvo okolja, geografski informacijski sistem in tematsko kartografijo, zemljepisno knjižnico in zemljepisni muzej ter sedež Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije.

Ukvarja se predvsem z geografskimi raziskavami Slovenije in njenih pokrajin ter pripravljanjem temeljnih geografskih knjig o Sloveniji. Sodeluje pri številnih domačih in mednarodnih projektih, organizira znanstvena srečanja, izobražuje mlade raziskovalce, izmenjuje znanstvenike. Izdaja znanstveno revijo *Acta geographica Slovenica*/Geografski zbornik ter znanstveni knjižni zbirki Geografija Slovenije in Georitem. V sodih letih izdaja monografije Geografski informacijski sistemi v Sloveniji, v lihih letih pa monografije Regionalni razvoj.

GEORITEM 9

RAZVOJNI DEJAVNIKI V SLOVENIJI – USTVARJALNOST IN NALOŽBE**Marjan Ravbar**

UDK: 911.3:159.954(497.4)

911.3:330.322(497.4)

COBISS: 2.01

IZVLEČEK**Razvojni dejavniki v Sloveniji – ustvarjalnost in naložbe**

Analize regionalnih inovacijskih sistemov in njihovega prispevka h gospodarski rasti so v svetovni znanstveni literaturi že dobro uveljavljene. Nenazadnje lahko v sodobnih teorijah in empiričnih raziskavah najdemo jasne dokaze o tesni medsebojni povezanosti tehnološkega napredka, ustvarjalnih človeških virov, tolerantnosti in investiranja kapitala, pri čemer so investicije zgolj odsev ter temeljni, ne pa tudi zadostni pogoj k uravnavanju razvojnih spodbud. Kapital, povezan z investicijskimi aktivnostmi, je skupaj z naravnimi (surovine) in človeškimi (delo, znanje in informacije) viri eden izmed ključnih dejavnikov gospodarskega napredka. V sodobnosti so nove oblike investicij praviloma neposredno povezane z izobrazbeno strukturo prebivalstva v določenem okolju, torej z znanjem. Naložbene aktivnosti se torej ne pojavljajo povsod istočasno in enakomerno, marveč določene oblike investicij, praviloma večjih vrednosti, pronicajo zgolj iz določenih inovacijskih središč. To na številnih obsežnejših območjih, ki tudi v majhni Sloveniji običajno z velikim številom kazalnikov sodijo med manj razvita, zaostčuje njihov izhodiščni razvojni položaj. V tem pogledu se nove investicije običajno identificirajo z novimi znanji, najpogosteje z novimi proizvodi, iznajdbami ter novimi tehnološkimi ali organizacijskimi pristopi. Tako je z investiranjem – ob kapitalu – tesno povezana zlasti vloga ustvarjalnih poklicev, ki ključno prispevajo h gospodarskem razvoju. Kopičenje ali pomanjkanje naložbenih aktivnosti v izbranih okoljih je pogosto zgolj posledica številnih dejavnikov, kjer se socialnoekonomska diferenciacija v pokrajini zrcali v spremenjenih lokacijskih dejavnikih; njene prednosti ali slabosti lahko prispevajo tudi k nastanku novih socialnih in regionalnih neenakosti.

Geografska analiza ustvarjalnosti in naložb kot pomembnih razvojnih dejavnikov je pokazala, da je njuna razporeditev skoraj identična. Kaže izrazito koncentracijo v osrednjeslovenski razvojni regiji, kjer so realizirali dve petini investicij, tu pa je tudi skoraj polovica vseh delovnih mest v ustvarjalnih poklicih v Sloveniji, čeprav v tej regiji prebiva le četrtina ljudi v državi in je v njej 32 % delovnih mest. Zaradi te izjemne koncentracije je v vseh ostalih razvojnih regijah delež investicij in zaposlenih v ustvarjalnih poklicih v primerjavi s številom prebivalcev pod državnim povprečjem. Skoraj trikrat manj (le 13 %) jih je v podravske razvojni regiji, nato pa po številu in deležih sledijo savinjska, dolenska in gorenjska razvojna regija, pri čemer ima dolenska izrazit primanjkljaj med tako imenovanimi ustvarjalnimi poklici. Okrog 5 % vrednosti investicij in zaposlenih v ustvarjalnih poklicih je še v obalno-krški in goriški razvojni regiji. V preostalih razvojnih regijah se njihov delež giblje med 1 in 3 %.

KLJUČNE BESEDE

geografija ustvarjalnosti, regionalni razvoj, investicije, ustvarjalno okolje, konkurenčnost, Slovenija

GEORITEM 9

RAZVOJNI DEJAVNIKI V SLOVENIJI – USTVARJALNOST IN NALOŽBE**Marjan Ravbar**

UDC: 911.3:159.954(497.4)

911.3:330.322(497.4)

COBISS: 2.01

ABSTRACT

Development factors in Slovenia – Creativity and investments

Global scientific literature widely deals with analysis of regional innovative systems and their contribution to economic growth. Modern theories and empirical researches indicate strong correlation between the technical progress, creative human resources, toleration and capital investments. New investments are basic but not sufficient condition for balancing the developmental stimulation. Capital, linked with investment activities, natural (material) resources and human resources (work, knowledge, information) are main driving forces of the economic progress. New forms of investments today are strongly connected with population educational structure and knowledge, therefore investments do not occur everywhere, simultaneously and equally. Some forms of investments, especially the most extensive ones, originate from already established innovative centres, consequently the less developed areas (which cover the greater part of the territory) continually suffer from unprivileged starting-point. New investments usually coincide with new knowledge in the form of new products, innovations, new technological and organizing solutions. Capital therefore strongly intertwines with creative social groups, which undoubtedly have an impact on regional development. Accumulation or lack of investments in certain area is often the result of numerous factors: socio-economic differentiation, local factors changes, regional disparities and others.

Geographical analysis of both investments and creativity in Slovenia indicated almost identical distribution: strong concentration in Osrednjeslovenska development region with the two fifths of total Slovenian investments and more than half of all employments in creative professions but only a quarter of Slovenian population and 32% of all employments. This imbalance is resulting in under-average level of investment activities and »creative« employments in the rest of the Slovenian regions. In Podravje development region the level is three times lower (13%), following by Savinjska, Dolenjska and Gorenjska development regions. Particularly Dolenjska development region shows distinctive deficit in the number of creative employments. In Obalno-kraška and Goriška development regions the rate of investments and creative employments is 5%, in the rest of the development regions this share is between 1 and 3%.

KEY WORDS

geography of creativity, regional development, investments, creative environment, competitiveness, Slovenia

Vsebina

Predgovor	12
1 Uvod	14
2 Pojmi, viri in metodološka pojasnila	16
3 Geografsko vrednotenje investicij v Sloveniji ob prelomu tisočletja	24
3.1 Splošen pregled naložbenih aktivnosti med letoma 1995 in 2006	24
3.2 Razporeditev investicijskih aktivnosti po razvojnih regijah v Sloveniji	30
3.3 Razporeditev investicijskih aktivnosti na ravni lokalnih skupnosti	68
3.4 Struktura investicij po razvojnih regijah Slovenije	80
3.5 Panožna sestava investicijskih aktivnosti na ravni lokalnih skupnosti	89
4 Geografska analiza človeških virov – ustvarjalnosti	93
5 Naložbe in ustvarjalnost – razvojna dejavnika v regionalnem razvoju	105
5.1 Geografsko vrednotenje medsebojne povezanosti razvojnih dejavnikov	111
6 Sklepne misli in ocena vrednotenja razvojnih dejavnikov	121
7 Seznam virov in literature	131
8 Seznam slik	133
9 Seznam preglednic	138

Predgovor

Ena od iluzij, ki je na široko prisotna predvsem v političnem in poljubno publicističnem diskurzu o regijah, regionalnem razvoju in neenakostih v Sloveniji, se nanaša na prepričanje, da je z usmerjeno regionalno razvojno politiko in državnimi intervencijami potrebno in mogoče doseči enakomerno ali celo enako stopnjo razvitosti vseh regionalnih enot v Sloveniji – pa kolikor naj jih že bo in kakršnekoli naj že bodo. V bistvu gre za zahtevo po nivelizaciji razvoja, ki jo je moč doseči le z močnimi mehanizmi družbene redistribucije in prostorske relokacije družbenega bogastva od tam, kjer je ustvarjeno, tja, kjer ga primanjkuje. V izvedbi praktične regionalne politike to seveda pomeni, da je potrebno zaustaviti razvoj v bolj razvitih regijah, da bi jih manj razvite lahko dohitele. Takšna politika nivelizacije je mogoča samo za ceno zaustavitve razvoja v celi državi, kar bi seveda pomenilo, da so na slabšem vsi, tudi tisti iz manj razvitih regij.

Zavračanje poskusov nivelizacije regionalnega razvoja seveda ne pomeni pristajanja na razlike v regionalni razvitosti ter na razlike v individualni in družbeni blaginji po regijah, takšnih kot so. Pomaga pa nam razumeti dinamično naravo družbenega in gospodarskega razvoja, ki je preprosto v tem, da se razvoj dogaja v prostoru in se prostorsko (regionalno) diferencira tako, da se v določenih razvojnih ciklih določne regije razvijajo hitreje, druge pa zaostajajo, v nekem drugem razvojnem ciklu pa se lahko razvojna dinamika premesti iz enih regij v druge in se lahko hitreje razvijajo regije, ki so pred tem zaostajale. Naloga regionalne politike je, da identificira tiste razvojne dejavnike in okoliščine, ki spodbujajo hitrejši razvoj v posameznih regijah in jim z ustreznimi ukrepi pomaga, da se lahko udeležijo. Na ta način prispeva tudi k blaženju razlik v individualni in družbeni blaginji med prebivalci posameznih regij.

Poenostavljeno vzeto, logiko regionalnega razvoja in tudi razvojnih ukrepov pojasnujemo z dvema skupinama teorij. Prva se nanaša na koncept primerjalnih prednosti in nakazuje, da se bo določena regija razvijala hitreje, če bo znala dobro izkoristiti specifične primerjalne prednosti, po katerih se razlikuje od drugih regij. Druga teorija pa gradi na modelu diverzifikacije in nakazuje, da bo določena regija bolj uspešna, če bo znala v zadostni meri zagotoviti raznolikost dejavnosti in uslug, s tem pa se tudi izogne tveganju, da bi ob morebitni krizi »nosilne« dejavnosti zašla v krizo regija kot celota, kar je sicer slabost prve teorije.

Zdi se mi pomembno, in na to kaže tudi vsebina pričujoče knjige, da sta obe veliki skupini teorij dandanes, na prehodu iz industrijske družbe v družbo znanja nezadostni, saj ne zmoreta pojasniti nekaterih razvojnih fenomenov niti v svetovnem niti v slovenskem merilu. Tudi v Sloveniji imamo primere, ko beležimo razmeroma močan regionalni razvoj v regijah, kjer tega po tradicionalnih teorijah ne bi pričakovali, po drugi strani pa regije, ki imajo »razvojne predispozicije«, zaostajajo.

Zasluga te knjige in njenega avtorja je, da so predstavljene nove razvojne razsežnosti in dinamika regionalnega razvoja v navezavi na teorijo »kreativnega kapitala«,

kakor jo je razvil Richard Florida v knjigi *The Rise of the Creative Class* (2002). Geografsko-prostorsko razsežnost teze o ustvarjalnem družbenem razredu kot glavnem razvojnem dejavniku je še dodatno razvil v knjigi *Cities and Creative Class* (2005). Najbolj pomembno sporočilo teorije o ustvarjalnem razredu je seveda vloga in pomen mest kot prizorišč za kreativno dejavnost. S svojo velikostjo, toleranco in kulturno diferenciranostjo mesta vzpostavljajo stike med različnimi kulturami in s tem omogočajo inovativnost, hkrati pa nova kultura ustvarjalnega razreda spreminja lokacijske dejavnike. Tako kot vedno se tudi v novih razmerah dejavnosti in podjetja »grodijo«, da bi izkoristila ugodne okoliščine za proizvodnjo in razvoj, s čimer postaja glavni lokacijski dejavnik koncentracija talentiranih ljudi. Ali kot pravi Florida (2005, 27): »... kar je bolj pomembno, podjetja grozdijo, da bi izkoristila koncentracijo talentiranih ljudi, ki poganjajo inovacije in ekonomsko rast ...«.

To sporočilo je po mojem mnenju zelo pomembno za razmišljanje o regionalnem razvoju v Sloveniji, saj ponovno izpostavi pozitivno vlogo mest kot generatorjev regionalnega razvoja, ki se širi tudi na njihovo vplivno območje, kar dokazuje tudi pričujoča knjiga. Hkrati pa opozarja, da je regionalni razvoj čedalje bolj povezan s prisotnostjo kreativnih poklicev in ne toliko z dostopom do klasične infrastrukture, oziroma, bolje rečeno, da z infrastrukturno razvitostjo ne moremo več v tolikšni meri pojasnjevati dinamike regionalnega razvoja. Vlaganje v kreativnost in znanje, torej v ljudi, postaja poglobitveni dejavnik regionalnega razvoja. Upam, da bodo to sporočilo slišali in ne preslišali tudi tisti, ki oblikujejo regionalno razvojno politiko.

Pavel Gantar

*Številke so tako kot naše uboge besede,
samo poskusi zajemanja posameznih pojavov,
večno pomanjkljivo približevanje resnici.*

Johann Wolfgang Goethe
(prevod iz nemščine Marjan Ravbar)

1 Uvod

Klasične raziskave, ki so doslej opozarjale na pomen dejavnikov v regionalnem razvoju in prikazovale gospodarsko strukturo, prometno povezanost, infrastrukturo opremljenost, ponudbo storitvenih dejavnosti, kakovost življenjskega okolja in podobno izgubljaajo pomen. V sodobnosti razvojne dejavnike nadomeščajo novi vidiki vrednotenja odnosov znotraj regionalne skupnosti. Zlasti pomembna je navzočnost visoko produktivnih dejavnosti (*venture capital*), ki zahtevajo spremenjene naložbene aktivnosti, te pa prav tako spremenjene zahteve na trgu delovne sile.

Z iskanjem razvojnih dejavnikov inovativno naravnane regionalnega razvoja se že dalj časa ukvarjajo ekonomisti, sociologi, geografi in regionalni planerji. Analize regionalnih inovacijskih sistemov in njihovega prispevka h gospodarski rasti so v literaturi že dodobra uveljavljene. Nenazadnje lahko v empiričnih raziskavah in sodobnih teorijah najdemo jasne dokaze o tesni medsebojni povezanosti tehnološkega napredka, (ustvarjalnih) človeških virov, tolerantnosti in investiranja (kapitala), pri čemer so (nove) naložbe zgolj odsev ter temeljni, ne pa tudi zadostni pogoj za uravnavanje razvojnih spodbud v regionalnem razvoju. Kapital, povezan z naložbenimi aktivnostmi, je skupaj z naravnimi (surovine) in človeškimi viri (delo, znanje in informacije) eden od ključnih dejavnikov gospodarskega in družbenega napredka. V sodobnosti so nove oblike investicij praviloma neposredno povezane z izobrazbeno strukturo prebivalstva v določenem okolju, torej z znanjem. Naložbene aktivnosti ne nastopajo povsod sočasno in enakomerno, temveč določene oblike (praviloma večjih vrednosti) investicij pronicaajo zgolj iz določenih inovacijskih središč, kar v znatnem številu (tudi) obsežnih območij, ki običajno z večjim številom izbranih kazalnikov spadajo med manj razvita – tudi v majhni Sloveniji – zaostčuje njihov izhodiščni razvojni položaj. V tem pogledu se nove investicije običajno identificirajo z novimi znanji, največkrat pa tudi bodisi z novimi proizvodi bodisi kot iznajdbe in novi tehnološki ali organizacijski pristopi. Tako je z investiranjem – ob kapitalu – tesno povezana zlasti vloga ustvarjalnih poklicev, ki ključno prispevajo h gospodarskem razvoju. Kopičenje ali pomanjkanje naložbenih aktivnosti v določenih okoljih je pogosto tudi posledica številnih drugih dejavnikov, pri čemer se socialno ekonomska diferenciacija v pokrajini zrcali v spremenjenih lokacijskih dejavnikih. Njene prednosti oziroma slabosti prispevajo tudi k nastanku novih socialnih in regionalnih neenakosti.

Preučevanje medsebojne povezanosti ustvarjalnosti oziroma izobraženosti ter naložbenih aktivnosti izkazuje izjemno kompleksnost različnih (ekonomskih, socialnih in prostorskih) dejavnikov. Na prelomu tisočletja smo torej priča novi, temeljiti preobrazbi izobrazbenih struktur in investicijskih aktivnosti, ki jima kot izhodišču obravnave namenjamo posebno pozornost. Gospodarski razvoj in postindustrijska družba sta se v razmerah globalizacije prisiljena nenehno strukturno prilagajati, pri-

lagoditvenim zakonitostim pa sledijo tudi sodobni razvojni dejavniki. Ti se morajo podrejati še zlasti spreminjajočim se lokacijskim dejavnikom, ki odločilno vplivajo na geografsko razporeditev gospodarskih aktivnosti in s tem na razvojne procese v do-ločenem geografskem okolju.

Na poti v družbo znanja dobivajo torej čedalje večji pomen naložbe, povezane z drugimi socialno-ekonomskimi dejavniki, zlasti človeškimi viri. Preučevanje teh izredno kompleksnih razsežnosti in njihovih daljnosežnih posledic za gospodarski in vseobsežni družbeni razvoj je bilo doslej v posameznih družboslovnih vedah, zlasti v ekonomiji, osvetljeno z različnih zornih kotov. V sodobni slovenski geografiji pa se je doslej namenjal premalo pozornosti preobrazbi pokrajine zaradi vplivov naložb in z njimi povezanih ustvarjalnih poklicev kot pomembnih sestavin pri strukturnih spremembah v sodobni družbi. Zato je poglobitveni namen te knjige, da v skromnem obsegu prikaže nekatere geografske značilnosti investicijskega razvoja ter njegove pove-zanosti z ustvarjalnimi poklici v prvih letih 21. stoletja, s čimer naj vsaj v fragmentarni obliki zapolni vrzel v ekonomski geografiji in še zlasti pri preučevanju vplivov, pove-zanih z zastavljenimi cilji izenačevanja življenjskih razmer na celotnem ozemlju države ter zagotavljanja skladnega regionalnega razvoja.

Osredotočamo se na geografske (prostorske) vidike, torej na razporeditev naložb in ustvarjalnosti ter na njihove učinke v regionalnem in prostorskem razvoju. Vse-kakor je tudi ta tematika, čeprav bo morda razumljena kot pretirano enostranski prikaz, tako obsežna in raznolika, da ji bo v prihodnje treba namenjati veliko pozornost in jo osvetliti iz različnih zornih kotov, kar si ob sodobnih izzivih družbenega razvoja, ki jih prinašajo na primer globalizacija, uravnotežena konkurenčnost, grozdenje, regio-nalni management ali ustvarjalno okolje, zagotovo tudi zasluži. V pričujoči publikaciji pa najprej posebno pozornost namenjamo pomembnosti preučevanja prostorske raz-prostranjenosti investicijskih aktivnosti, kot so obseg, razvoj in razporeditev investicij, zlasti v proizvodnih in storitvenih dejavnostih, ki med drugim kažejo razvejenost in razvitost gospodarstva. Drugi del knjige je namenjen obravnavi geografskih razsežno-sti ustvarjalnosti in prostorskih vplivov konkurenčnosti. Glavno pozornost namenjamo temeljnim značilnostim gospodarske in socialnogeografske preobrazbe družbe, ki jo narekuje ustvarjalno okolje kot poglobitveno gibalno sodobnega družbenega napredka. S prostorskimi vplivi so povezani pomembni socialnoekonomski učinki in tudi regio-nalna neskladja v pokrajini.

Žal nam ne obseg pričujoče publikacije ne časovni okvir predhodno opravljenih raziskav ne omogočata prikaza prav vseh razsežnosti te izjemno kompleksne proble-matike. Prikazujemo zgolj nekatere geografske značilnosti investicijskega razvoja ob vstopu v novo tisočletje, zlasti med letoma 2000 in 2006. Obravnavamo predvsem nje-govo povezanost s človeškimi viri, posebej z ustvarjalnim potencialom. Razpravljamo tudi o možnih zamislih za boljše razumevanje, ki jo ima na spremenjeno dinamiko v lo-kalnih produkcijskih sistemih povečana vloga ustvarjalnega okolja. Po doslej opravljenih

raziskavah (na primer Ravbar in Bole 2007) je namreč razvoj investicij usodno povezan s človeškimi viri, zlasti z mlado prebivalstveno in ugodno izobrazbeno strukturo. Izhodiščna hipoteza publikacije je podmena, da znanje, to so ustvarjalni poklici, in kapital, to so naložbe, postajajo ključnega pomena za nadaljnji (regionalni) razvoj. Opozarjamo predvsem na pomen tistih ustvarjalnih poklicev in z njimi povezane strukture investicij, ki vpliva zlasti na specializacijo in koncentracijo (kopičenje ekonomskogeografskih aktivnosti) v izbranih geografskih okoljih, s tem pa posredno tudi na oblikovanje mozaika lokalnih produkcijskih sistemov. V sklepnem delu so predstavljeni glavni poudarki. Ključna je ugotovitev, da sta razvoj podjetništva in naložb usodno povezana s človeškimi viri, zlasti z ugodnima starostno in izobrazbeno strukturo.

V pričujoči knjižici praviloma ne vrednotimo dejavnikov, ki bi lahko neposredno ali posredno podrobneje osvetlili investicijske vplive na regionalni razvoj, denimo ekonomske moči investorjev, poslovnih kazalnikov, fizične, časovne in cenovne dostopnosti do ustreznih zemljišč, njihove funkcionalnosti, povezanosti z aglomeracijskimi učinki gospodarskega razvoja, naravnogeografski razmerami in podobno. Posebno pozornost pa namenjamo pomembnosti preučevanja prostorske razporeditve investicijskih aktivnosti in ustvarjalnosti, ki kažejo na razvejenost in razvitost gospodarstva. Vloga obeh razvojnih dejavnikov družbenega in regionalnega razvoja pridobiva pomen.

2 Pojmi, viri in metodološka pojasnila

Preden se lotimo podrobnejše geografske analize investicijskih aktivnosti v povezavi z ustvarjalnostjo, moramo opredeliti pomen nekaterih izrazov in hkrati podati nekatera kritično naravnana metodološka pojasnila.

Izraz naložba ali investicija izhaja iz latinske besede *investicio* v pomenu 'vlaganje'. Je tesno povezan z ekonomijo, gospodarstvom in financami. V teh vedah in dejavnostih poznamo več opredelitev naložb. Najpogostejša delitev je vsebovana v obrazcu:

$$\text{bruto investicije} = \text{obnovitvene investicije} + \text{neto investicije}.$$

Naložbe so torej izdatki, ki se dodajajo fizičnemu kapitalu in so namenjeni povečanju in/ali ohranjanju kapitala. Pri tem gre za namensko kopičenje materialnih sredstev, ki skozi čas prispevajo k povečanju toka dobrin in storitev. Po drugi opredelitvi pa so naložbe izdatek, namenjen povečanju dohodka v prihodnosti. To je splošna opredelitev, ki omogoča, da med investicije uvrstimo tako materialne kot nematerialne naložbe. Po tej opredelitvi so investicije tudi izdatki za raziskave in razvoj. Sem prav tako spadajo izdatki za izobraževanje, opredeljeni kot investicije v človeški kapital. Po statistični opredelitvi so investicije tisti del bruto domačega proizvoda, ki ni

potrošen. Dobimo jih tako, da od bruto domačega proizvoda odštejemo osebno in javno porabo ter saldo zunanjetrgovinske menjave.

Investicije določajo prihodnjo strukturo gospodarstva in s tem ustvarjajo bodočo usklajenost proizvodnje s potrošnjo oziroma ponudbe s povpraševanjem. Obseg investicij je pomemben zato, ker predstavlja oblikovanje dodatnega kapitala ter s tem povečanje prihodnjih proizvodnih zmogljivosti in rast bruto domačega proizvoda (BDP). Gre torej za dolgoročni vpliv investicijskih odločitev na ponudbo oziroma proizvodni potencial, kar je ključnega pomena za dolgoročno gospodarsko rast. Z investicijami se spreminja obseg proizvodnih zmogljivosti, ki se praviloma prilagajajo tržnim razmeram. Investicije so torej ključnega pomena tudi za družbeni razvoj, imajo pa tudi pomemben vpliv na preobrazbo pokrajine in regionalni razvoj.

Sistematično opazovanje razporeditve investicijskih aktivnosti ter njenih daljnosežnih posledic na regionalni in družbeni razvoj je bilo doslej pri prostorskih vedah, kamor sodita tudi geografija in regionalno planiranje, popolnoma zanemarjeno. To je toliko bolj presenetljivo, saj gre za enega najpomembnejših družbeno-gospodarskih procesov, ki jih Slovenija doživlja že od polpretekle dobe, ko sta ji v drugi polovici preteklega stoletja dajali močan pečat najprej pospešena industrializacija, pozneje pa uspešna preobrazba družbenega ustroja iz industrijskega v postindustrijsko-informacijskega. Vzrok za tovrstno pomanjkanje geografskih raziskav je treba iskati verjetno v obširnosti in zapletenosti pojavov, ki jih povzroča sleherna investicija, pa tudi v metodoloških težavah, povezanih z za prostorske znanosti neustreznimi podatkovnimi bazami. Analize geografske razprostranjenosti investicij namreč običajno zahtevajo visoko stopnjo konkretizacije in v številnih primerih tudi podrobnejše informacije o dejanski razmestitvi in panožni strukturi investicij, ki so povezane z neposredno preobrazbo prostorskih struktur. Pri tem je treba razlikovati vsaj med dvema značilnima skupinama investicij. Na eni strani gre za tako imenovane točkovne naložbe, ki so povezane z lokacijskimi dejavniki in ne nazadnje tudi s konkretnim zemljiščem v določenem kraju ali delu naselja (mesta). Pri njih je možno spremljati zlasti panožno strukturo investicij, ki omogoča vpogled v namen investicije, bodisi v nove zmogljivosti bodisi v rekonstrukcijo ali posodobitev oziroma dograditev, razširitev, lahko pa tudi v spremembo oziroma preobrazbo obstoječe socialnoekonomske strukture. Na drugi strani so naložbe v tako imenovane linijske objekte oziroma poteke tras povezane z raznoliko prometno, energetsko ali drugo gospodarsko in komunalno infrastrukturo.

Podatke o investicijskih aktivnostih v Sloveniji zbirata Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) in Statistični urad Republike Slovenije (SURS). Naloga AJPES-a je zbiranje, obdelovanje, objavljanje in posredovanje podatkov iz letnih poročil poslovnih subjektov. Skladno s predpisi (Navodilo ... Uradna lista RS 53/02 in 87/02) morajo za zagotovitev javnosti podatkov in potrebe državne statistike (statistično raziskovanje) AJPES-u posredovati svoja letna poročila oziroma določene podatke iz letnih poročil vsi poslovni subjekti v državi (gospodarske družbe,

samostojni podjetniki, zavodi, proračuni in druge pravne osebe javnega prava, pravne osebe zasebnega prava in društva). Vseh poslovnih subjektov je okrog 120.000. Na podlagi podatkov iz letnih poročil posameznih vrst poslovnih subjektov AJPES izdela posebne informacije, med njimi Plačila za investicije po dejavnostih SKD (statistična klasifikacija dejavnosti).

V prvem primeru so evidence pripravljene na podlagi poenotenih obrazcev in se objavljajo z imenom poslovnega subjekta, šifre proračunskega uporabnika in naslova investitorja na temelju plačil za investicije. V drugem primeru statistične službe zbirajo podatke o opredmetenih in neopredmetenih osnovnih sredstvih glede na namen. Bruto investicije so razčlenjene na naložbe, namenjene vzdrževanju obstoječih aktivnosti, posodobitvam in/ali novim zmogljivostim. Podatki so zbrani na podlagi vprašalnika, ki ga letno izpolnjujejo vsi poslovni subjekti z več kot 20 zaposlenimi. Na ta način je zajetih več kot 95 % vseh bruto investicij, ki so razvrščene po občinah glede na dejansko lokacijo, kjer so bile tudi izvedene oziroma porabljene.

Razlike med podatki SURS-a in AJPES-a so vrednostne in vsebinske narave. Vrednost »bruto investicij v osnovna sredstva« po SURS-ovih metodoloških izhodiščih predstavlja dejansko vrednost investicij ob njihovi uresničitvi, ne glede na to, kdaj so bila sredstva izplačana. Podatek AJPES-a »plačila za investicije« pa predstavlja denarna sredstva, izplačana za investiranje ne glede na čas graditve ali nabave. Tako med plačila za investicije spadajo plačila za naložbe iz odobrenih investicijskih kreditov, kamor spadajo vsa investicijska plačila po nalogu investitorja, dobavitelja opreme oziroma izvajalca del za opravljena dela, vključno s plačili pogodbenih predujmov, prenosi s partije kredita v uporabi v dobro računa investitorja za opravljena dela, vgrajevanje lastnih proizvodov, vlaganja v proizvodne dejavnosti, plačila za investicije iz kredita, interkalarni obresti in podobno (Navodilo ... Uradna lista RS 53/02 in 87/02). Pomembna razlika med podatkom je tudi ta, da po AJPES-ovih opredelitvah plačila za investicije obsegajo podatke, zbrane z računov pravnih oseb, medtem ko je po SURS-ovih bazah podatkov vrednost bruto investicij v osnovna sredstva zbrana iz poročevalskih enot zasebnega sektorja in pravnih oseb v družbeni in zasebni lasti, obsega pa tudi stanovanjsko gradnjo občanov. Plačila za investicije, kot jih zbirajo in posredujejo AJPES-ove baze podatkov, so torej vsebinsko skromnejši podatek od SURS-ovega, saj zajemajo manjšo poročevalsko bazo in zato ne dajejo dovolj informacij o prirastu novega kapitala v gospodarskem sistemu (Štraser 2000). Kot primer navajamo izsek iz podatkovnih baz SURS-a in AJPES-a za obdobje med letoma 2003 in 2006, ki kaže, da je zajem AJPES-ovih baz o dejanskih investicijskih aktivnostih okvirno za 40 % nižji. Razlika je očitno posledica različnih postopkovnih faz, ki so v načrtovalskih procesih neizogibne, preden pride do dejanske realizacije zamišljene naložbe. Razlike v zajetu podatkov so pogosto tudi posledica administrativnih postopkov (pridobivanje ustrezne prostorske in izvedbene dokumentacije), ki imajo določen časovni zamik.

Preglednica 1: Primer razlik v vrednostih investicij v Sloveniji med podatki SURS-a in AJPES-a med letoma 2003 in 2006 (SURS: medmrežje 6; AJPES: medmrežje 1).

Slovenija	leto 2003	leto 2004	leto 2005	leto 2006
vrednost bruto investicij				
po SURS-u (milijoni evrov)	6303	7387	7705	8634
vrednost plačil za investicije				
po AJPES-u (milijoni evrov)	2614	3184	3224	3443
razlika med SURS-om				
in AJPES-om (%)	41	43	42	40

Nobena od obstoječih evidenc ne odraža natančne prostorske razprostranjenosti investicijskih aktivnosti niti po geografsko zaokroženih območjih niti po naseljih, kar je bil naš prvotni namen ob pripravi pričujoče publikacije. Veliki slabosti statističnih podlag sta organizacijsko načelo zajemanja podatkovnih baz in pregrba teritorialna razčlenjenost podatkov, kar je za geografske raziskave neugodno, saj aktualne statistične podatkovne baze skrivajo precejšnje število metodoloških pasti in omejitev. Pri podrobnih geografskih analizah je na primer v primeru AJPES-ovih baz (zlasti pri velikih poslovnih sistemih) domala nemogoče ugotoviti, v kateri teritorialni enoti ali naselju je bila določena investicija dejansko izvršena in kakšni dejavnosti je bila namenjena konkretna naložba. Register evidenc se namreč vodi po »domicilnem« načelu, torej po sedežu investitorja, in za podrobno geografsko analizo ne daje zadostnih informacij o natančni lokaciji investicije, še manj pa o njenih prostorskih vplivih. Prav od tega metodološkega problema je namreč odvisno, ali je podatke mogoče razčleniti po njihovi geografski pripadnosti in/ali panožni strukturi. Sicer jih je treba prikazati sumarno in neredko moramo tovrsten skupni podatek vezati na sedež investitorja, čeprav vemo, da je velik del investicije dejansko potekal v povsem drugih delih države in marsikdaj ni bil dejansko namenjen dejavnosti, za katero je konkretni investitor registriran. Zaradi narave dostopnih podatkov je v tej fazi tudi nemogoče preučevanje lokacijskih dejavnikov, na primer »prostorske zrelosti projektov« za konkreten poseg v prostor, ki so vplivali na poslovne odločitve investitorjev. Za geografske analize naložbenih aktivnosti veljavna prostorska zakonodaja (glej na primer ZUreP 2002) skriva številne pasti, ki so običajno rezultanta večletnih postopkovnih faz, kar obstoječim podatkovnim bazam izkrivlja dejansko vrednost oziroma ne omogoča njihove absolutne verodostojnosti.

Tudi register SURS-ovih evidenc za podrobno geografsko analizo ne daje zadostnih informacij o dejanski »lokaciji« investicije in njenih prostorskih vplivih. Od tega metodološkega problema je namreč odvisno, ali je podatke mogoče razčleniti po njihovi

geografski pripadnosti ali panožni sestavi. Ker SURS-ove podatkovne baze ne spremljajo naložbenih aktivnosti na ravni naselij, smo se bili načrtovanim podrobnejšim analizam prisiljeni odreči. Zato smo vse geografske analize opravili na ravni najnižjih možnih administrativnih enot, ki so v času nastajanja podatkovnih baz dejansko obstajale, to je na ravni 193 lokalnih skupnosti oziroma občin. Na podlagi tako zbranih podatkov smo občine razvrstili v eno od 12 razvojnih regij.

Obstoječe evidence omogočajo tudi analizo investicijskih aktivnosti po panožni sestavi na podlagi šifrant SKD (statistična klasifikacija dejavnosti). Le-ta se vodi za 17 dejavnosti:

- a: kmetijstvo, lov in gozdarstvo,
- b: ribištvo in ribiške storitve,
- c: rudarstvo,
- č: predelovalne dejavnosti,
- d: oskrba z električno energijo, plinom in vodo,
- e: gradbeništvo,
- f: trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe,
- g: gostinstvo,
- h: promet, skladiščenje in zveze,
- i: finančno posredništvo,
- j: poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve,
- k: dejavnost javne uprave in obrambe ter obvezno socialno zavarovanje,
- l: izobraževanje,
- m: zdravstvo in socialno varstvo,
- n: druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti,
- o: zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem ter
- p: eksteritorialne organizacije in združenja.

Za potrebe pričujoče študije smo v analizi nekatere sorodne dejavnosti združili. Razlogi za ta ukrep so bili izključno praktične narave. Šlo je bodisi za združevanje sorodnih dejavnosti zaradi nepomembnosti investicijskega pojava, na primer dejavnosti ribištva in ribiških storitev, ki smo jih povezali s kmetijstvom in gozdarstvom, bodisi za smiselno gospodarsko in prostorsko povezanost investicije zaradi sorodnosti prostorskega učinka. Tako smo na primer v sklop gospodarske infrastrukture združili oskrbo z energijo in izgradnjo prometne infrastrukture, združili smo investicijske aktivnosti trgovine in gostinstva, finančne in poslovne storitve, finančne in poslovne storitve ter javno upravo, osebne storitve in druge storitve. Tako smo kot »združene« dejavnosti v nadaljnji prostorski analizi »spojili« naslednje sektorske sklope dejavnosti in jih poimenovali kot:

- $a + b$ = kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo;
- c = rudarstvo;
- $č + e$ = industrija in gradbeništvo;

- $d + h$ = gospodarska infrastruktura;
- $f + g$ = trgovina in gostinstvo;
- $i + j$ = finančne in poslovne storitve;
- $k + n$ = javna uprava, osebne in druge storitve;
- l = izobraževanje;
- m = zdravstvo in socialno varstvo.

Pri analizi geografske razporeditve investicijskih aktivnosti smo za obdobje med letoma 2000 in 2006 uporabili podatkovne baze o bruto investicijah v osnovna sredstva, ki jih na ravni lokalnih skupnosti za vsako leto posebej vodi SURS (medmrežje 6). Poleg tega smo za identično teritorialno raven in enako časovno obdobje na podlagi posebne prošnje pridobili še podatkovno bazo Bruto investicije v nova in rabljena osnovna sredstva po skupinah osnovnih sredstev in dejavnosti investitorja (SURS 2008). Pri večini analiz smo praviloma uporabili bodisi skupni obseg investicij za celotno obdobje bodisi povprečni letni presek investicijskih aktivnosti od začetka leta 2000 do vključno leta 2006, kajti izkazalo se je, da posamezni letni pregledi ne zagotavljajo možnosti za oblikovanje resnejših zaključkov vplivov na prostorski in regionalni razvoj, saj so v številnih primerih, zlasti v manjših (praviloma na novo oblikovanih) občinah, prevelika kolebanja med posameznimi leti (neredki so primeri, da so po statističnih podatkih v določenih občinah investicije v posameznih letih celo popolnoma izostale). Zato menimo, da sumarni podatki sedemletnega razdobja nudijo trdnjšo oporo za oblikovanje zaključkov o skladnosti investicijskih aktivnosti s cilji regionalnega razvoja. Zaradi praktičnih razlogov, pa tudi zato, da smo lahko kolikor toliko zmanjšali inflacijske dejavnike, smo vse pridobljene statistične podatke za posamezna leta preračunali v evre po vsakokratnih srednjih letnih tečajih.

Izraz ustvarjalnost ima sopomenko kreativnost, ki izhaja iz latinske besede *creatio*. Pomeni uspešno in inovativno reševanje različnih nalog v družbi in ni v izključni domeni znanstvenikov ali umetnikov. Ustvarjalne skupine je izjemno težko identificirati, kajti njihove dejavnosti se med seboj zelo razlikujejo. Najtežje je iz njih izluščiti »vsebino« ustvarjalnosti. Načeloma gre za skupine, ki so določen problem sposobne prepoznati in na tej podlagi razvijati nove zamisli ali jih na svojstven način kombinirati tako, da ustvarjajo nove produkte. Gre za raznolike socialne skupine (angleško *creative core*), ki imajo vpliv na številnih področjih družbenega življenja. Njihovo jedro sestavljajo ljudje, ki ustvarjajo nova znanja. Florida (2002) je identificiral tri medsebojno povezane vrste ustvarjalnosti:

1. Tehnološka ustvarjalnost ali inovacija (angleško *technological creativity or innovation*), ki združuje zlasti inženirje tehničnih profilov, naravoslovce, zdravnike ter učitelje in raziskovalce s področja gospodarstva, medicine, tehniških, naravoslovnih, družboslovnih in humanističnih znanosti. Te visoko ustvarjalne socialne skupine poganjajo družbenoekonomski in tehnološki razvoj.

2. Ekonomska ustvarjalnost ali podjetništvo (angleško *economic creativity or entrepreneurship*), ki združuje na primer menedžerje, visoke državne uradnike in strokovnjake, dejavne v raznovrstnih gospodarskih, izobraževalnih in medicinskih dejavnostih. Ti podpirajo gospodarski razvoj ter na ta način posredno vzpostavljajo interakcije z drugimi znanji (mišljene so različne ekonomske, pravne vede in podobno).
3. Umetniška ali kulturna ustvarjalnost (angleško *artistic or cultural creativity*), katere nosilci so kulturni ustvarjalci in poustvarjalci, kamor spadajo na primer glasbeniki, publicisti, pisatelji, likovniki ... Ti sicer ne prijavljajo novih patentov, vendar so njihove dejavnosti eden izmed najpomembnejših kazalnikov za odprtost, prepoznavnost in raznolikost v pokrajinski podobi. Pomenijo tudi svojevrstno privlačnost za prvi dve skupini ustvarjalnih poklicev. Prisotnost kulturnih ustvarjalcev in umetniških skupin je namreč pomemben lokacijski dejavnik pri oblikovanju ustvarjalnega okolja (Fromhold-Eisebith 1995) in ima pomembno vlogo pri zagotavljanju kakovostnih bivanjskih razmer (Florida 2002).

Florida je postavil tudi hipotezo, da vse tri skupine ustvarjalnih poklicev vzajemno vplivajo druga na drugo in na ta način pospešujejo ekonomski napredek določene družbenega okolja. Izhodišče njegove teorije »ustvarjalnega kapitala« je prosta izbira kraja bivanja in delovnega mesta, pri čemer imajo po njegovem mnenju odločilno vlogo zlasti toleranca do raznolikih nazorskih pogledov, kulturna raznovrstnost priseljencev in vzpodbujanje družbenega vzdušja za odprtost do uresničevanja novih zamisli.

Uspešnost geografsko zaokroženih območij se skuša opredeliti tudi s preučevanjem tistih investicijskih vložkov, ki naj bi bili značilni za tako imenovane učeče se regije. Pri analizi ustvarjalnosti je pomembno, da iz množice različnih poklicev izluščimo reprezentativne kategorije glede na njihovo ustvarjalnost, kar je, izhajajoč iz številnih praktičnih primerov, tvegano početje. Podatkovne baze so prevzete iz Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP). Za potrebe pričujoče raziskave smo uporabili baze delovno aktivnega prebivalstva po enotah področnih skupin poklicev, stopnji šolske izobrazbe ter občini dela in bivanja na dan 31. 12. 2006. Razporeditev temelji na mednarodno primerljivi standardni klasifikaciji poklicev ISCO-88 (International Standard Classification of Occupations). Na tej podlagi je opravljena razmejitev zgolj tistih kategorij, ki jih sestavljajo naslednje skupine:

1. strokovnjaki (*creative core*),
2. ustvarjalci (*creative professionals*) in
3. kulturniki (*bohemians*).

Poskus razmejitve kategorij ustvarjalnih poklicev po sistematiki ISCO, ki je večinoma prilagojena razmišljanjem in teoretskim podlagam Floride (2004), prikazuje preglednica 2.

Preglednica 2: Izbor in razmejitev ustvarjalnih poklicev (priredba na podlagi opisa skupin iz standardne klasifikacije poklicev (SKP), SURS: medmrežje 7).

ustvarjalne skupine	poklicne skupine (na podlagi ISCO klasifikacije)
strokovnjaki	fiziki, kemiki in podobni strokovnjaki, matematiki, statistiki, informatiki in podobni strokovnjaki, arhitekti, inženirji in podobni strokovnjaki, zdravniki ter strokovnjaki biomedicinskih, bioloških in biotehničnih ved, univerzitetni in visokošolski učitelji ter drugi strokovnjaki za izobraževanje, strokovnjaki s področja arhivistike, bibliotekarstva, družboslovnih in humanističnih ved, poslovanja, prava, javne uprave in podobnih ved,
ustvarjalci	zakonodajalci, visoki državni uradniki, direktorji in predsedniki uprav, strokovnjaki za zdravstveno nego, strokovnjaki za poslovanje, pravniki in sodniki ter podobni poklici, strokovnjaki finančnih, komercialnih ved ipd.
kulturniki	pisatelji, slikarji, kiparji, skladatelji, glasbeniki, plesalci, koreografi, režiserji, igralci, novinarji, umetniški ustvarjalci in poustvarjalci, fotografi ipd.

Pomembna pomanjkljivost statističnih zbirk je dejstvo, da pri razvrščanju oseb po poklicih posredovalci podatkov vselej ne upoštevajo temeljnih načel razvrščanja in (zlasti pri ustvarjalnih poklicih) niso dovolj natančni. Osebe pogosto razvrščajo po nazivih ali statusu, ne pa po vrsti dela, ki ga dejansko opravljajo. Zaradi zajetnega števila poklicev je lahko sporno tudi združevanje v navedene tri skupine. Nadaljnja pomanjkljivost je, da se podatki vodijo po kraju (občini) zaposlitve, ne pa tudi po kraju (občini) bivanja, kar bi védenje o bivanjskih navadah ustvarjalnih skupin prebivalstva nedvomno obogatilo. Te pomanjkljivosti je pri interpretaciji podatkov seveda treba upoštevati, v nasprotnem primeru so rezultati lahko izkrivljeni.

Kazalniki izobrazbene ravni, zlasti v tako imenovanih ustvarjalnih poklicih, namreč posredno vključujejo tako investicijsko-razvojno moč okolja kot tudi inovacijsko ter absorpcijsko sposobnost implementacije razvojno-naložbenih učinkov v geografskem okolju. Običajno razlikujemo tri skupine medsebojno povezanih (kompatibilnih) investicijskih aktivnosti:

1. proizvodne naložbe,
2. infrastrukturne naložbe (tako v segmentu gospodarske, družbene in institucionalne sfere) ter
3. naložbe na področju uslužnostnih dejavnosti.

Med slednjimi posebej izpostavljamo naložbene aktivnosti v izobraževalnih dejavnostih oziroma na področju človeških virov. Med kazalniki investicijskih aktivnosti imata pomembno sporočilno vrednost tako skupna (za daljše časovno obdobje) kot tudi povprečna in relativna vrednost investicij znotraj posameznega območja, v našem primeru lokalnih skupnosti in še zlasti razvojnih regij. Razvojne regije so se praviloma oblikovale na podlagi prevladujočega urbanega oziroma zaposlitvenega središča in njegovega gravitacijskega zaledja. Geografska razporeditev obeh dejavnikov običajno kaže bodisi na prostorsko kopičenje kot odraz aglomeracijskih sinergij bodisi na ugodno enakomerno razpršenost investicij in človeških virov znotraj homogenega območja.

3 Geografsko vrednotenje naložbenih aktivnosti v Sloveniji ob prelomu tisočletja

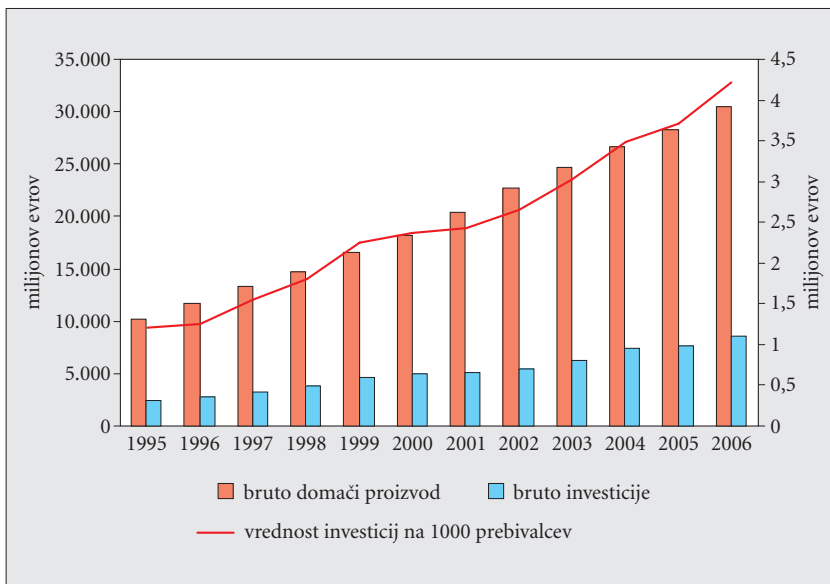
3.1 Splošen pregled naložbenih aktivnosti med letoma 1995 in 2006

Ob prelomu tisočletja so se v Sloveniji vrednosti bruto investicij na letni ravni nenehno povečevale. Narasle so od 2,3 milijard evrov leta 1995 na 8,6 milijard evrov leta 2006. Verižni indeks se je, upoštevaje celotno obdobje, gibal med 95 in 117. V tem desetletnem obdobju so se naložbe v nominalnih vrednostih več kot potrojile in ob koncu opazovanega obdobja je letna vsota bruto investicij predstavljala 28,4 % v BDP Republike Slovenije. Tudi druge primerjave deležev investicij z ustvarjenim bruto domačim proizvodom kažejo, da so se naložbe v obdobju zadnjih desetih let ves čas povečevale skladno z njegovo rastjo in okvirno vseskozi predstavljale nekaj več kot četrtno letnega BDP (preglednica 3 in slika 1). Izračuni vrednosti investicij na prebivalca kažejo, da se je ta v istem obdobju prav tako povečala za skoraj štirikrat in je naraščala skladno z dinamiko rasti BDP-ja.

V obdobju zadnjih sedmih let (2000 do 2006), v katerem smo podrobnejše preučili prostorske razsežnosti, se je povprečna letna stopnja rasti investicij stopnjevala in dosegla letno stopnjo 8,1 %, kar je bistveno več od rasti BDP-ja v primerljivem obdobju. V tem obdobju je povprečna vrednost bruto investicij presegala 6505 milijonov evrov. Tudi primerjave vrednosti investicij na zaposlenega kažejo, da so se v zadnjih letih povečevale po povprečni letni stopnji 5,5 % in v zadnjem opazovanem letu dosegle skoraj 10.900 evrov na zaposlenega. Posredni kazalnik naložbenih aktivnosti, ki je vzročno povezan z rastjo novonastalih podjetij kaže, da se je v tem obdobju število podjetij povečalo s 37.695 na 44.828 oziroma za 7133. Indeks rasti je bil torej 119 (povprečna letna stopnja rasti 2,5 %) in se nekako z »zamikom« prav tako vseskozi povečuje (stopnja rasti med letoma 2005 in 2006 je bila 3,9 %). Naše ugotovitve o ugodni dinamiki investicijskih aktivnostih dopolnjujejo podatki službe

Preglednica 3: Razmerja med obsegom bruto domačega proizvoda (BDP), bruto investicij ter vrednost investicij na zaposlenega v Sloveniji med letoma 1995 in 2006 (SURS: medmrežje 6).

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	povprečna letna rast (%)
BDP (milijoni evrov)	10.166,1	11.713,5	13.328,8	14.765,7	16.562,9	18.213,7	20.396,2	22.758,3	24.715,9	26.677,5	28.243,5	30.448,3	3,0
bruto investicije (milijoni evrov)	2398,9	2725,1	3295,7	3805,2	4674,3	5001,1	5091,3	5486,0	6303,2	7386,7	7704,7	8633,7	3,6
delež investicij v BDP (%)	23,6	23,3	24,7	25,8	28,2	27,5	25,0	24,1	25,5	27,7	27,3	28,4	1,2
investicije na zaposlenega (evri)	...	...	...	...	...	7876	7542	7971	9181	8911	9653	10.861	5,5

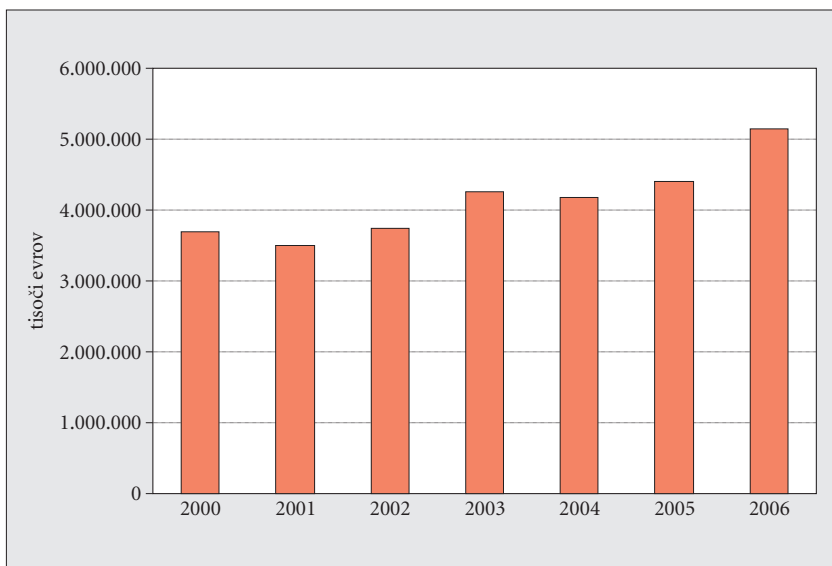
Slika 1: Razmerja med obsegom bruto domačega proizvoda (BDP), bruto investicij ter vrednostjo investicij na tisoč prebivalcev v Sloveniji med letoma 1995 in 2006 v milijonih evrov (SURs: medmrežje 6).

za konjunkturo in ekonomsko politiko pri Gospodarski zbornici Slovenije (Konjunktur-na ... 2005 in 2008), ki razkrivajo, da je bil indeks rasti leta 2005 v primerjavi s prejšnjim letom ugoden in je bil 124, leta 2006 pa kar 178.

Skupna vrednost bruto investicij v Sloveniji je bila v celotnem preučevanem obdobju 28.917.726.514 evrov. Povprečna letna vsota je bila 4.131.103.771 evrov. Prva tri leta je bila pod povprečjem, znatnejši porast naložb pa zaznavamo po letu 2003. V zadnjem letu preučevanega obdobja (2006) opazimo največjo rast naložbenih aktivnosti, pri čemer so na primer bruto investicije presegle povprečne vrednosti za četrtnino. Najbolj skromne investicijske aktivnosti v obravnavanem obdobju so bile zabeležene leta 2001 (3.497.843.000 evrov), kar je vsega 85 % od povprečnih vrednosti, v primerjavi z letom 2006 pa le tretjina. V celotnem obravnavanem obdobju so se naložbe povečale za 40 %. Pri pregledu investicijskih aktivnosti sta ilustrativna še podatka o višini bruto investicij na prebivalca oziroma zaposlenega, ki je v celotnem obdobju v obeh primerih naraščala. Ob zaključku obravnavanega obdobja je dosegla 2563 evrov na prebivalca oziroma 10.861 evrov na zaposlenega. V obeh primerih je bil indeks rasti 138 (preglednica 4 in slika 2).

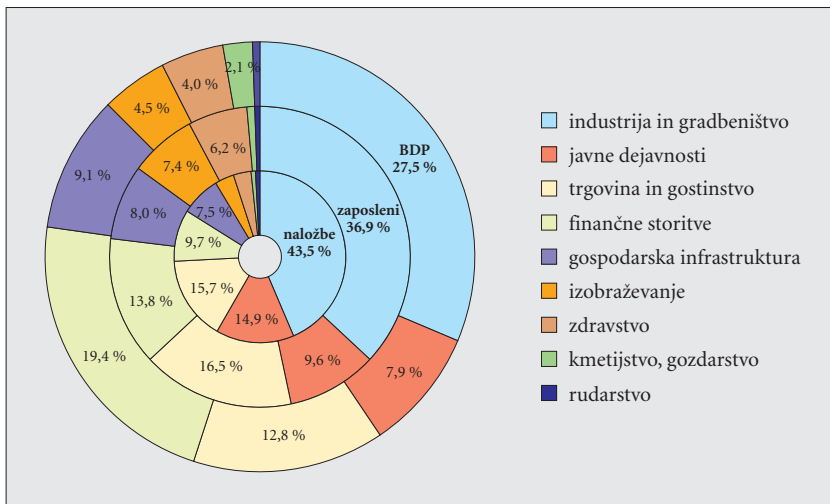
Preglednica 4: Vrednosti bruto investicij v Sloveniji med letoma 2000 in 2006 (SURS 2008).

leto	bruto investicije (tisoči evrov)	delež (%)	verižni indeks	vrednost investicij na prebivalca (evri)	vrednost investicij na zaposlenega (evri)
2000	3.691.166,3	12,8	–	1855	7876
2001	3.497.843,4	12,1	95	1754	7542
2002	3.739.646,7	12,9	107	1874	7971
2003	4.263.646,1	14,7	114	2136	9181
2004	4.170.857,5	14,4	98	2088	8911
2005	4.401.602,5	15,2	106	2197	9653
2006	5.152.963,9	17,8	117	2563	10.861
skupaj	28.917.726,5	100,0	–	14.467	61.995

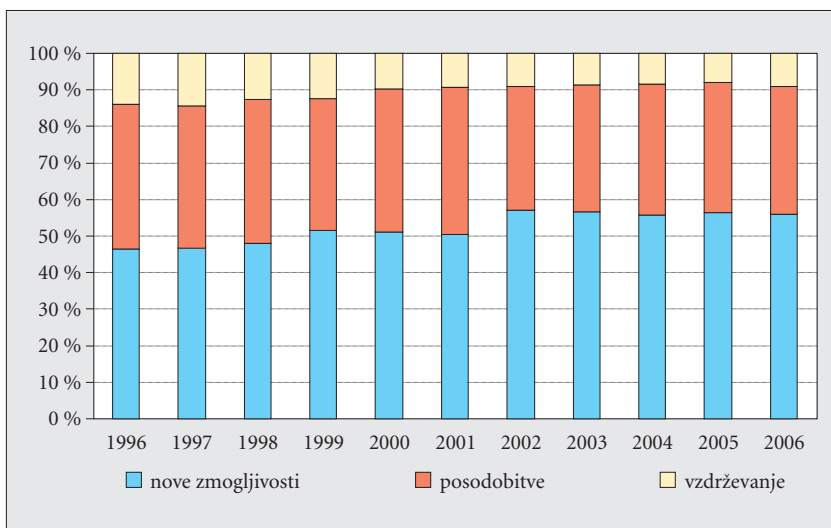

Slika 2: Vrednost bruto investicij v Sloveniji med letoma 2000 in 2006 (SURS 2008).

Učinkovitost investicij posredno nakazujejo primerjave panožne sestave naložb s stopnjo zaposlenosti in ustvarjenim družbenim proizvodom. Z več kot dvema petinama (43,5 %) so v ospredju naložbe v industriji in gradbeništvu, kjer je bilo več kot tretjina zaposlenih (36,6 %), njun prispevek k družbenemu bruto proizvodu pa je bil dobra četrtina (27,5 %). Po relativni vrednosti naložb sledijo investicije v javnem sektorju (javna uprava, obvezna socialna varnost ter druge javne, skupne in osebne storitve), katerega deleži so predstavljali sedmino naložb (14,9 %), desetino zaposlenih (9,6 %) in dobro polovico (53 %) v ustvarjenem BDP. Bistveno večjo učinkovitost naložb predstavljajo naložbe v trgovini in gostinstvu, ki so po absolutnih vrednostih na drugem mestu, za predelovalnimi dejavnostmi in gradbeništvom, po relativnih kazalnikih so na tretjem mestu. Deleža naložb in števila zaposlenih predstavljata okrog šestino in sta uravnotežena, medtem ko delež v ustvarjenem BDP-ju za njima za malenkost zaostaja (12,8 %). Najvišjo stopnjo učinkovitosti naložb smo ugotovili na področju finančnih storitev (finančno posredništvo ter nepremičnine, najem in poslovne storitve), kjer beležimo desetino (9,7 %) investicij, dobro osmino (13,8 %) zaposlenih in petino (19,4 %) ustvarjenega BDP-ja. S skoraj dvema milijardama evrov sledijo naložbe v gospodarsko infrastrukturo. Njen investicijski delež je 7,5 %, deleža zaposlenih in ustvarjenega BDP-ja pa sta nekoliko večja (8,0 % oziroma 9,1 %). Manj kot četrtina naložb je bila v dejavnostih izobraževanja in zdravstva (3,6 % oziroma 3,2 %), ki beležita podobne vrednosti tako v absolutnih zneskih (manj kot milijon

Slika 3: Primerjava panožne sestave naložb s številom zaposlenih in ustvarjenim bruto domačim proizvodom (BDP) v Sloveniji leta 2007.

Slika 4: Deleži bruto investicij v nova osnovna sredstva po namenu investiranja v Sloveniji med letoma 1996 in 2006 (SURS: medmrežje 6).

Preglednica 5: Deleži bruto investicij v nova osnovna sredstva po namenu investiranja v Sloveniji med letoma 1996 in 2006 (SURS: medmrežje 6).

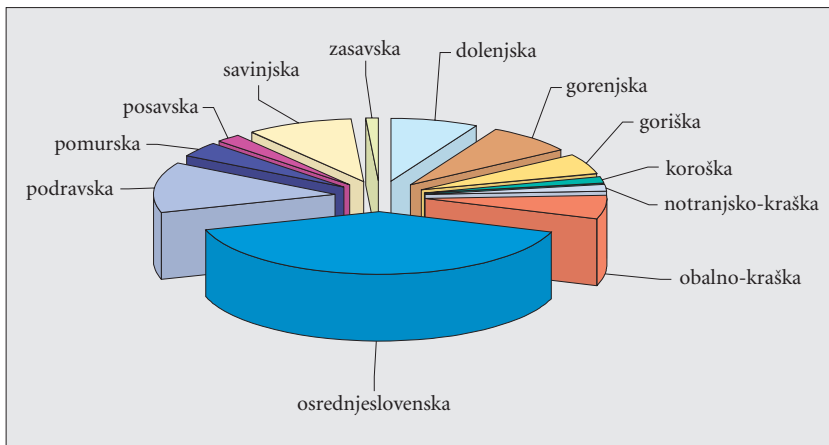
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
v nove zmogljivosti (%)	46	47	48	52	51	50	57	57	56	56	56
v posodobitve (%)	40	39	39	36	39	40	34	35	36	36	35
v vzdrževanje (%)	14	14	13	12	10	9	9	9	8	8	9

evrov) kot v relativnih vrednostih. Toda v obeh skupinah je bila skupaj zaposlena sedmina aktivnega prebivalstva (13,6 %). Njun delež v ustvarjenem BDP-ju je predstavljal dvanajstino BDP. Naložbe v kmetijsko-gozdarskem sektorju in rudarstvu so bile praktično zanemarljive, saj je bil njun skupni delež manjši od 2 %. Zaposlenost je predstavljala poldrug, delež ustvarjenega BDP-ja pa poltretji odstotek.

V zadnjih desetih letih je bilo največ investicijskih sredstev usmerjenih v nove zmogljivosti (po letu 1999 prvič več kot polovico). Vlaganja v rekonstrukcije in posodobitve upadajo, najbolj se je zmanjšal delež investicij v vzdrževanje obstoječih zmogljivosti, katerih delež se je s sedmine zmanjšal na manj kot desetino (preglednica 5 in slika 4). Z dveh petin na dobro tretjino se je zmanjšal tudi delež investicij v posodobitev obstoječih zmogljivosti. Poleg naložb v opremo industrijskih in storitvenih dejavnosti ter investicij v okoljske dejavnosti so v Sloveniji glavni investicijski impulzi v dejavnostih gospodarske infrastrukture, zlasti v energetiki in gradnji cest.

3.2 Razporeditev investicijskih aktivnosti po razvojnih regijah

Pregled naložbenih aktivnosti na ravni razvojnih regij kaže izjemno koncentracijo v osrednjeslovenski razvojni regiji, kjer je bilo na območju s četrtino prebivalstva in dobro tretjino delovnih mest zabeleženih dve petini vseh investicij v Sloveniji oziroma v povprečju za 1,7 milijarde evrov letno. Po podatkih AJPES-a je bil leta 2004 njen delež celo 45 %. Podatki v absolutnih vrednostih kažejo na še večja nesorazmerja med številom prebivalcev in delovnih mest ter obsegom investicij. Tako je bilo na primer v podravski razvojni regiji v celotnem obdobju več kot trikrat manj naložb kot v osrednjeslovenski, sledijo savinjska s 4,3-kratnikom, dolenska s 5,1-kratnikom, gorenjska s 5,2-kratnikom, obalno-kraška s 6,6-kratnikom, goriška s 7,5-kratnikom, pomurska z 10,1-kratnikom, posavska z 18,6-kratnikom, koroška s 24,9-kratnikom, notranjsko-kraška s 25,5-kratnikom in zasavska z 32,9-kratnikom. To pomeni, da je

Slika 5: Deleži bruto investicij med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).

Slika 6: Obdobje ob prelom tisočletja je bilo v Sloveniji investicijsko ugodno. To je veljalo še zlasti za območje Ljubljane, kjer so zrastle številni objekti, kakršne so nove poslovne stavbe v trzinski poslovno-industrijski coni.

bilo med letoma 2000 in 2006 v Zasavju kar triintridesetkrat manj naložb kot v osrednjeslovenski razvojni regiji, čeprav tam prebiva le dvanajstkrat manj prebivalcev in je enako razmerje tudi pri delovnih mestih (!).

Osrednjeslovenski razvojni regiji torej po naložbenih aktivnostih sledita podravska in savinjska razvojna regija s 13 % oziroma z 10 % deležem investicij, toda njuni geografski učinki so v primerjavi s številom prebivalcev oziroma delovnih mest za trikrat do štirikrat manjši. Kar se tiče primerjav vrednosti investicij na prebivalca, so te enkrat manjše kot v osrednjeslovenski razvojni regiji. V primerjavi z naložbenim vložkom je zanemarljiv tudi delež novoustanovljenih podjetij. Po enotno izvedenih kazalnikih obe regiji beležita tudi nižje naložbene vrednosti od naslednje skupine razvojnih regij s podobnim deležem, ki jo sestavljajo dolenska, gorenjska, goriška in obalno-kraška razvojna regija z od 6 do 8 % deleži investicij. Vse štiri regije kažejo bistveno višjo stopnjo učinkovitosti, zlasti glede kazalnikov, povezanih z vrednostjo investicij na prebivalca. Tudi investicijska razmerja med številom prebivalcev in zaposlenih so bolj uravnotežena kot v podravske in savinjske razvojne regije. V tej skupini razvojnih regij sta tudi razvojni regiji s sedežema v Kopru in Novem mestu, ki sta poleg osrednjeslovenske

edini z nadpovprečnima deležema števila in vrednosti investicij na prebivalca glede na slovensko povprečje. Med temi štirimi razvojnimi regijami goriška izrazito izstopa v nadpovprečni rasti novonastajajočih podjetij; predpostavljamo, da gre za mala in srednje velika podjetja.

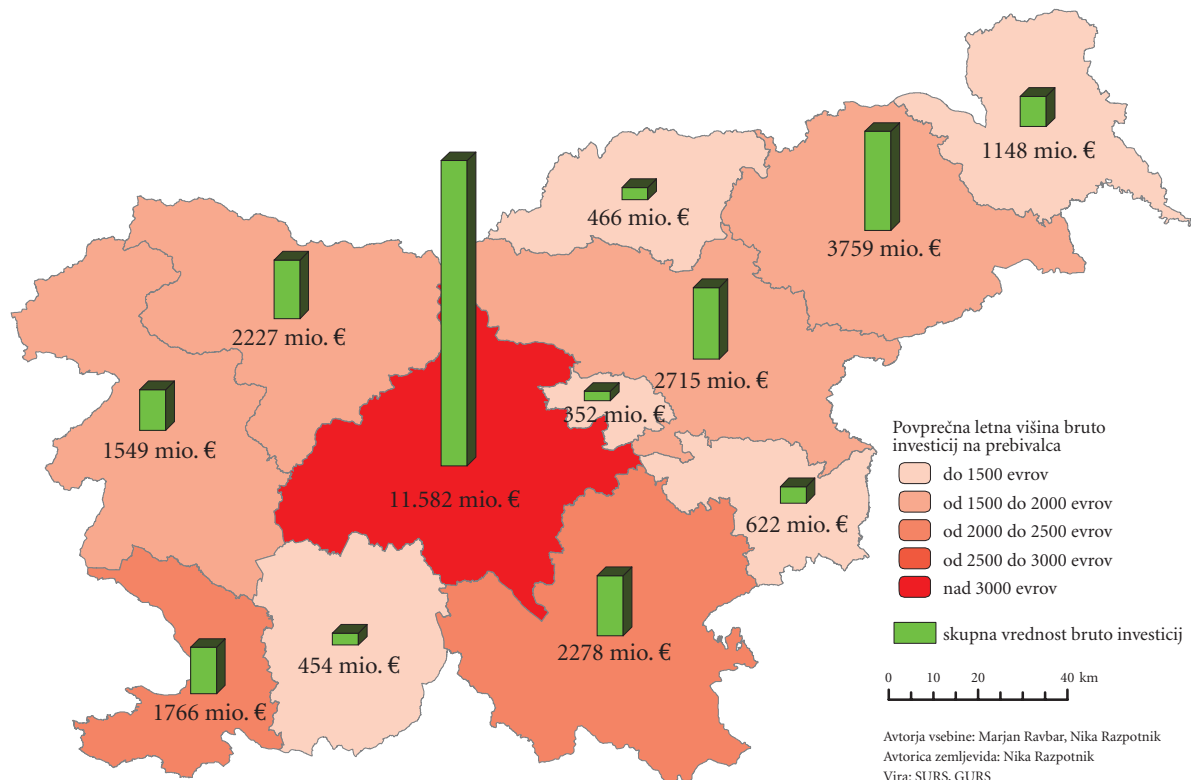
Zadnjo skupino razvojnih regij sestavljajo pomurska, koroška, notranjsko-kraška, posavska in zasavska. V teh petih regijah je prebivala skoraj petina slovenskega prebivalstva, v celotnem obdobju po letu 2000 pa je bila v njih zaključena le dobra desetina naložb v Sloveniji, torej pol manj, kot bi se lahko predpostavljalo glede na število aktivnih prebivalcev. Tudi primerjave višine investicij na prebivalca razkrivajo, da so okvirno štirikrat manjše od slovenskega povprečja.

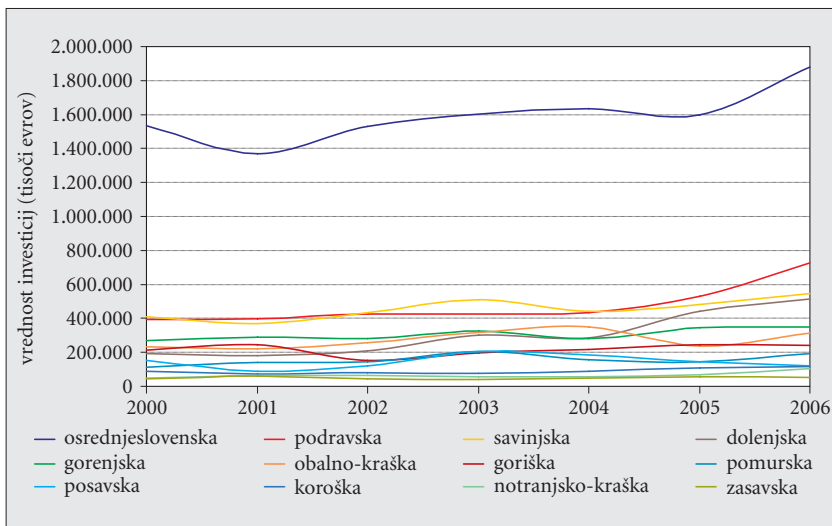
Kot že omenjeno, je bil povprečen indeks rasti naložb v Sloveniji 140. Vendar so med posameznimi razvojnimi regijami velike razlike, od porasta z indeksom 267 na Dolenjskem do zmanjšanja z indeksom 63 v Posavju. Relativne primerjave dinamike investicij (indeks rasti med letoma 2000 in 2006) kažejo na največjo rast na Dolenjskem in v notranjsko-kraški razvojni regiji, kjer so se več kot podvojile. Za 28 % oziroma 12 % večjo rast od povprečja beležimo tudi pri investicijah v pomurski in podravske

Preglednica 6: Indeks rasti povprečne letne vrednosti investicij med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).

razvojna regija	vrednost investicij 2000 (tisoči evrov)	vrednost investicij 2006 (tisoči evrov)	indeks rasti
dolenjska	209.131	557.598	267
notranjsko-kraška	46.301	103.072	223
pomurska	116.858	208.500	178
podravska	484.969	758.466	156
savinjska	324.845	448.204	138
obalno-kraška	218.640	291.808	133
gorenjska	284.386	372.300	131
koroška	66.028	86.354	131
osrednjeslovenska	1.563.526	1.943.775	124
goriška	211.622	255.671	121
zasavska	46.076	51.851	113
posavska	118.783	75.365	63
Slovenija	3.691.166	5.152.964	140

Slika 7: Skupna vrednost bruto investicij in povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije. ►

Slika 8: Investicijska aktivnost med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).

razvojni regiji. S povprečno rastjo naložb sledijo savinjska, obalno-kraška, gorenjska in koroška razvojna regija, dobro desetino za povprečjem zaostajata goriška in osrednjeslovenska, v zasavski vrednosti bolj ali manj stagnirajo, medtem ko so se v posavski skoraj prepolovile (preglednica 6 in slika 8).

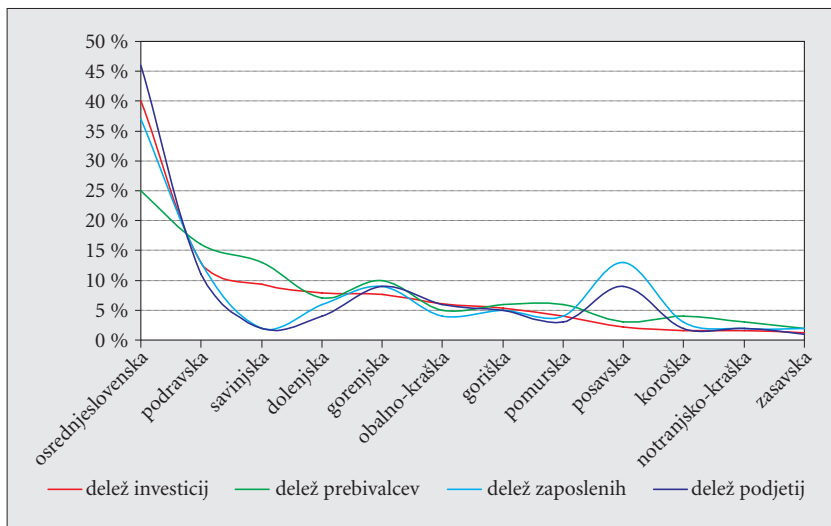
Za regionalnogeografsko obravnavo razporeditve investicijskih aktivnosti je ilustrativna tudi višina bruto investicij na prebivalca, ki je bila v opazovanem obdobju povprečno 2067 evrov. Primerjave teh zneskov pokažejo nekoliko manjša nesorazmerja kot absolutni zneski. Po posameznih letih se je vrednost gibalala med 1760 evrov leta 2001 in 2563 evrov leta 2006. Vrednost je bila spet daleč največja v osrednjeslovenski, obalno-kraški in dolenjski razvojni regiji, kjer je slovensko povprečje presegala za 158 %, 115 % oziroma 112 %. V preostalih razvojnih regijah je bila pod slovenskim povprečjem, v goriški za desetino, v podravski za petino, v gorenjski in savinjski za četrtino, v pomurski za tretjino, v posavski in notranjsko-kraški za dve petini, v zasavski za polovico, v koroški pa je zaostajala za kar dve petini. Po tem kazalniku so se torej oblikovali trije tipi regij:

- osrednjeslovenska, obalno-kraška in dolenjska razvojna regija, kjer so vrednosti investicij nadpovprečne;
- goriška, podravska in gorenjska razvojna regija, kjer naložbene aktivnosti zaostajajo za državnim povprečjem do četrtine, ter

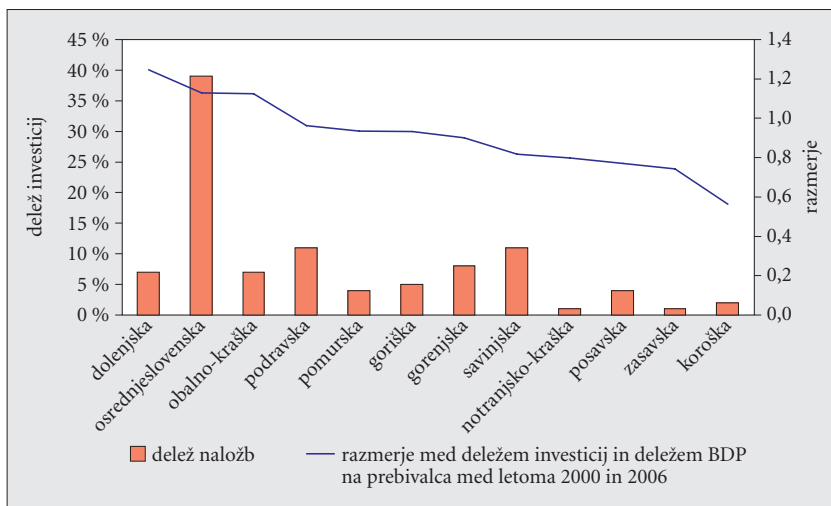
Preglednica 7: Razmerja med vrednostjo in deleži bruto investicij, prebivalcev, zaposlenih in podjetij leta 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).

razvojna regija	vrednost investicij (tisoči evrov)	povprečna vrednost investicij med letoma 2000 in 2006 (tisoči evrov)	delež investicij (%)	delež prebivalcev (%)	delež zaposlenih (%)	delež podjetij (%)	vrednost investicij na prebivalca (tisoči evrov)
dolenjska	2.278.302,9	325.471,8	8	7	6	4	2,32
gorenjska	2.227.189,2	318.169,9	8	10	9	9	1,59
goriška	1.548.722,3	221.246,0	5	6	5	5	1,85
koroška	465.721,5	66.531,6	2	4	3	2	0,90
notranjsko- -kraška	453.601,5	64.800,2	2	3	2	2	1,26
obalno-kraška	1.765.651,5	252.235,9	6	5	4	6	2,38
osrednje- slovenska	11.581.505,6	1.654.500,8	40	25	37	46	3,28
podravska	3.758.828,8	536.975,5	13	16	13	11	1,68
pomurska	1.148.164,6	164.023,5	4	6	4	3	1,34
posavska	622.394,9	88.913,6	2	3	13	9	1,27
savinjska	2.715.336,4	387.905,2	9	13	2	2	1,50
zasavska	352.307,2	50.329,6	1	2	2	1	1,11
Slovenija	28.917.726,4	4.131.103,8	100	100	100	100	2,07

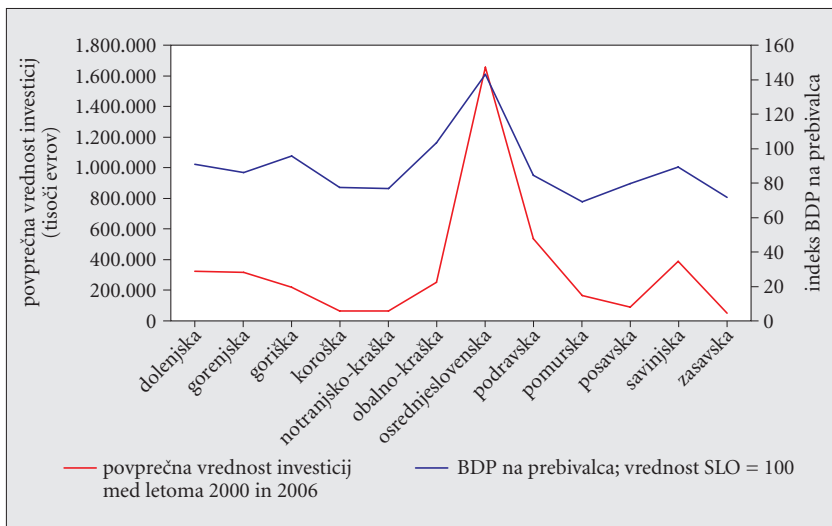

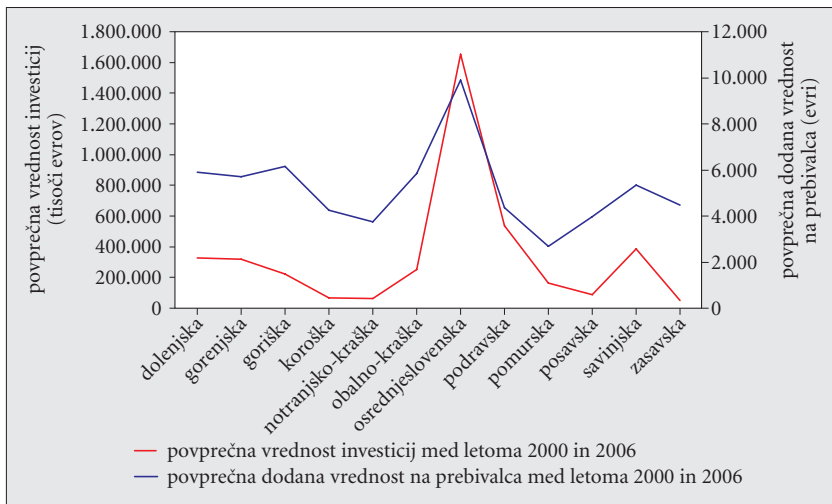
Slika 9: Razmerja med vrednostjo in deleži bruto investicij, prebivalcev, zaposlenih in podjetij leta 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).

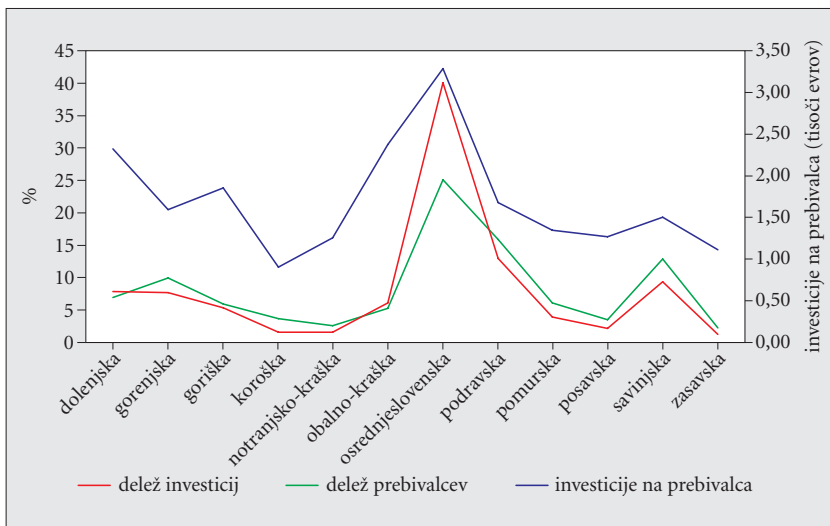
Slika 10: Razmerje med deležem investicij in vrednostjo BDP na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.

Slika 11: Razmerje med povprečnima vrednostjo investicij in indeksom BDP na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.

Slika 12: Razmerje med povprečnima vrednostjo investicij in dodano vrednostjo na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.

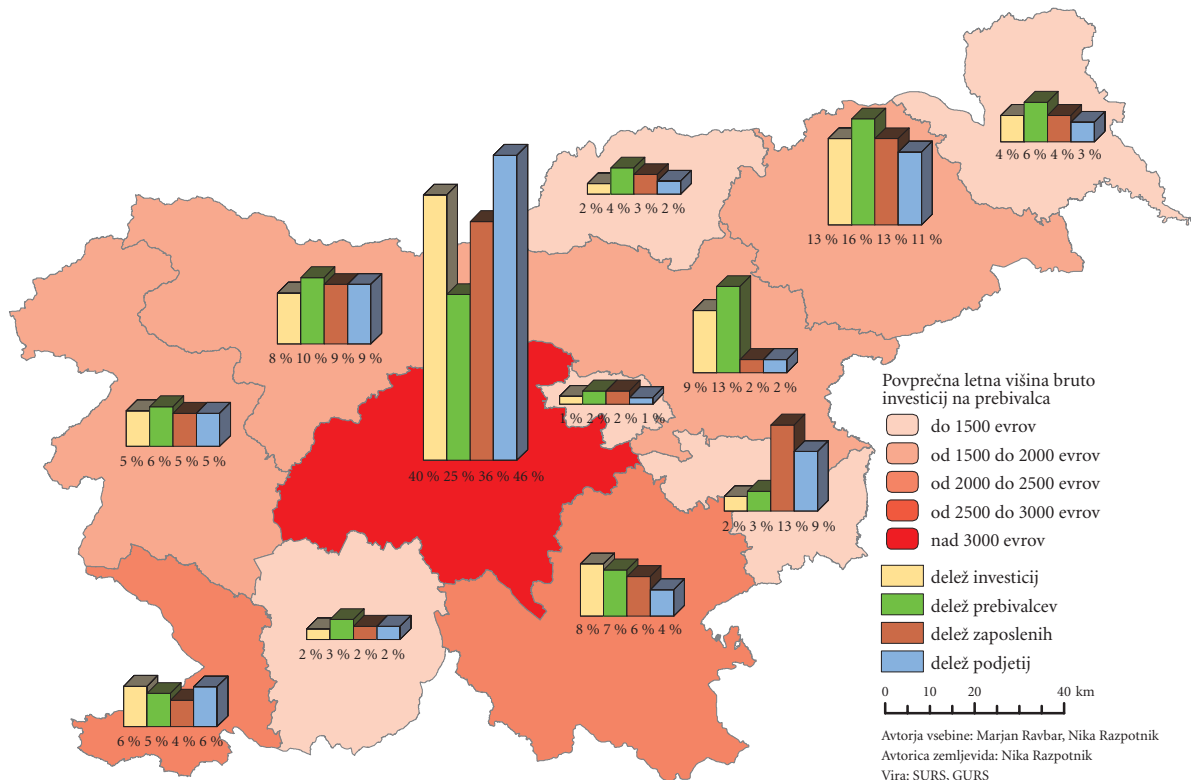

Slika 13: Razmerja med deležema investicij in prebivalcev ter vrednostjo investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).

- koroška, notranjsko-kraška, pomurska, posavska, savinjska in zasavska razvojna regija, kjer naložbene aktivnosti zaostajajo za državnim povprečjem za več kot četrtino.

Primerjave naložbenih aktivnosti s številom prebivalcev, zaposlenih in podjetij prikazujeta preglednica 7 in slika 9. Opazno je izrazito nesorazmerje v osrednjeslovenski razvojni regiji, kjer deleža investicij in podjetij presegata delež aktivnega prebivalstva za 60 %. V preostalih regijah sta bolj ali manj v ravnovesju. Izjemi sta savinjska razvojna regija, ki ima v primerjavi z višino naložb nižjo stopnjo zaposlenosti in manj podjetij, ter posavska razvojna regija, kjer primerjave navedenih kazalnikov razkrivajo obratno sorazmerje. Bolj ekstremne, vendar sorodne vrednosti, kažejo tudi razmerja vrednosti investicij z deležema delovnih mest oziroma zaposlenih. Primerjave naložbenih aktivnosti s številom prebivalcev v večini razvojnih regij (razen osrednjeslovenske) kažejo na dejstvo, da višina naložb zaostaja za deleži števila prebivalcev. V podravske, savinjske in dolenske razvojne regije zaznavamo obratno sorazmerje med deleži višine naložb in številom podjetij, kar nas napeljuje na hipotezo, da veliki gospodarski sistemi bolj zagnano investirajo.

Slika 14: Razmerja med deleži investicij, prebivalcev, zaposlenih in podjetij leta 2006 ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije. ►

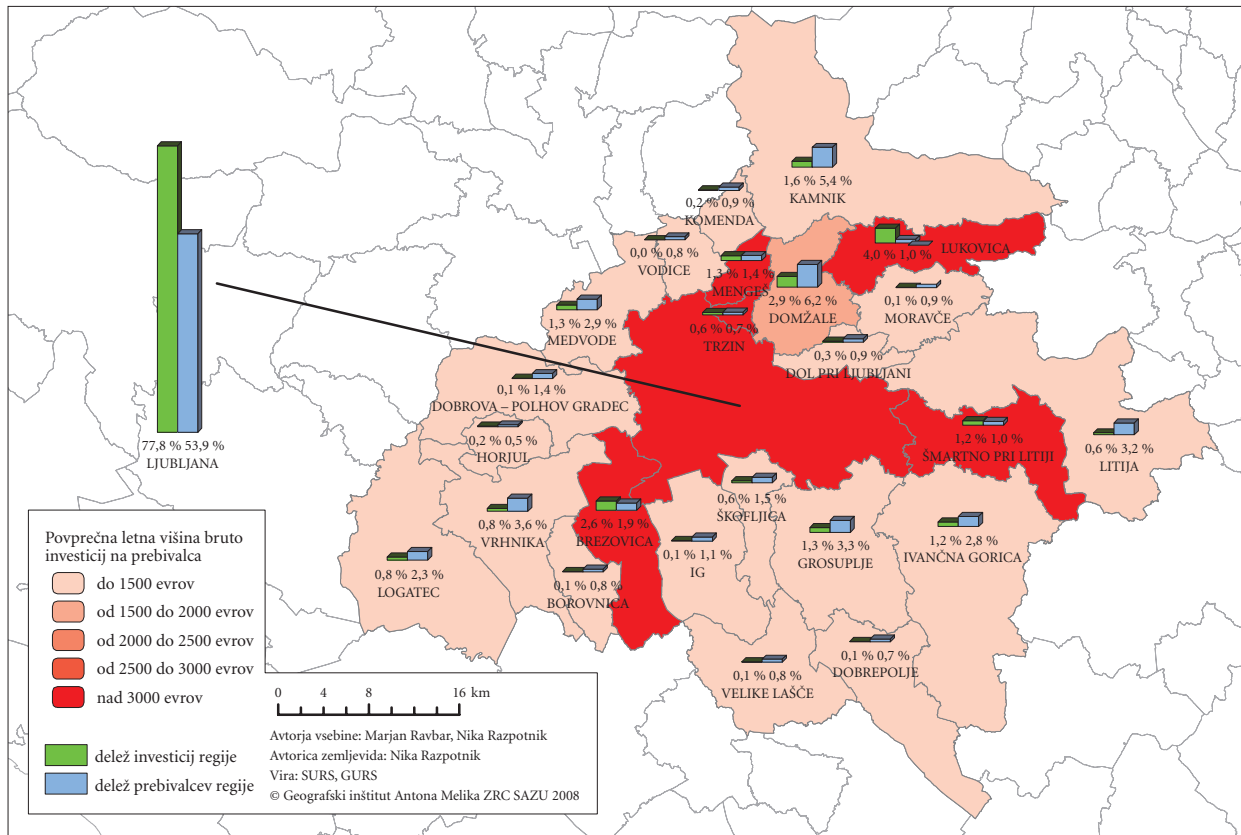
BOJAN ERHARTIC

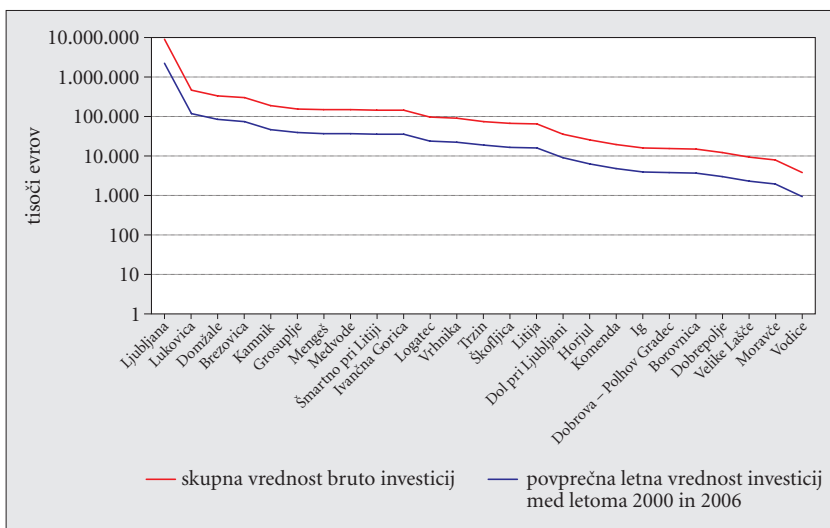
Slika 15: Poslovna stavba Hypo Groupa za Bežigradom je sad vlaganja tujega kapitala.

Na podlagi primerjav investicijskih aktivnosti z BDP-jem je mogoče pripraviti tipologijo naložbenih aktivnosti. Prvo skupino sestavljajo dolenjska, osrednjeslovenska in obalno-kraška razvojna regija, kjer je povprečni obseg investicij med letoma 2000 in 2006 presegel ustvarjeni BDP na prebivalca. Sledijo podravska, pomurska in goriška razvojna regija z uravnoteženim razmerjem med razvojnimi kazalniki, v preostali polovici razvojnih regij pa je bil obseg investicij v primerjavi z ustvarjenim BDP-jem na prebivalca podpovprečen.

Podrobnejši pregled naložbenih aktivnosti po izbranih kazalnikih po slovenskih razvojnih regijah kaže, da močno izstopa širše ljubljansko območje oziroma **osrednjeslovenska razvojna regija**. V njenih petindvajsetih občinah s četrtno slovenskega prebivalstva sta bili realizirani dve petini naložb v Sloveniji. V opazovanem obdobju je bil indeks rasti 124, kar je sicer pod slovenskim povprečjem 140. Povprečna letna vrednost naložb je kljub temu za 2,5-krat presegala slovensko povprečje; izstopa zlasti delež investicij na prebivalca, ki kar za polovico presega državno povprečje. Tudi dinamika rasti ustanavljanja novih podjetij je okvirno enkrat večja. V osrednji Sloveniji

Slika 16: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah osrednjeslovenske razvojne regije. ►

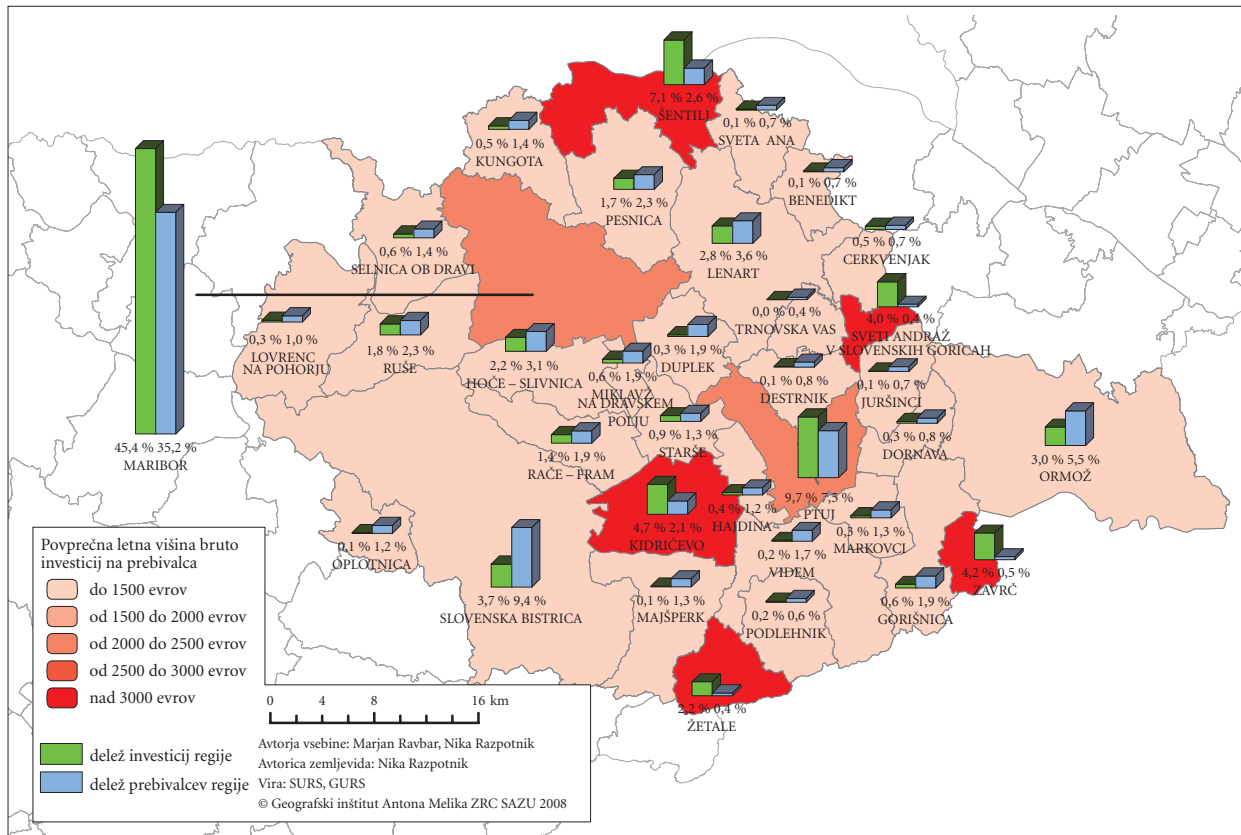

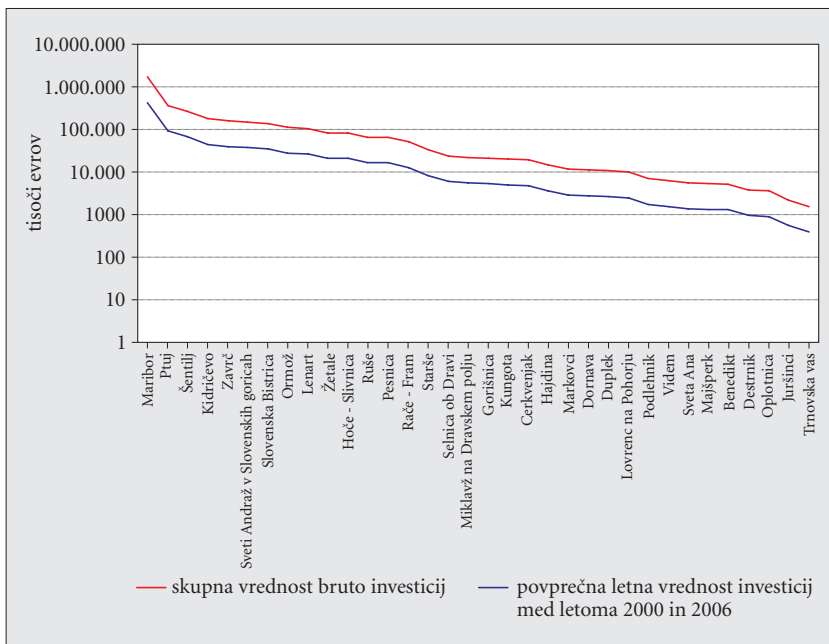
Slika 17: Razvrstitev občin ljubljanske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

ima sedež skoraj polovica (46 %) slovenskih podjetij, v katerih je dobra tretjina (36 %) delovnih mest v državi.

Kot že omenjeno, gre v osrednjeslovenski razvojni regiji za izstopajoče investicijske aktivnosti, kjer razlike dodatno povečujejo sedeži številnih podjetij, gospodarskih združenj in javnih ustanov v Ljubljani, ki pa jih zaradi v uvodu opisanih metodoloških pomanjkljivosti ne moremo v celoti in natančno umestiti po lokacijskem načelu. To je eden od pomembnih razlogov, da je imelo mesto Ljubljana v skupni vrednosti vseh slovenskih naložb tretjinski delež oziroma 81 % v okviru območja osrednjeslovenske razvojne regije. Izrazito prevlado Ljubljane znotraj nje ilustrira tudi podatek, da je bilo v Mestni občini Ljubljana za 19-krat več naložb kot v občini Lukovica in kar 27-krat več kot v Domžalah, ki sta v osrednjeslovenski razvojni regiji na drugem oziroma tretjem mestu. MOL ima dobro polovico (53 %) prebivalcev regije, v njej pa je sedež treh četrtin (73 %) podjetij, tu so štiri petine (78 %) delovnih mest (med njimi sta bili dve tretjini od vseh registriranih raziskovalcev v Sloveniji in 97 % znotraj razvojne regije, kar priča o izjemnih razvojnih potencialih regije in veliki koncentraciji

Slika 18: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah podravske razvojne regije. ►

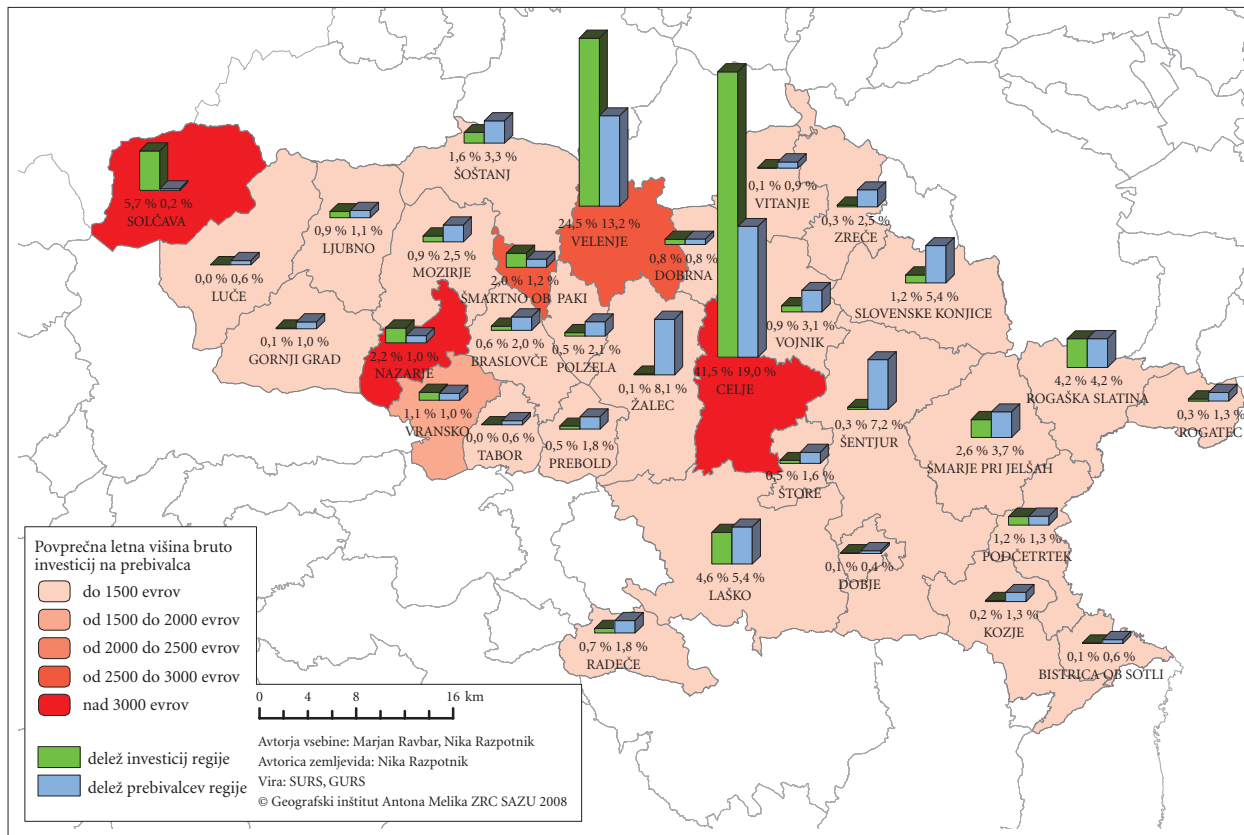

Slika 19: Razvrstitev občin podravske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

v slovenskem merilu). Po številu in vrednostih naložbenih aktivnosti Ljubljani sledijo območje na njenem severnem obrobju (Kamniškobistriška ravan) ter satelitska mesta, kot sta Vrhnika in Grosuplje. Naložbene aktivnosti so vrednost 100 milijonov evrov presegle v devetih občinah (Lukovica, Domžale, Brezovica, Kamnik, Grosuplje, Mengeš, Medvode, Šmartno pri Litiji in Ivančna Gorica), toda zaradi nadpovprečnih vrednosti v Ljubljani je bil njihov skupen delež le 17 % od vseh naložb v regiji. V preostalih 15 občinah, v glavnem z južnega in vzhodnega obrobja Ljubljane, beležimo komaj 5 % investicij, kar je primerljivo z njihovim deležem delovnih mest (4 %), čeprav v njih prebiva kar 17 % ljudi. Od tega jih je 11 % zaposlenih v tako imenovanih ustvarjalnih poklicih, kar izpričuje izjemno močne suburbanizacijske procese, navezane zlasti na aktivno prebivalstvo z višjo stopnjo izobrazbe (Ravbar in Bole 2007).

Slika 20: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah savinjske razvojne regije. ►

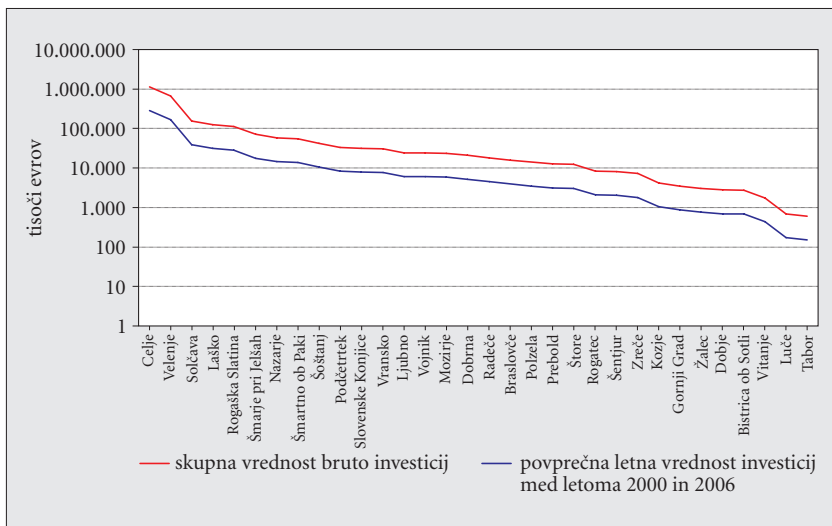
Še izrazitejše aglomeracijske težnje izpričujejo AJ PES-ovi podatki o skupni vrednosti plačil za investicije, ki povedo, da je bilo v Ljubljani kar 97 % plačil za investicije znotraj območja razvojne regije. Investicije so sicer potekale v 235 naseljih regije, vendar je šlo le za majhne vrednosti. Značilna je enakomerno zastopana panožna sestava, čeprav so opazna pozitivna odstopanja zlasti na področjih javnih investicij in gospodarske infrastrukture.

Podravska razvojna regija s 34 občinami po vrednostih naložb za petkrat zaostaja za osrednjeslovensko. Po letu 2000 je bilo v njej sedmina (13 %) vseh bruto investicij v državi, kar je primerljivo z drugimi kazalniki, kot so deleži prebivalstva (16 %), delovnih mest (13 %) in podjetij (11 %). Podpovprečen pa je delež investicij na prebivalca, vsega 1680 evrov.

Investicijske aktivnosti so tudi v Podravju osredotočene v največjih mestih Mariboru (53 %), na Ptuju (11 %), v Slovenski Bistrici (6 %) in Ormožu (3 %), poleg tega pa še v nekaterih občinah na Dravskem polju (Kidričevo) in Slovenskih goricah (Lernart, Šentilj, Zavrč, Sveti Andraž v Slovenskih goricah). V naštetih devetih občinah je bilo realiziranih pet šestin (84,4 %) investicij v razvojni regiji. Zanimivo je, da mesto Maribor s 35 % deležem prebivalcev in 57 % deležem delovnih mest v regiji po vrednostih investicij napram drugouvrščenemu Ptuju s 7 % deležem prebivalcev in 10 % deležem delovnih mest v regiji ne izstopa v tolikšni meri kot na primer Ljubljana naprav mestom znotraj osrednjeslovenske razvojne regije, saj so v primeru Maribora investicije le petkrat večje od tistih na Ptuju. Na izrazito dominacijo Maribora pa kažejo razmerja med razvojnimi potenciali, izražena z deležem registriranih raziskovalcev. Teh je v Mariboru kar 92 % od vseh v razvojni regiji (znotraj nje je 15 % raziskovalcev v Sloveniji), na Ptuju pa vsega 4 %.

V naslednjih 16 občinah (sliki 18 in 19), večinoma na gosto naseljenem Dravskem polju (kjer prebiva petina prebivalstva), je skupna vrednost investicij presegala 100 milijonov evrov. Njihov skupni delež je predstavljal 15 % od vseh investicij v razvojni regiji. V preostalih in še zlasti v na novo oblikovanih občinah, kjer živi desetina prebivalcev regije (Podlehnik, Videm, Sveta Ana, Majšperk, Benedikt, Destrnik, Oplotnica, Juršinci in Trnovska vas) je skupni delež dosegel le okrog odstotek od vseh naložb v regiji. Po AJ PES-ovih podatkih so bile investicije leta 2004 razporejene po 144 naseljih znotraj regije.

Savinjska razvojna regija z 32 občinami in 13 % slovenskega prebivalstva beleži desetino slovenskih naložb in le za spoznanje zaostaja za investicijskimi aktivnostmi v podravske razvojne regiji. V njej je bilo 4,3-krat manj investicij kot v osrednjeslovenski razvojni regiji. Vzorec prostorske razporeditve bistveno odstopa od ljubljanskega in mariborskega območja. Izstopata zlasti Celje (39 % od vseh investicij v razvojni regiji) in Velenje (23 %). Močno prevladujoč (60 %) je delež naložb v industriji in gradbeništvu, kar velja tudi za druga pomembnejša zaposlitvena središča, denimo Zreče, Šoštanj, Šentjur, Zalec, Laško, Rogatec, kjer je bilo za več kot 100 milijonov evrov

Slika 21: Razvrstitev občin savinjske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

naložb. Tako je bilo le v dobri četrtini občin v razvojni regiji, kjer prebiva polovica prebivalcev regije in je okvirno prav tolikšen delež podjetij (55 %), v njih pa so skoraj tri četrtine delovnih mest (72 %), realiziranih več kot štiri petine od vseh investicij (82 %). Na drugi strani pa je bilo v polovici občin (Žalec, Nazarje, Štore, Podčetrtek, Šmarje pri Jelšah, Vransko, Ljubno, Vojnik, Mozirje, Dobrna, Solčava, Radeče, Braslovče, Polzela, Prebold, Šmartno ob Paki) s tretjino prebivalci komaj 15 % investicij. V skupino občin, kjer naložbe niso dosegle niti vrednosti 10 milijonov evrov, se uvrščajo Slovenske Konjice, Kozje, Gornji Grad, Dobje, Bistrica ob Sotli, Vitanje, Luče in Tabor. V teh občinah, kjer prebiva 16 % prebivalcev razvojne regije, je bil realiziran le dober odstotek njenih naložb.

AJPES-ovi podatki razkrivajo, da so se plačila za investicije realizirala v 132 naseljih. Savinjska razvojna regija kaže na precejšnjo osredotočenost investicijskih aktivnosti v majhnem številu naselij. V 25 najpomembnejših krajih s skupno 18 % prebivalci regije je bilo kar 98 % plačil za investicije, v preostalih 107 naseljih pa le dva odstotka.

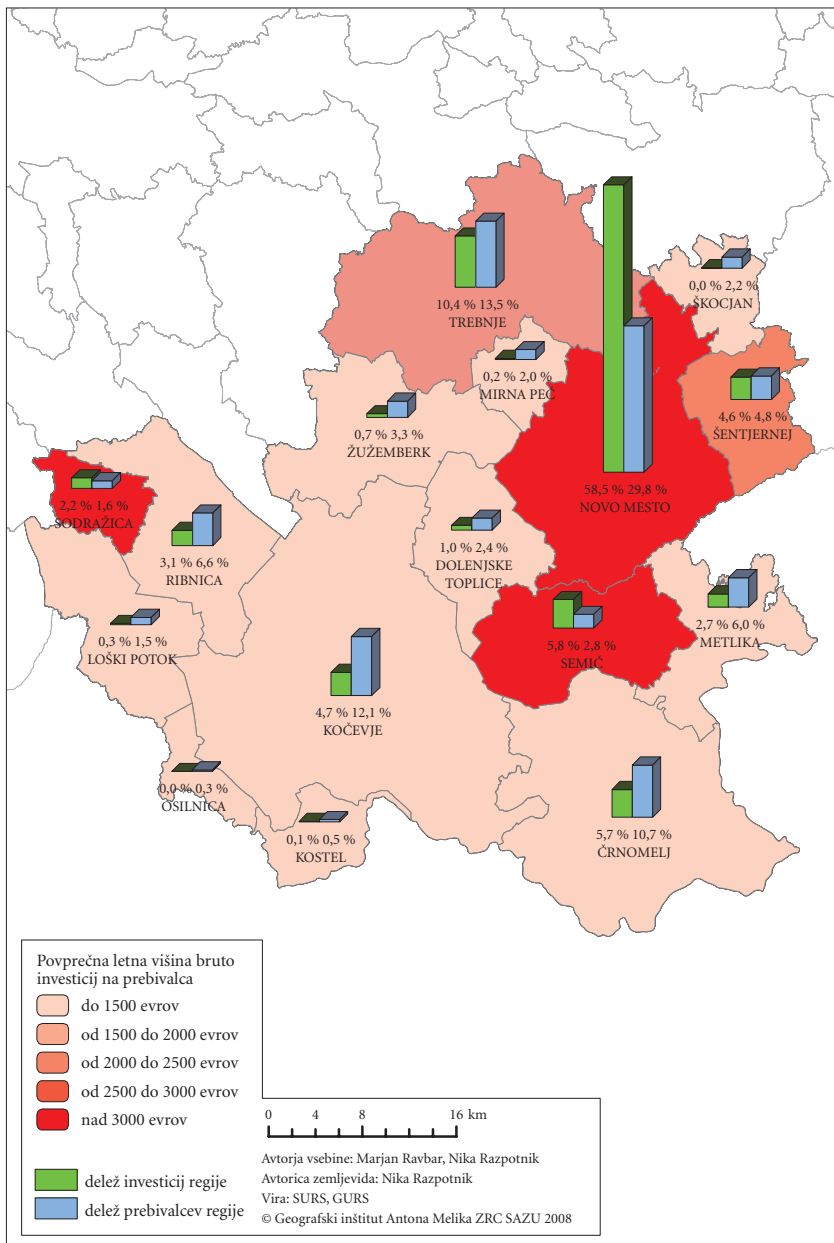
Dolenjska razvojna regija (uradno Jugovzhodna Slovenija) s 16 občinami beleži 7,9-odstotni delež investicij v Sloveniji, v primerjavi z osrednjeslovensko razvojno regijo pa zaostaja za 5,1-krat. Prostorska razporeditev kaže na izrazito koncentracijo naložbenih aktivnosti na osrednjem območju regije. Če izvzamemo močno izstopajočo

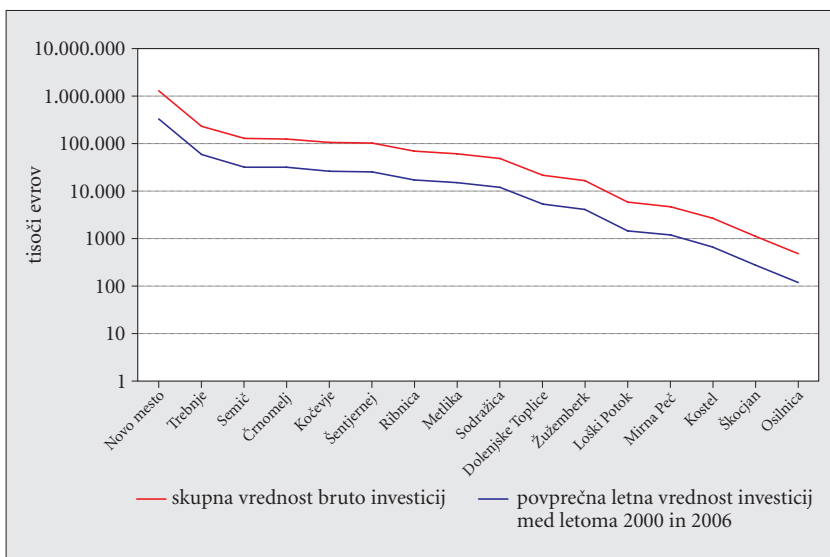

Slika 22: Farmacevtska tovarna Krka v Novem mestu je eden od najpomembnejših nosilcev investicijske aktivnosti ne le v dolenski razvojni regiji, ampak tudi širše.

Ljubljano, je Novo mesto namreč eno izmed štirih (ob Mariboru, Celju in Kopru) središč s skupno vrednostjo naložb več kot milijardo evrov in dvotretjinskim deležem naložb znotraj matične razvojne regije, čeprav v novomeški občini živi le dobra tretjina (36 %) prebivalcev regije. V Trebnjem, ki je na znotraj dolenske regije na drugem mestu, je bilo na primer kar šestkrat manj naložb kot v Novem mestu. Tudi preostale lokalne skupnosti z naložbami v vrednosti več kot 100 milijonov evrov (Črnomelj, Kočevje) imajo v primerjavi z Novim mestom skupaj za komaj tretjino naložb (36 %). Naslednjo skupino sestavljajo občine z več kot 10 milijoni vrednimi investicijami (Ribnica, Metlika, Šentjernej, Škocjan, Semič, Dolenjske Toplice, Žužemberk). Njihov skupni delež je predstavljal 14 % naložb, ob tem pa je na območjih teh občin prebivala le dobra četrtina (28 %) prebivalcev. V zadnji skupini petih občin na praviloma redko poseljenih območjih (Loški Potok, Sodražica, Mirna Peč, Kostel in

Slika 23: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah dolenske razvojne regije. ►

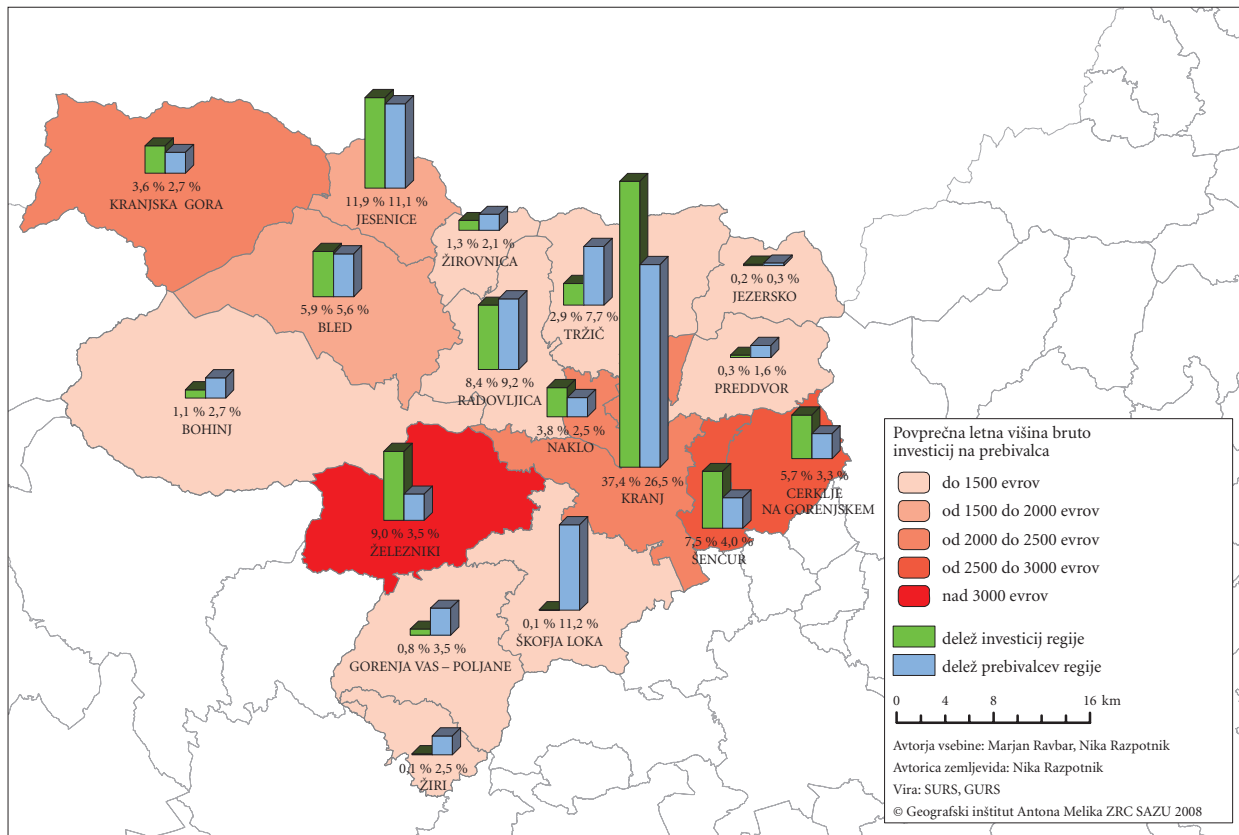
Slika 24: Razvrstitev občin dolenjske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

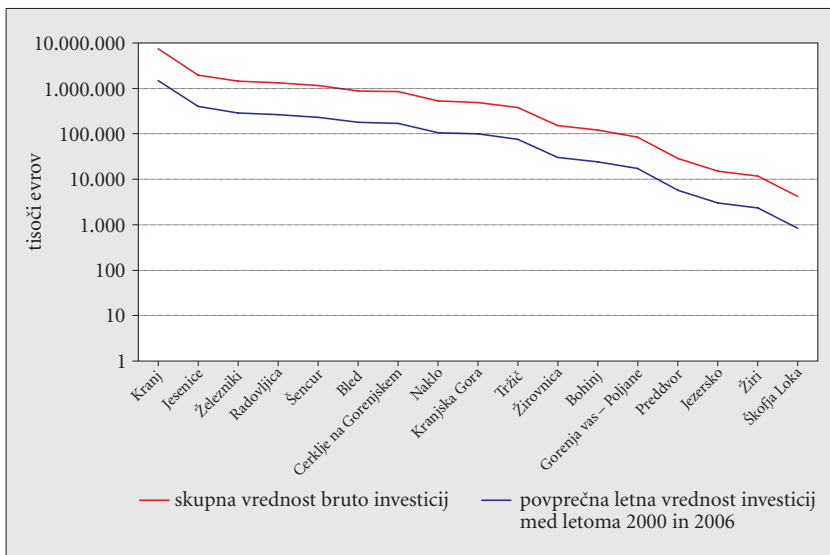
Osilnica) je skupna vrednost naložb dosegla le slab odstotek od skupne vrednosti naložb v razvojni regiji.

Čeprav je skupna vrednost investicij v dolenjski razvojni regiji skoraj enaka kot v gorenjski, je značaj teh investicij drugačen. Na Dolenjskem je bilo namreč število investicij skoraj še enkrat manjše kot na Gorenjskem, zato pa je temu primerno enkrat večja povprečna vrednost investicije. V dolenjski razvojni regiji je bila po podatkih AJPes-a zabeležena največja povprečna vrednost posamezne investicije v državi (412.500 evrov). 389 investicij je bilo realiziranih v 77 naseljih. Zaradi narave investicij gre za izrazito prevlado investicij v industriji (Krka, Revoz, TPV, Adria) s 75 % deležem, ki je med vsemi medobčinskimi območji med največjimi.

Ožja Dolenjska je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja prešla krizno obdobje, ko se je njena industrija v glavnem prilagodila novim razmeram, medtem ko so neka-tera podjetja s področja gradbeništva, lesne in tekstilne industrije propadla ali pa so se reorganizirala. Na prilagoditev dejavnosti novonastalim razmeram so odločilno

Slika 25: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah gorenjske razvojne regije. ►

Slika 26: Razvrstitev občin gorenjske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

vplivale izdatne tuje naložbe v regiji. Prevladujejo naložbe v proizvodnjo farmacevtskih izdelkov in motornih vozil, kjer so se zaradi uvedbe novih programov investicije po letu 2004 občutno povečale. Gre za izvozno usmerjene dejavnosti, ki znatno prispevajo h gospodarski uspešnosti celotne regije. Med dejavnostmi prevladuje predelovalna industrija, še vedno je pomemben kmetijski sektor, v zadnjih letih pa se vse bolj krepijo storitvene dejavnosti. Čedalje večji pomen imajo naložbe v zdraviliškem turizmu.

Gorenjska razvojna regija s 17 občinami je bila s 7,7 % deležem naložb na petem mestu. Skupna vrednost investicij je bila 2.227.189.000 evrov ali 5,2-krat manjša od osrednjeslovenske. V nasprotju z dolenjsko razvojno regijo je bila prostorska razporeditev investicij bistveno bolj enakomerna. Prevladuje sicer mestna občina Kranj (38 %), toda tudi ostale občine (Jesenice, Radovljica, Žirovnica, Škofja Loka, Bled in Cerkle na Gorenjskem) s skupno vrednostjo naložb več 100 milijonov evrov bistveno ne zaostajajo, kot je to primer pri večini drugih razvojnih regij. Njihov skupni delež znotraj gorenjske razvojne regije je celo 47 %. Na območju naštetih sedmih občin je bilo realiziranih 85 % vseh naložb, v njih je prebivalo tri četrtine prebivalcev in bilo okvirno prav toliko delovnih mest. Naslednjo skupino sestavljajo občine z več kot 10 milijoni evrov naložb (Naklo, Kranjska Gora, Tržič, Šenčur, Bohinj in Gorenja vas-Poljane). Njihov skupni delež je bil 14 %. Večina investicij je torej potekala v osred-

njem delu Gorenjske in na Škofjeloškem, zlasti v ozkem pasu savske doline od Jesenic navzdol. Preostali odstotek investicij so realizirali v občinah Žiri, Preddivor, Jezersko in Železniki, kjer je prebivalo 8 % ljudi in bilo 9 % od vseh delovnih mest v gorenjski razvojni regiji.

V preteklih desetih do petnajstih letih je gorenjsko gospodarstvo prešlo skozi različne faze prestrukturiranja. To je v največji meri zajelo dejavnosti, ki so od nekdaj veljale za tradicionalne: jeklarstvo in železarstvo, oblačilna, tekstilna in obutvena industrija ter elektro in gumarska industrija. Naložbeni kazalniki kažejo, da se postopno konsolidirajo. Po podatkih AJPEŠ-a so bile investicije na območju gorenjske razvojne regije razporejene v 115 naseljih, s čimer je »prostorska koncentracija« nižja kot drugod po Sloveniji. Podatki namreč kažejo, da je razprostranjenost investicijskih aktivnosti med vsemi slovenskimi regijami najvišja, kar dokazuje tudi dejstvo, da je na Gorenjskem vsaj ena investicija potekala v vsakem četrtem naselju.

Na naslednjem mestu po vrednosti investicijskih aktivnosti med letoma 2000 in 2006 je **obalno-kraška razvojna regija**. Njen delež je bila šestnajstinka (6,1 %) od vseh investicij v Sloveniji, v primerjavi z osrednjeslovensko razvojno regijo pa jih je bilo za 6,6-krat manj. Pač pa je državno povprečje za 15 % presegala povprečna vrednost naložb na prebivalca. Izstopa Koper s približno dvema tretjinama od vseh investicij v regiji. Tudi sicer so več kot štiri petine naložb osredotočene v obalnem pasu, preostala petina pa je bila realizirana na območju matičnega Krasa.

Slika 27: Ena od pomembnejših investicij v državi je bila izgradnja viadukta Črni Kal.

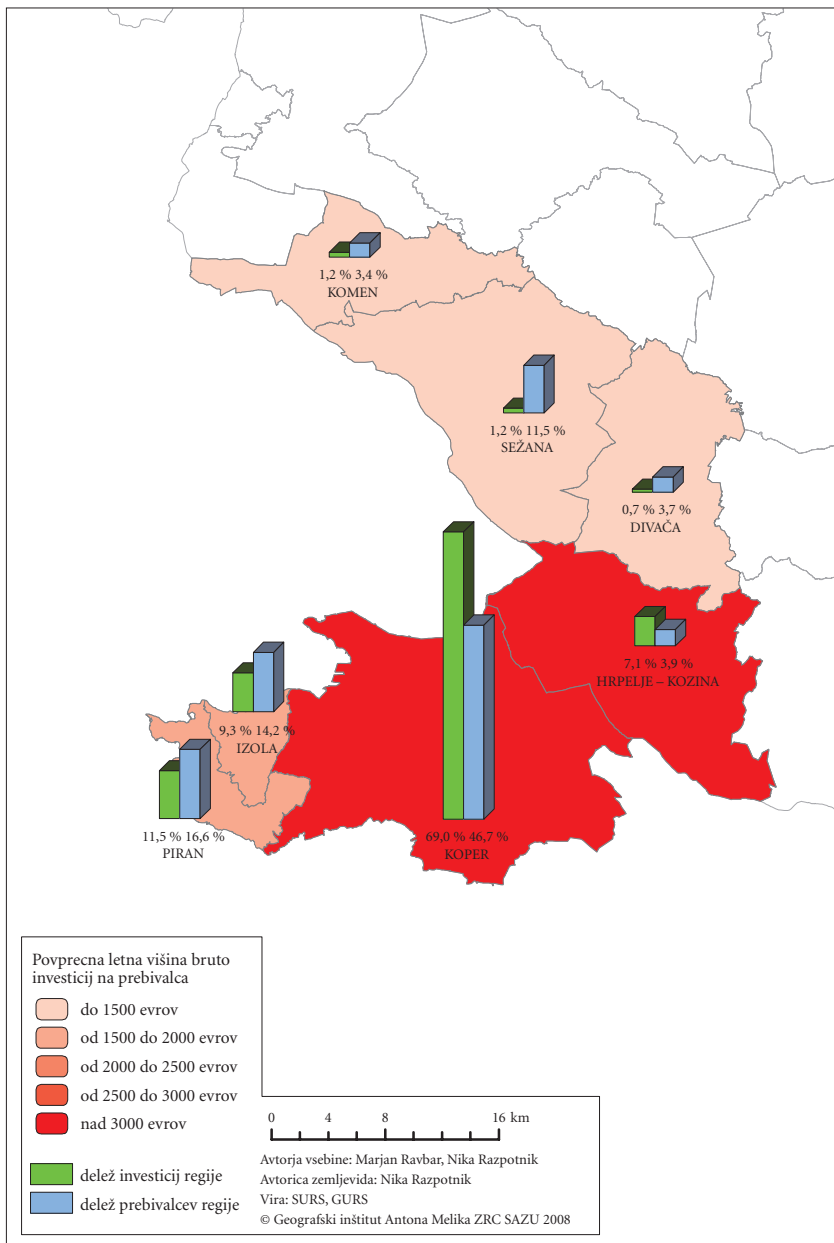
Po AJPES-ovih podatkih beležimo naložbe v 71 naseljih. Kot rečeno je opazna izrazita koncentracija investicijskih aktivnosti ob obali in v mestu Sežani, kjer je bilo v vsega 13 naseljih osredotočenih 98 % od vseh investicij v razvojni regiji. Po panožni sestavi so nadpovprečno zastopane investicije v gostinstvo, trgovino, poslovne storitve in gospodarsko infrastrukturo.

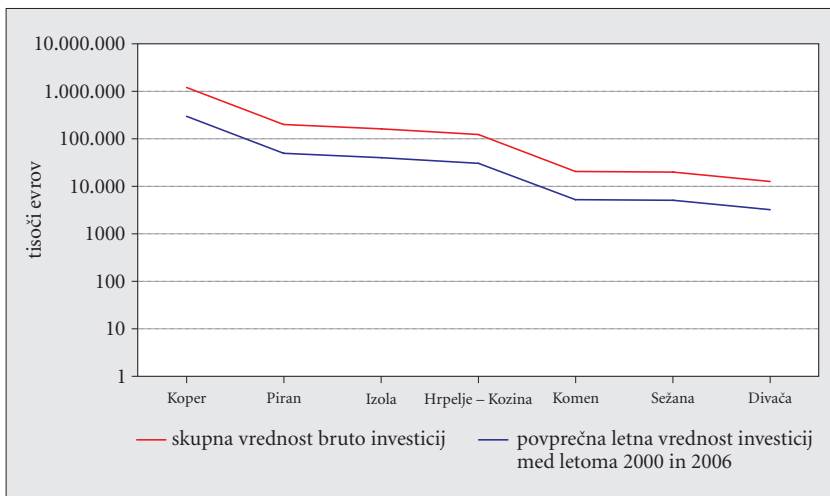
Severnoprimorsko območje oziroma **goriška razvojna regija** s skupno vrednostjo investicij nekaj nad 1,5 milijarde evrov predstavlja nekaj več kot 5 % naložb v državi; njihova skupna vrednost je 7,5-krat manjša kot v osrednjeslovenski razvojni regiji. Vrednosti investicij na prebivalca so bile v okviru slovenskega povprečja, izstopa pa število malih in srednje velikih podjetij. Goriška razvojna regija je ob gorenjski razvojni regiji edina, kjer je bila prostorska razporeditev investicij razmeroma enakomerno razporejena, saj je bilo v dveh tretjinah občin realiziranih več kot 100 milijonov evrov naložb. Nanje je odpadlo 90 % od vseh investicij v regiji, v njih pa je živelo štiri petine prebivalcev. Izstopajo občine Nova Gorica, Šempeter – Vrtojba, Kanal in Miren – Kostanjevica, kjer je bila slaba polovica naložb (46 %), v njih je prebivalo skoraj prav toliko ljudi (44 %) in so imele polovico (50 %) od vseh delovnih mest v regiji. Sledita občini v Zgornji Vipavski dolini Ajdovščina in Vipava s četrtinskim deležem naložb (24 %) ter petinskima deležema prebivalcev (19 %) in delovnih mest (20 %). Na Idrijsko-cerkljanskem (občini Idrija, Cerkno) je bila zabeležena petina (20 %) naložb ob prav tako petini (19 %) delovnih mest in šestini (15 %) tamkaj živčih ljudi. Tudi na Tolminskem je delež investicij (9 %) v ravnavesju s številom prebivalcev (10 %). V najredkeje poseljenem Zgornjem Posočju s 7 % prebivalcev je bilo le 4 % naložb v regiji. Še najmanj, samo slab odstotek, jih je bilo v Brdih, čeprav je v tem najzahodnejšem delu Slovenije prebivalo 5 % prebivalcev regije. Prevladovala so naložbe v kmetijstvo.

Po AJPES-u so v goriški razvojni regiji investicije razporejene v 98 naseljih. Izrazito izstopajo v Novi Gorici, Šempetru pri Gorici, Ajdovščini, Anhovem, Cerknem, Tolminu, Kromberku, Idriji, Poljubinu, Spodnji Kanomlji, Kanalu, Vipavi, Rožni Dolini, Solkanu, Mirnu, Kobaridu, Batujah, Vrtojbi, Godoviču in Dobravi. V vseh teh naseljih je bilo realiziranih 97 % od vseh investicij v goriški razvojni regiji, v preostalih 76 naseljih pa le 3 %. To pomeni, da so investicije osredotočene v naseljih s tradicionalno ugodnimi lokacijskimi pogoji. V goriški razvojni regiji so v investicijskih aktivnostih nadpovprečno zastopani industrija in gradbeništvo ter javni sektor.

Pomurska razvojna regija je med slovenskimi razvojnimi regijami zadnja, kjer je bilo v preučevanem obdobju za več kot milijardo evrov investicij. Njen delež ob 6 % deležu števila prebivalcev predstavlja 4 % naložb v državi, za osrednjeslovensko razvojno regijo pa je zaostajala za 10,1-krat. Višina investicij na prebivalca je dosegla

Slika 28: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah obalno-kraške razvojne regije. ►

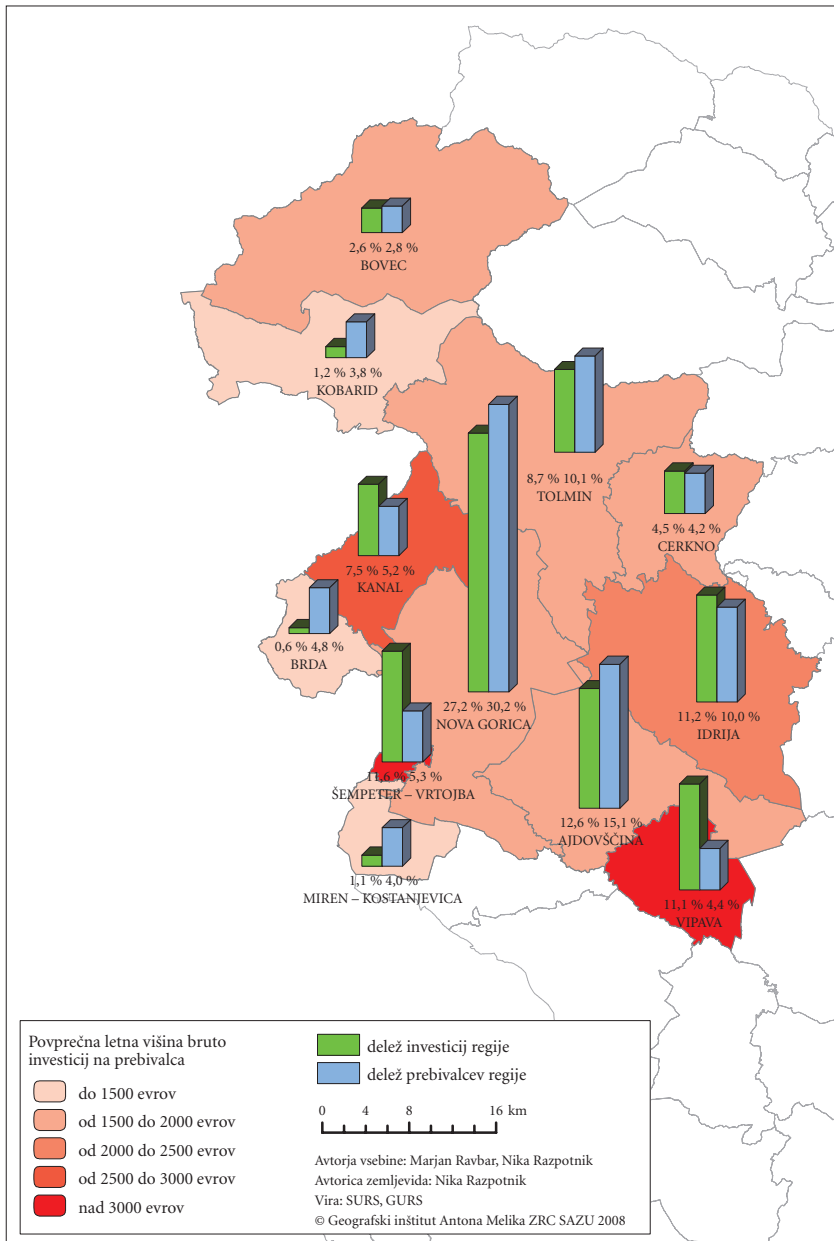

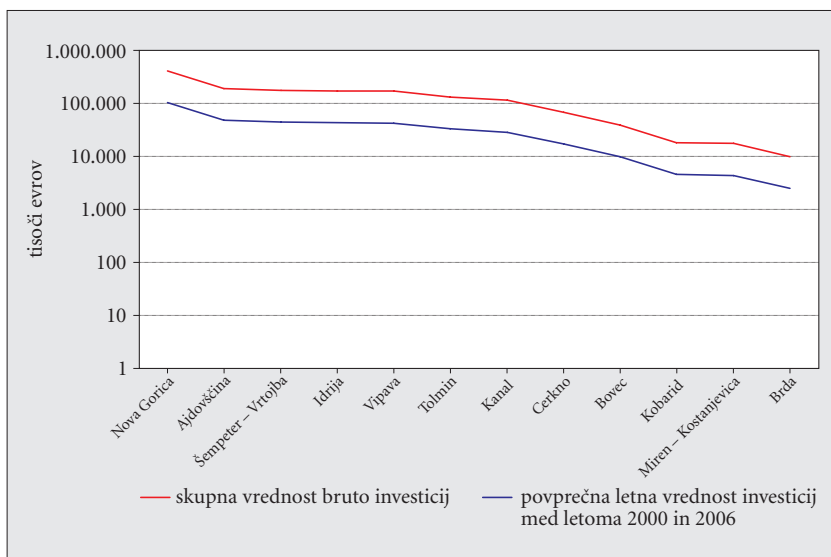
Slika 29: Razvrstitev občin obalno-kraške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

dve tretjini slovenskega povprečja. Med 26 občinami izstopa Murska Sobota z dobro četrtino (27 %) naložb. Pol manj jih je bilo v Lendavi, sledijo pa občine Šalovci, Gornja Radgona, Rogašovci in Ljutomer. V naštetih petih občinah z naložbami v višini več kot 100 milijonov evrov je bila realizirana dodatna polovica naložb v regiji. Naslednja skupina občin s skupno vsoto naložb več kot 10 milijonov evrov (Radenci, Beltinci, Moravske Toplice, Križevci, Puconci, Tišina, Gornji Petrovci) obkroža prej naštete občine in predstavlja tako imenovana vozlišča ali razvojna gibalna Pomurja. V osrednjem delu razvojne regije, kjer prebiva štiri petine prebivalcev, je bila tako realizirana glavnina (96 %) naložb v Pomurju. V preostali polovici prekmurskih občin (Turnišče, Dobrovnik, Kuzma, Črenšovci, Veržej, Cankova, Odranci, Sveti Jurij, Grad, Velika Polana, Kobilje, Hodoš, Razkrižje) je bilo le 4 % investicij pomurske razvojne regije, s tem, da v njih prebiva kar 20 % prebivalcev.

Pomurje po številnih kazalnikih razvojne uspešnosti že desetletja ostaja na dnu razvitosti med slovenskimi razvojnimi regijami. Na podlagi analiz, opravljenih na UMAR-ju, po ekonomski moči za tretjino zaostaja za slovenskim povprečjem, saj BDP na prebivalca predstavlja le 69 % slovenskega povprečja, v zadnjih letih pa se

Slika 30: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah goriške razvojne regije. ►

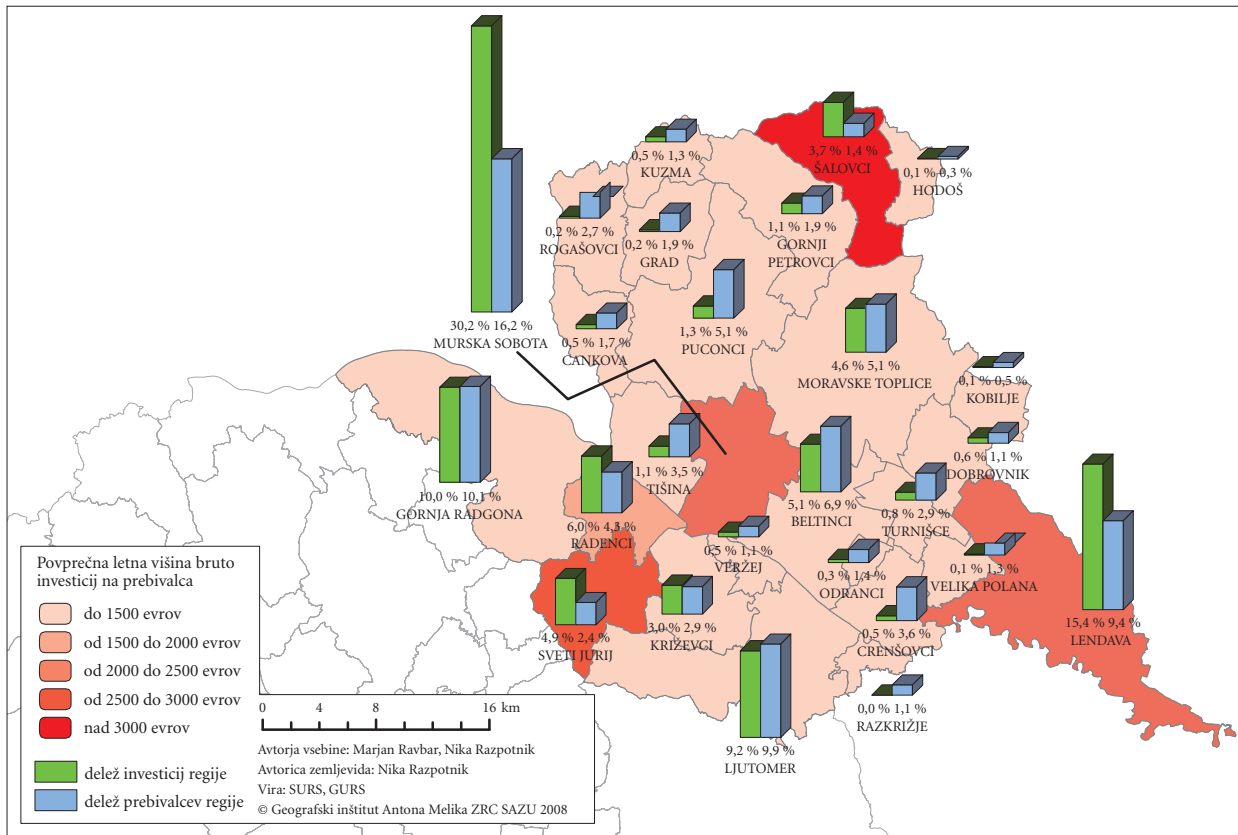

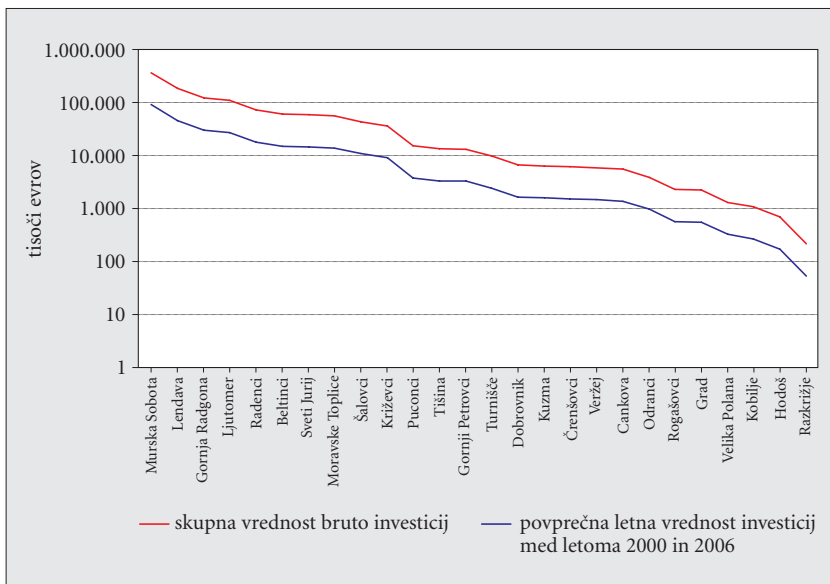
Slika 31: Razvrstitev občin goriške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

je še zmanjšal za 7 %. Tudi pomurska osnova za dohodnino dosega le 74 % slovenskega povprečja. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je 17,1 % in je za 58 % nad povprečjem v državi. V pomurski razvojni regiji je za 21,8 % manj delovnih mest od števila aktivnih prebivalcev. V primerjavi s celotno Slovenijo je še vedno opazna nizka vključenost v izobraževanje, tu je tudi najslabša preskrbljenost z zdravniki osnovne nege in podobno. Izračuni indeksa razvojne ogroženosti kažejo, da je pomurska razvojna regija med dvanajstimi slovenskimi razvojnimi regijami na zadnjem mestu. Primerjave razmerij količnikov različnih razvojnih kazalnikov razkrivajo še, da se je pri večini povprečno razmerje med najrazvitejšo osrednjeslovensko in najmanj razvito prekmursko razvojno regijo ustalilo pri vrednostih 2 : 1 (različne baze podatkov na SURS-u 2008).

Po AJPEs-ovih podatkih je bilo 241 investicij realizirano v 80 naseljih. Kar 89 % vrednosti naložb je bilo v 14 naseljih (Murska Sobota, Gornja Radgona, Ljutomer, Moravske Toplice, Radenci, Gornji Petrovci, Puconci, Lendava, Odranci, Turnišče,

Slika 32: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah pomurske razvojne regije. ►

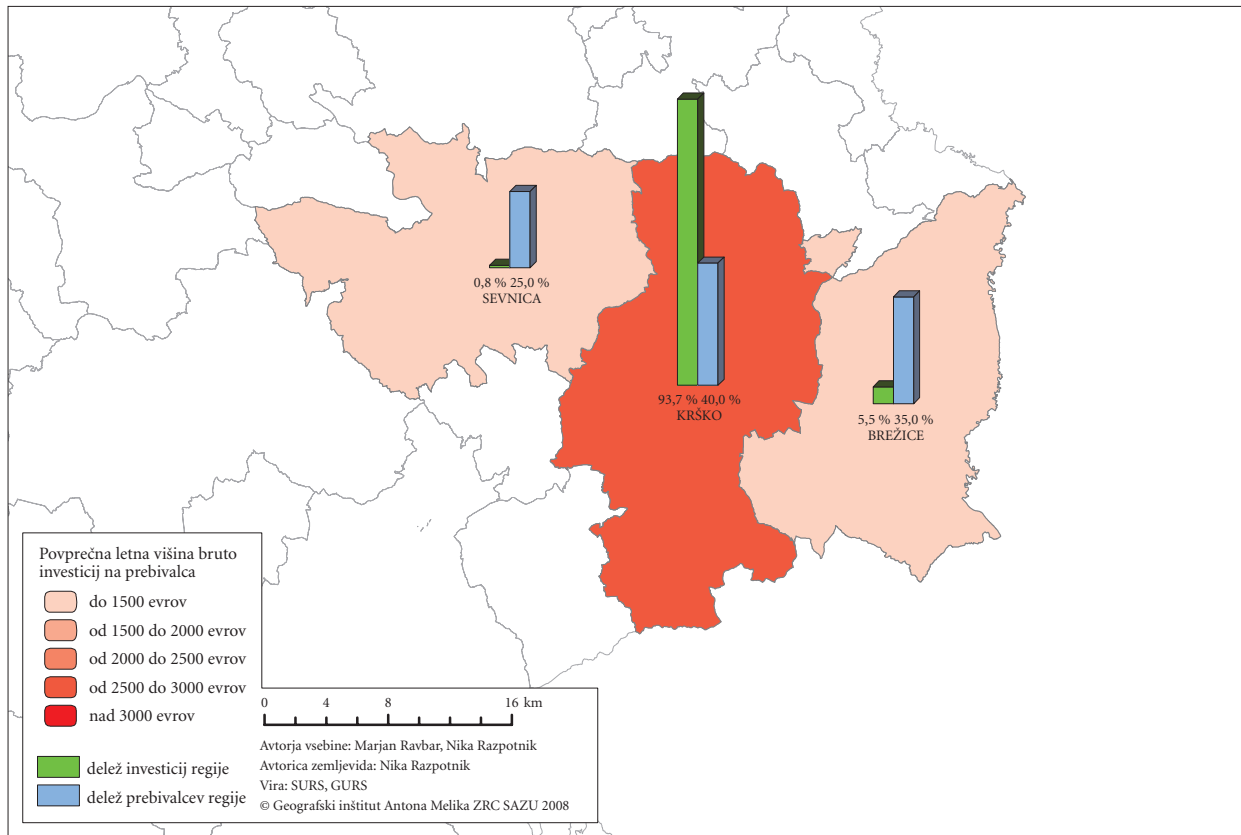
Slika 33: Razvrstitev občin pomurske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

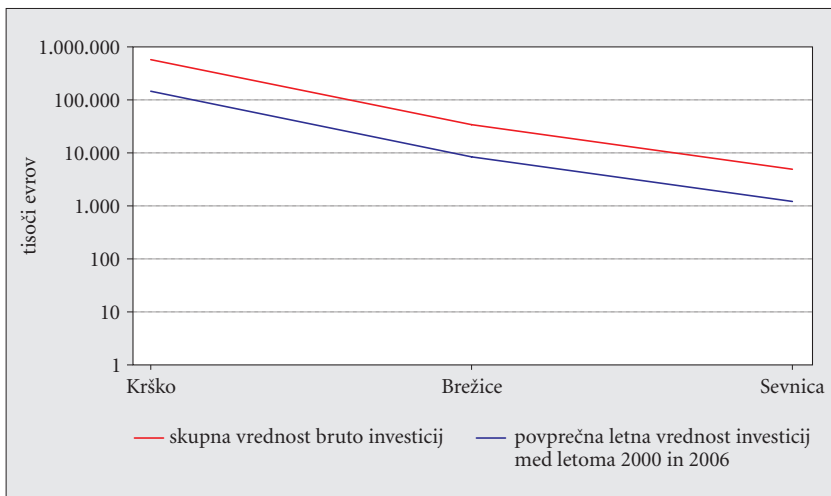
Rakičan, Markovci, Podgrad in Rogašovci). Polovico investicij je bilo v industriji in gradbeništvu.

V preostalih štirih razvojnih regijah je bila vrednost investicij manjša od milijarde evrov. Delež naložb v celotni državi je le v posavski presegel dva odstotka (2,2 %), v preostalih treh razvojnih regijah (koroški, notranjsko-kraški in zasavski) pa so se deleži gibali med 1,2 in 1,6 %.

Posavsko razvojno regijo sestavljajo le tri občine. V njih je bilo za 622.394.900 evrov investicij, kar predstavlja le dobra dva odstotka slovenskih investicij. Bilo jih je za kar 18,6-krat manj kot v osrednjeslovenski razvojni regiji. Vrednost naložb na prebivalca je bila komaj dve tretjini (61 %) državnega povprečja. Po naložbah prednjači občina Krško z dobro polovico investicij v razvojni regiji, čeprav je v njej prebivalo le dve petini prebivalcev. S tega zornega kota so naložbe v občini Brežice znotraj razvojne regije zaostajale za petino, v občini Sevnica pa za tretjino.

Slika 34: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah posavske razvojne regije. ►

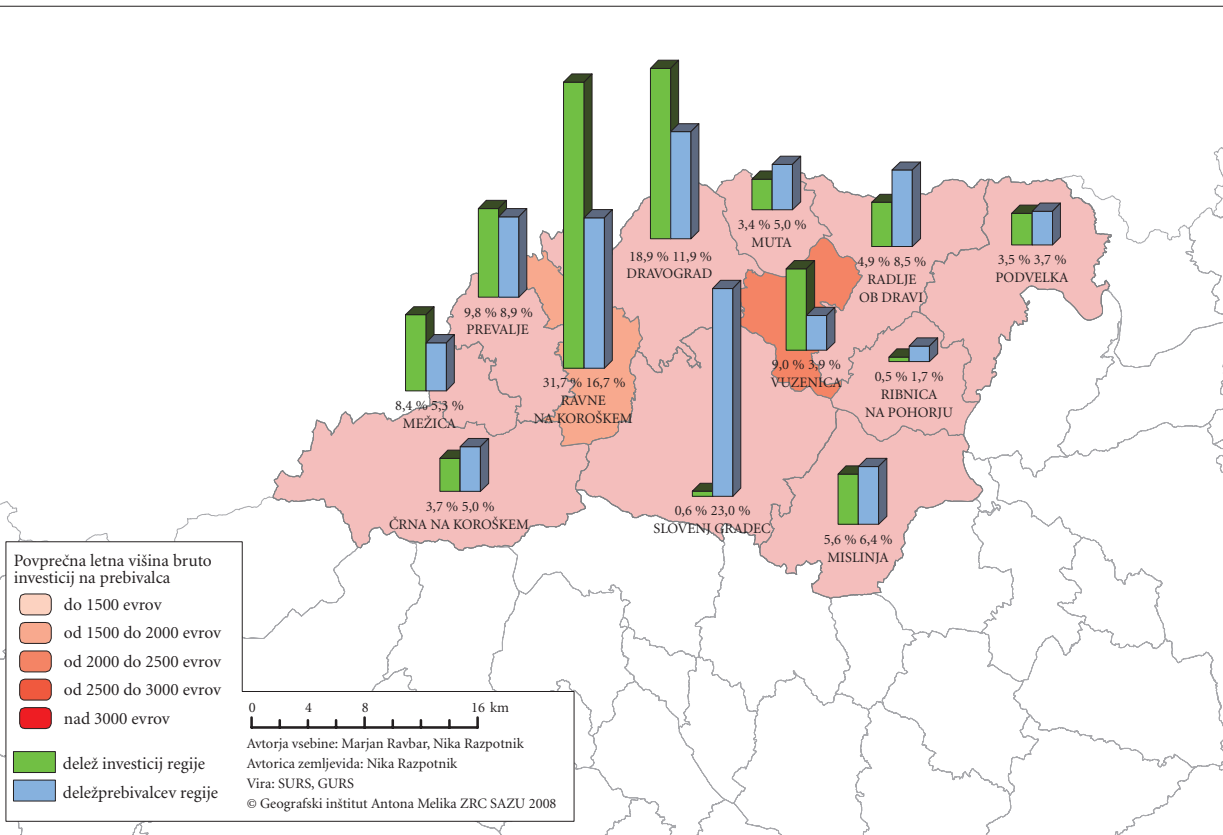

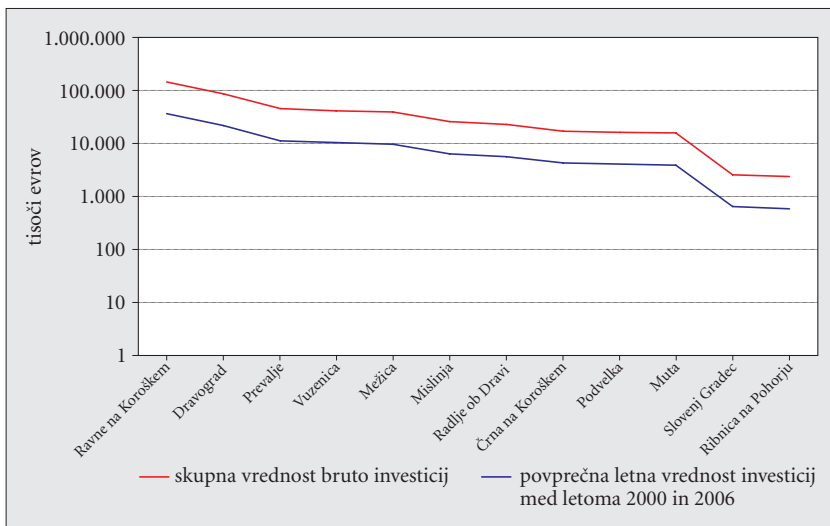
Slika 35: Razvrstitev občin posavske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

Ker se posavske občine z reformo lokalne samouprave niso preoblikovale, je analiza prostorske razprostranjenosti investicij zaradi velikih teritorialnih enot precej problematična. S tega vidika so AJPES-ovi podatki natančnejši in nam pokažejo, da je bilo 184 plačil za investicije realiziranih v 70 naseljih. Izstopajo investicije v krajih ob slovensko-hrvaški meji ter v Krškem, ki predstavljajo 73 % od vseh plačil za investicije v razvojni regiji. Sledijo investicije v Sevnici, Brežicah, Čatežu ob Savi in Radečah. Investicije v obeh naštetih skupinah predstavljajo 81 % naložbenih vrednosti v regiji. Glede na panožno sestavo je značilno, da od državnega povprečja z večjim deležem še najbolj odstopajo dejavnosti v javnem sektorju.

Na območju dvanajstih občin **koroške razvojne regije** živi 4 % slovenskega prebivalstva. Skupna vrednost investicij je bila 465.721.500 evrov ali 1,6 % od vseh naložb v Sloveniji oziroma kar 25-krat manj kot v osrednjeslovenski razvojni regiji. Vrednost investicij na prebivalca je predstavljala le slabo polovico (43 %) povprečja v Sloveniji. Med geografskimi območji po vrednosti naložb v regiji izstopa Mežiška dolina z več kot polovičnim (52 %) deležem. Sledi Mislinjska dolina s tretjinskim (32 %) deležem, preostalih 17 % naložb pa je bilo v Dravski dolini.

Slika 36: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah koroške razvojne regije. ►

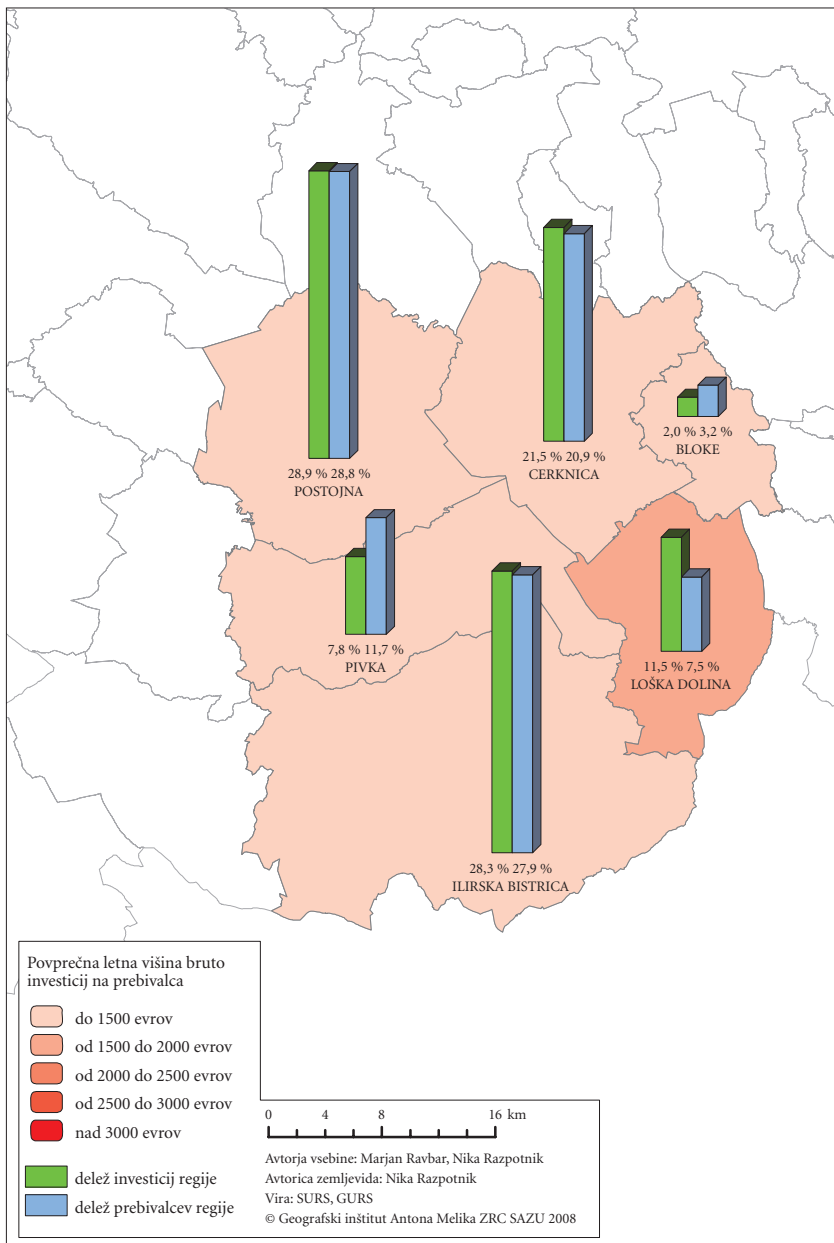
Slika 37: Razvrstitev občin koroške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

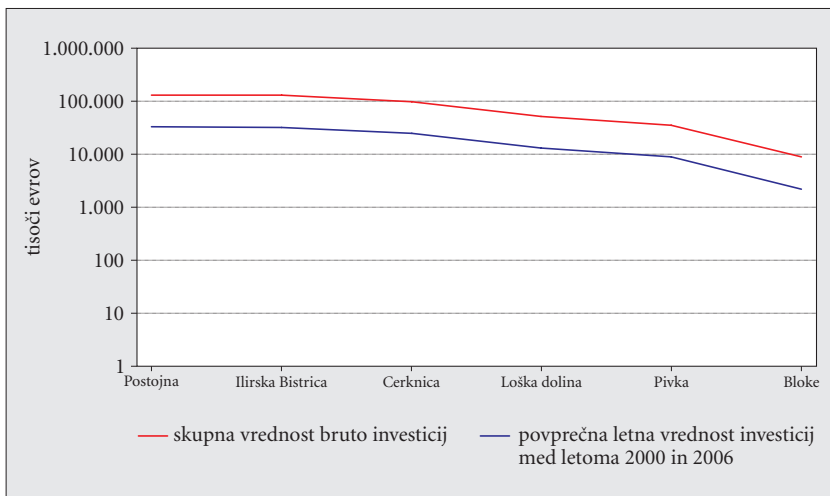
Po investicijskih aktivnostih izstopajo Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem in Dra-vograd z več kot 50 milijonov evrov vrednimi naložbami, kjer je bilo realiziranih skoraj tri četrtine (69 %) naložb v razvojni regiji. Več kot 10 milijonov evrov naložb je bilo na Prevaljah, v Mežici, Vuzenici, Mislinji, Radljah ob Dravi, Črni na Koroškem, Podvelki in na Muti, medtem ko je bilo v Ribnici na Pohorju za manj kot odstotek (0,3 %) investicij.

Po AJPEŠ-u v koroški razvojni regiji beležimo 208 investicijskih aktivnosti v 31 naseljih, njihova vrednost na prebivalca pa je bila med vsemi regijami v Sloveniji naj-manjša, vsega okrog 9000 evrov.

Na območju **notranjsko-kraške razvojne regije** s šestimi občinami prebiva 3 % prebivalcev Slovenije, delež naložb pa predstavlja le poldrugi odstotek (1,6 %) od vseh investicij v državi. Skupna vrednost investicij je bila malenkostno manjša kot v koroški razvojni regiji, 453.601.000 evrov, kar je prav tako pomenilo 25-krat manj investicij kot v osrednjeslovenski razvojni regiji. Vrednost investicij na prebivalca je predstavljala le slabi dve tretjini (61 %) slovenskega povprečja. Med geografskimi

Slika 38: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah notranjsko-kraške razvojne regije. ►

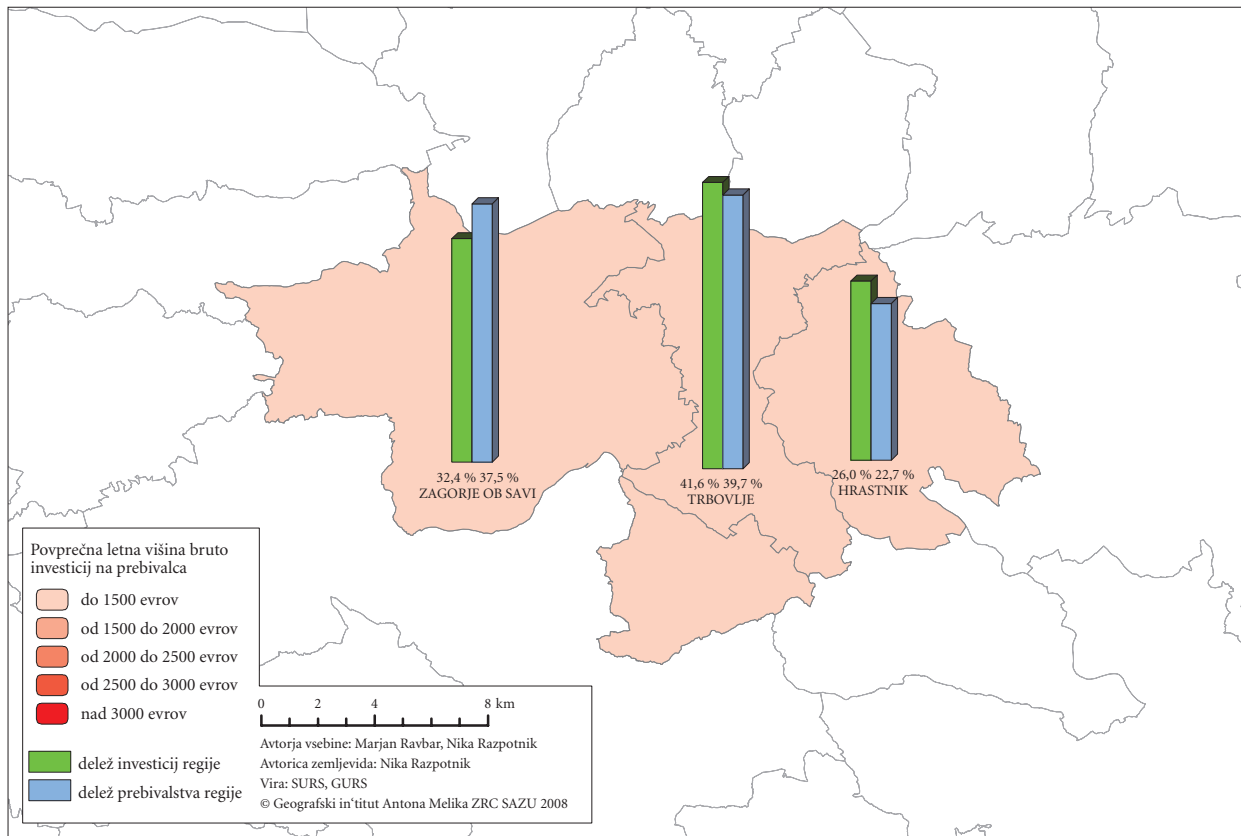
Slika 39: Razvrstitev občin notranjsko-kraške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

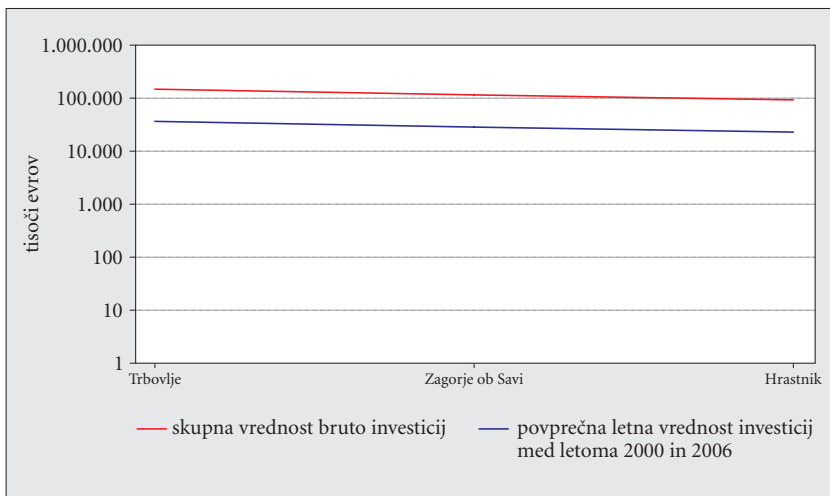
območji znotraj regije po vrednosti naložb izstopata postojnsko in ilirskobistriško območje z več kot 100 milijonov evrov vrednimi naložbami ali 57 % od vrednosti vseh naložb v regiji. Sledi skupina treh občin (Cerknica, Loška dolina in Pivka) z več kot 10 milijonov evrov naložbami. Njihov skupni delež je bil dve petini (41 %). Le na Blokah je bil delež investicij neznaten (2 %).

Na Notranjskem v primerjavi s slovenskim povprečjem prevladujejo investicije v gozdarstvu ter industriji in gradbeništvu. Po podatkih AJPes-a so bile investicije v 52 naseljih.

V treh občinah **zasavske razvojne regije** je bilo za 352.307.200 evrov naložb, 1,2 % od vseh naložb v državi oziroma 33-krat manj kot v osrednjeslovenski razvojni regiji. Vrednost investicij na prebivalca je predstavljala le dobro polovico (54 %) povprečja v Sloveniji. Po AJPes-ovih podatkih so se investicije realizirale v 11 naseljih. Poleg občinskih središč (Trbovlje, Zagorje ob Savi in Hrastnik) še na Dolu pri Hrastniku, Izlakah, Lokah pri Zagorju in v Kisovcu. Tudi v Zasavju prevladujejo investicije v industriji in gradbeništvu ter javnih dejavnostih.

Slika 40: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah zasavske razvojne regije. ►

Slika 41: Razvrstitev občin zasavske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).

3.3 Razporeditev investicijskih aktivnosti na ravni lokalnih skupnosti

Podrobnejši pregled prostorske razporeditve investicij na prvi pogled pokaže razmeroma visoko stopnjo razprostranjenosti po celotni državi, saj je bilo na primer po AJPes-ovih podatkih leta 2004 zabeleženih 7850 pravnih oseb s podatki o plačilih za investicije, leta 2007 pa 7269 ali povprečno vsak peti (19 %) poslovni subjekt. Skupna vrednost investicij je bila 3,6 milijarde evrov. Podrobna analiza AJPes-ovih podatkov za leto 2004 je pokazala še, da je bila v tem letu evidentirana vsaj ena investicija v 1276 naseljih, kar pomeni prav tako v vsakem petem (21 %) slovenskem naselju.

Vrednotenje SURS-ovih baz podatkov za obdobje po letu 2000 je pokazalo, da gre v večjem delu lokalnih skupnosti za naložbe manjših vrednosti. Tako so na primer v 108 občinah (57 %) prevladovala naložba, ki so bile manjše od 50 milijonov evrov. V teh občinah je bilo realiziranih komaj dobrih pet odstotkov slovenskih naložb. Sledi jim skupina 27 občin z naložbami med 50 in 100 milijoni evrov, katerih skupni delež od vseh slovenskih investicij je predstavljal dodatnih 6,6 %. Tako je bila v skoraj treh četrtinah (135) slovenskih občin realizirana le dobra desetina naložb. Po drugi strani pa so investicije v občinah Ljubljana, Maribor, Novo mesto, Koper in Celje presegle milijardo evrov, njihov skupni delež pa je predstavljal polovico od vseh naložb v državi (preglednica 8 in slika 42).

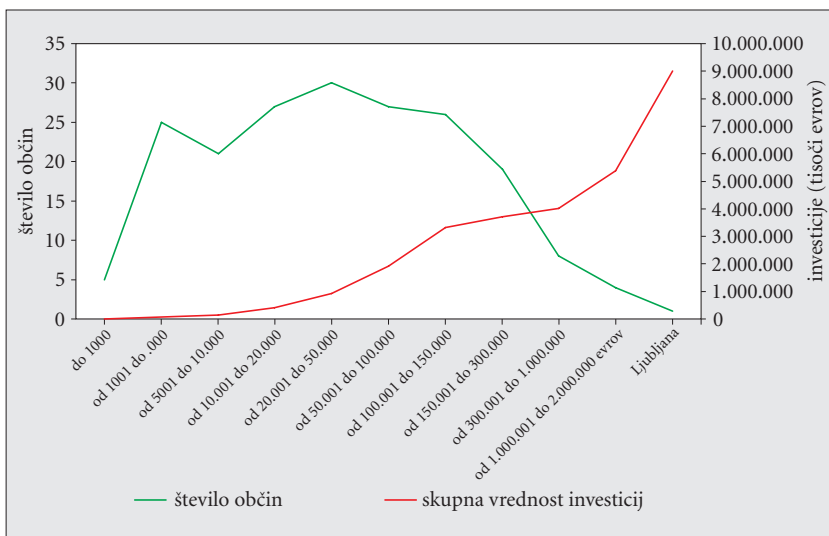
Razporeditev povprečnih letnih vrednosti investicij na ravni lokalnih skupnosti kaže na precejšnje razlike med občinami. Izstopa izjemna osredotočenost v Ljubljani in potem še v večini središč nacionalnega pomena, ki so obenem zaposlitvena in upravna središča s pomembnimi gravitacijskimi zaledji, s čimer so pomembni razvojni generatorji širše okolice. Primerjave vrednosti investicij med Ljubljano in preostalimi devetimi mesti z najvišjo vrednostjo in številom naložb v Sloveniji (Maribor, Novo mesto, Koper, Celje, Kranj, Velenje, Krško, Nova Gorica in Murska Sobota) kaže na naslednja razmerja: 1 : 5, 1 : 7, 1 : 7, 1 : 8, 1 : 11, 1 : 14, 1 : 15, 1 : 19 in 1 : 21. Izraženo z besedami to pomeni, da je bila skupna vrednost investicij v Ljubljani petkrat večja od tistih v Mariboru in kar enaindvajsetkrat večja od tistih v Murski Soboti. V teh desetih občinah sta prebivali dve petini slovenskega prebivalstva, investicije v njih pa so dosegle več kot tri četrtine od vseh naložb v Sloveniji, od tega samo v Ljubljani 31 %.

Preglednica 8: Razporeditev investicij med letoma 2000 in 2006 po velikostnih razredih občin (SURS 2008).

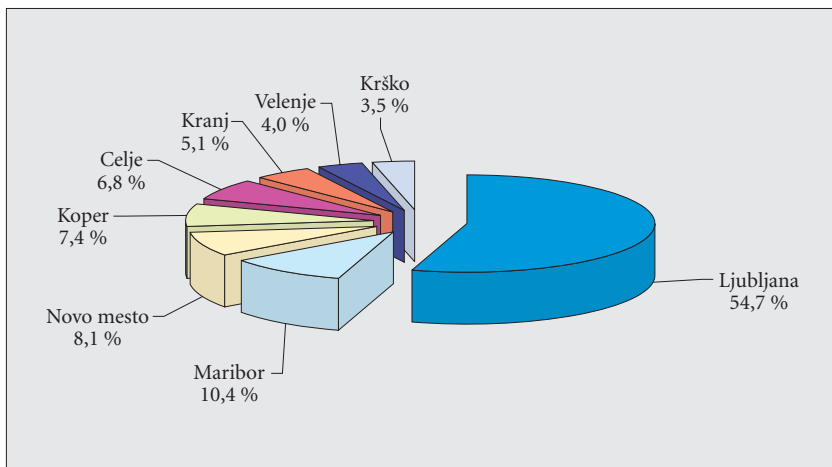
velikostni razred (tisočev evrov)	število občin	skupna vrednost investicij (tisoči evrov)	delež občin (%)	delež vrednosti investicij (%)
do 1000	5	2656	2,6	0,01
od 1001 do 5000	25	70.460	13,0	0,2
od 5001 do 10.000	21	150.644	10,9	0,5
od 10.001 do 20.000	27	410.825	14,0	1,4
od 20.001 do 50.000	30	919.068	15,5	3,2
od 50.001 do 100.000	27	1.916.644	14,0	6,6
od 100.001 do 150.000	26	3.318.480	13,5	11,5
od 150.001 do 300.000	19	3.720.063	9,8	12,9
od 300.001 do 1.000.000	8	4.016.255	4,1	13,9
od 1.000.001 do 2.000.000	4	5.383.990	2,1	18,6
Ljubljana	1	9.008.641	0,5	31,2
Slovenija	193	28.917.725	100,0	100,0

V preteklih letih so bile vse največje investicije osredotočene na trideset (16 %) slovenskih občin, kjer je potekalo kar tri četrtine (76,6 %) naložb. Gre za občine, kjer je bilo v obravnavanem obdobju več kot 150 milijonov evrov investicij. Grafikona (sliki 43 in 44; zaradi znatnih razlik v višini naložb med posameznimi občinami smo grafične prikaze investicijskih aktivnosti prikazali z ločenima ponazoritvama, to je

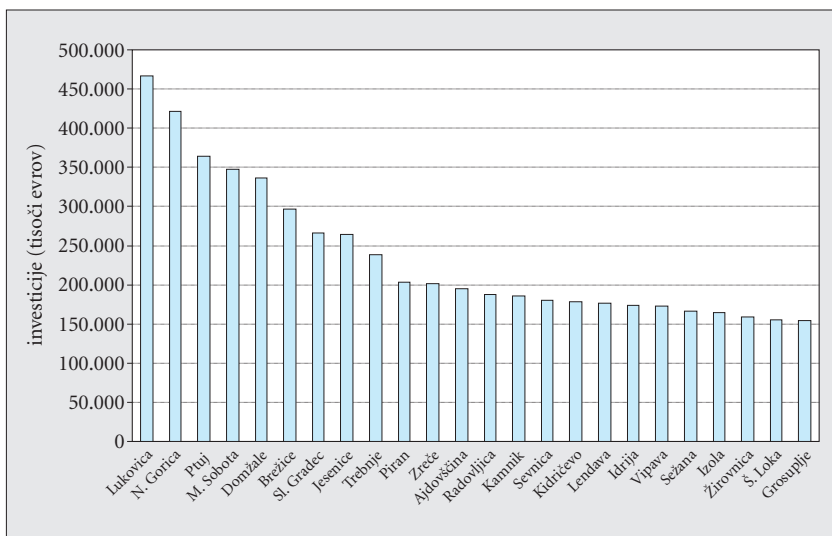
s skupino občin z vrednostjo naložb več kot pol milijarde evrov in skupino občin z vrednostjo investicij med 150 in 499 milijonov evrov) nazorno prikazujeta koncentracijo investicij, najprej v skupini občin z več kot 500 milijonov evrov in nato še v skupini z od 150 do 500 milijoni evrov investicij. V prvi skupini (slika 43) poleg že naštetih Ljubljane, Maribora, Novega mesta, Kopra in Celja (kjer vrednost naložb na prebivalca za 185 % presega slovensko povprečje) izstopajo tradicionalna zaposlitvena središča, kot na primer Kranj, Velenje in Krško. V drugem grafikonu (slika 44) sledijo občine Nova Gorica, Ptuj, Murska Sobota, Domžale, Jesenice, Trebnje, Piran, Železniki, Ajdovščina, Radovljica, Kamnik, Lendava, Idrija, Brežice, Slovenj Gradec, Sežana, Izola in še nekatere »satelitske« občine v zaledju Ljubljane, Maribora, Kranja, Nove Gorice: Lukovica, Brezovica, Škofja Loka, Grosuplje, Slovenska Bistrica, Šentilj, Kidričevo, Žalec, Zreče, Šempeter – Vrtojba, Šenčur ..., kjer je bila izvedena še dodatna četrtina od vseh naložb. V preostalih 70 % slovenskih občinah je bilo po letu 2000 zgolj 12 % naložb v državi. V 13 % slovenskih občin (večinoma v severovzhodni Sloveniji), na primer Bistrici ob Sotli, Oplotnici, Kostelu, Žetalah, Šalovcih, Gornjem Gradu, Dobju, Odrancih, Gradu, Vodica, Jezerskem, Vitanju, Ribnici na Pohorju, Juršincih, Trnovski vasi, Rogašovcih, Svetem Andražu v Slovenskih goricah, Veliki Polani, Sveti Ani, Kobilju, Hodošu, Taboru, Lučah, Osilnici in Razkrižju je bilo skupaj le 0,2 % od vseh slovenskih investicij ali, povedano drugače, le 0,5 %

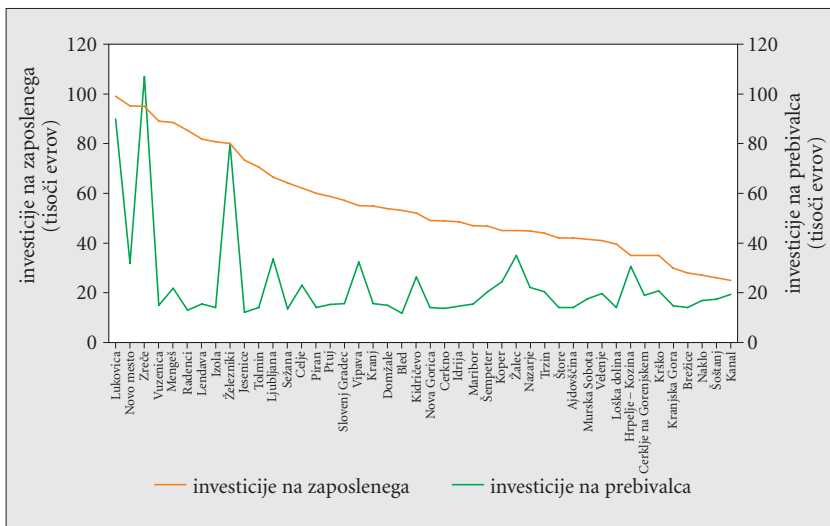
Slika 42: Razmerje med številom občin in vrednostjo investicij po velikostnih razredih občin (SURS 2008).

Slika 43: (Mestne) občine, ki so imele med letoma 2000 in 2006 bruto vrednost investicij večjo od 500 milijonov evrov (SURS 2008).

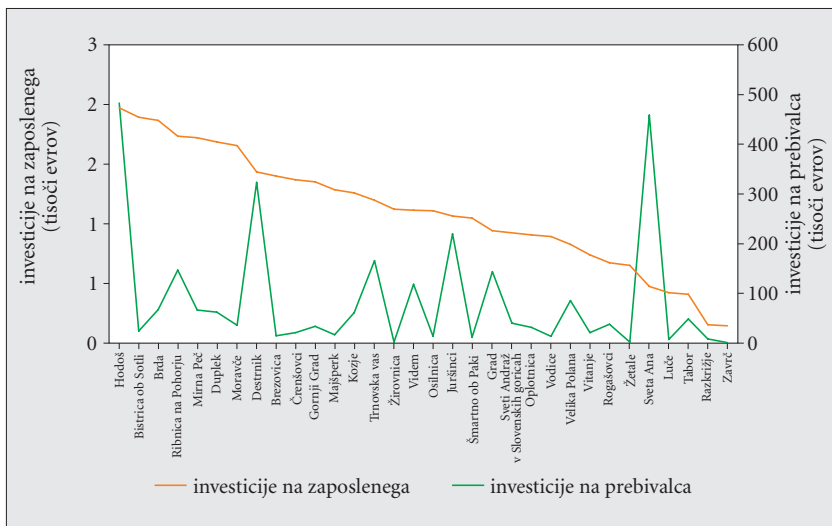
Slika 44: Občine, ki so imele med letoma 2000 in 2006 bruto vrednost investicij med 150 in 499 milijonov evrov (SURS 2008).

Slika 45: Občine z nadpovprečnimi vrednostmi bruto investicij na zaposlenega in bruto investicije na prebivalca med letoma 2000 in 2006 (SURS 2008).

od vseh investicij v ljubljanski mestni občini, čeprav je v njih prebivalo 2,2 % ljudi v državi in je njihova dodana vrednost na prebivalca predstavljala 2,6 %. Pri investicijskih aktivnostih je prav na dnu 5 (3 %) občin: Razkrižje, Osilnica, Tabor, Hodoš in Luče; njihov skupni delež od vrednosti vseh naložb v Sloveniji je bil komaj 0,009 %.

Glede na velike razlike v demografski in ekonomski moči slovenskih občin sta ilustrativna tudi izračuna o vrednosti bruto investicij na prebivalca oziroma na zaposlenega po posameznih občinah, ki sta bila v opazovanem obdobju v povprečju 14.400 oziroma 61.000 evrov. Upošteva ta kazalnika je razporeditev investicijskih aktivnosti še pestrejša. Nadpovprečne vrednosti beležijo v glavnem občine, kjer so središča nacionalnega pomena, denimo Ljubljana, Maribor, Kranj, Koper, Celje, Novo mesto, Nova Gorica, Jesenice in Murska Sobota, poleg njih pa še njihova bližnja lokalna središča pod močnimi vplivi metropolitanijskih teženj osrednjih središč. Izstopajo zlasti nekatere obmestne občine, na primer Trzin, Domžale, Mengeš, Kamnik, Škofja Loka, Grosuplje in Lukovica v obmestju Ljubljane, pa Slovenska Bistrica, Ptuj in Kidričevo v obmestju Maribora, Žalec v obmestju Celja ter Piran in Izola kot sestavni del obalnega somestja (več o tem v Ravbar 2000). Nadpovprečne investicijske aktivnosti so še v nekaterih pomembnih tradicionalnih, vendar propulzivnih zaposlitvenih središčih z aglomeracijskimi značilnostmi, kakršna so na primer Velenje, Krško, Brežice, Slovenj Gradec, Radovljica, Tržič, Ajdovščina, Vipava, Sežana, Idrija,

Slika 46: Občine z najmanjšimi vrednostmi bruto investicij na zaposlenega (manj kot 2000 evrov) in bruto investicije na prebivalca med letoma 2000 in 2006 (SURs 2008).

Cerkno, Železniki, Kanal, Kranjska Gora, Trebnje, Nazarje, Zreče, Lendava ... (slika 45).

Podpovprečne vrednosti bruto investicij na prebivalca (med 8000 in 9000 evrov) beležijo nekatera do nedavnega pomembna zaposlitvena občinska središča, kot na primer Trbovlje, Zagorje ob Savi, Hrastnik (vsa tri zasavska mesta!!), Sevnica, Postojna, Ilirska Bistrica, Dravograd, Ruše, Gornja Radgona, Ormož, Ljutomer, Lenart v Slovenskih goricah, Laško, Šentjur, Slovenske Konjice, Cerknica, Logatec, Vrhnika, Kočevje, Ribnica, Črnomelj, Metlika. To daje slutiti, da ta mesta še vedno niso izšla iz letargije, zato v bližnji prihodnosti v teh okoljih ni pričakovati pomembnejšega razvojnega preboja.

V dveh petinah slovenskih občin (82 oziroma 42 %) je bila povprečna vrednost bruto investicij na prebivalca več kot trikrat (gre za manj kot 5000 evrov) manjša od državnega povprečja. Po pravilu gre za novonastale občine (ustanovljene po letu 1995) na tradicionalno manj razvitih območjih. Najbolj obširna tovrstna območja so v severovzhodni Sloveniji in jih sestavlja večina občin v Prekmurju, Slovenskih goricah, Halozah in na Dravskem polju, na primer občine Starše, Miklavž na Dravskem polju, Dobrovniki, Veržej, Kungota, Dornava, Hajdina, Kuzma, Podlehnik, Gorišnica, Lovrenc na Pohorju, Tišina, Turnišče, Cankova, Benedikt, Markovci, Puconci, Odranci, Hodoš, Ribnica na Pohorju, Kobilje, Šalovci, Destrnik, Duplek, Črenšovci, Majšperk,

Trnovska vas, Videm, Sveti Andraž v Slovenskih goricah, Juršinci, Grad, Razkrižje, Zavrč, Velika Polana, Rogašovci, Žetale, Sveta Ana in Oplotnica. Sem spadajo tudi številne občine v Zgornji in Spodnji Savinjski dolini, na primer Mozirje, Braslovče, Prebold, Polzela, Vojnik, Gornji Grad, Šmartno ob Paki, Vitanje in Luče, v Posoteli in na Kozjanskem, na primer občine Šmarje pri Jelšah, Dobje, Rogatec, Bistrica ob Sotli in Kozje, na Ribniškem, Kočevskem in v Pokolpju, na primer občine Kostel, Sodražica, Loški Potok in Osilnica, v Suhi krajini in na njenem obrobju, na primer občine Žužemberk, Dobropolje, Velike Lašče in Mirna Peč, na Koroškem, na primer občine Črna na Koroškem, Muta in Radlje ob Dravi, v Posočju, na primer občine Brda, Miren – Kostanjevica in Kobarid, sem pa spadajo tudi sporadična, manj obsežna območja na Gorenjskem, ki jih sestavljajo na primer občine Gorenja vas – Poljane, Šenčur, Preddvor in Bohinj. Nekoliko preseneča, da med njimi najdemo tudi posamezne občine v najožjem vplivnem območju Ljubljane, na primer Vrhniko, Litijo, Komendo, Šmartno pri Litiji, Borovnico, Ig, Dobrovo – Polhov Gradec, Brezovico, Moravče in Vodice.

Grafikon na sliki 46 prikazuje zgolj 31 (16 %) občin z najnižjimi investicijskimi aktivnostmi, katerih delež predstavlja okvirno desetinko državnega povprečja. Med njimi so praviloma občine iz severovzhodne Slovenije, vključno z Zgornjo Savinjsko dolino.

Podobne ugotovitve ponuja tudi analiza AJPEs-ovih podatkov za leto 2004. Vse največje investicije so bile osredotočene na nekaj deset slovenskih mest. Podatki kažejo izrazito koncentracijo investicijskih aktivnosti v 44 naseljih, katerih skupna vrednost je bila skoraj 470 milijard SIT (1,95 milijarde evrov) ali 87 % od vseh plačil za investicije v Sloveniji. Tudi povprečna vrednost ene same investicije je bila enkrat večja od povprečja v državi in trikrat večja od povprečij v skupini, naštetih v prejšnjem odstavku.

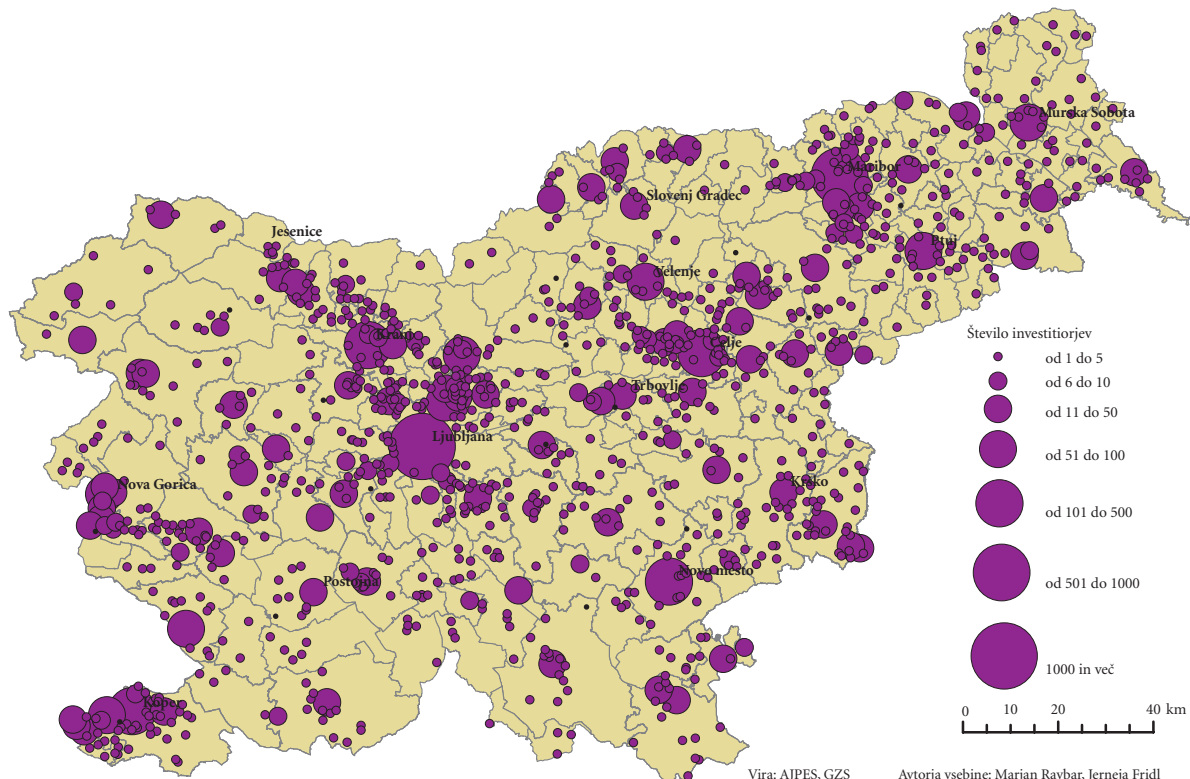
Med naselji poleg Ljubljane (s skupno 1904 investicijami v skupni vrednosti 227 milijard SIT ali 42 % od vseh plačil za investicije v Sloveniji) izstopajo še Maribor (584 investicij v skupni vrednosti 38 milijard SIT ali 7 %), Novo mesto (110 investicij v skupni vrednosti 30 milijard SIT ali 6 %), Koper (218 investicij v skupni vrednosti 25 milijard SIT ali 5 %), Laško (16 investicij v skupni vrednosti 24 milijard SIT ali 4 %), Celje (brez DARS-a 207 investicij v skupni vrednosti 16,7 milijarde SIT ali 3 %) in Kranj (186 plačil investicij v skupni vrednosti 14,7 milijarde SIT ali 3 %).

Slika 47: Prostorska razporeditev investorjev v Sloveniji leta 2004. ►

Slika 48: Prostorska razporeditev plačil za investicije po investorjih v Sloveniji leta 2004. ► str. 76

Slika 49: Razmerja med višino bruto investicij v osnovna sredstva in dodano vrednostjo na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v Sloveniji. ► str. 77

Slika 50: Razmerja med višino bruto investicij v osnovna sredstva in višino investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v Sloveniji. ► str. 78

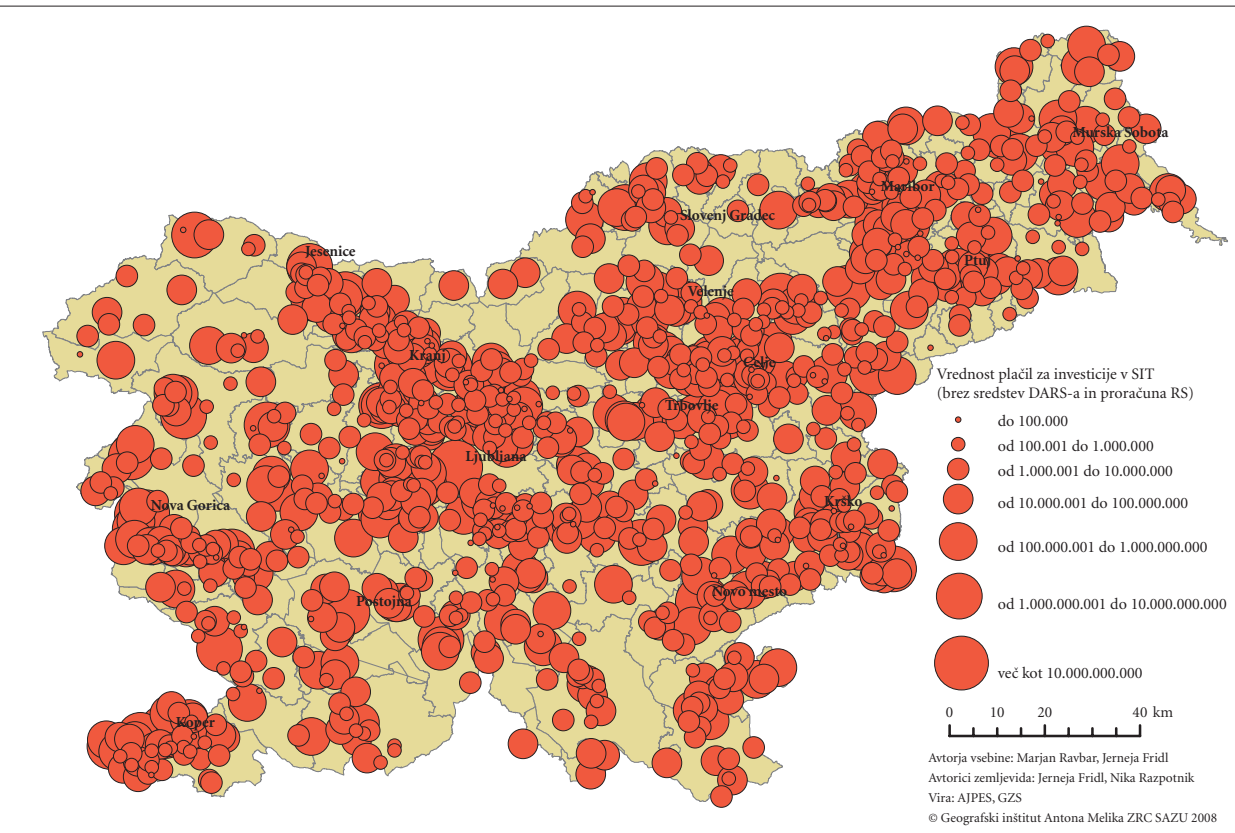

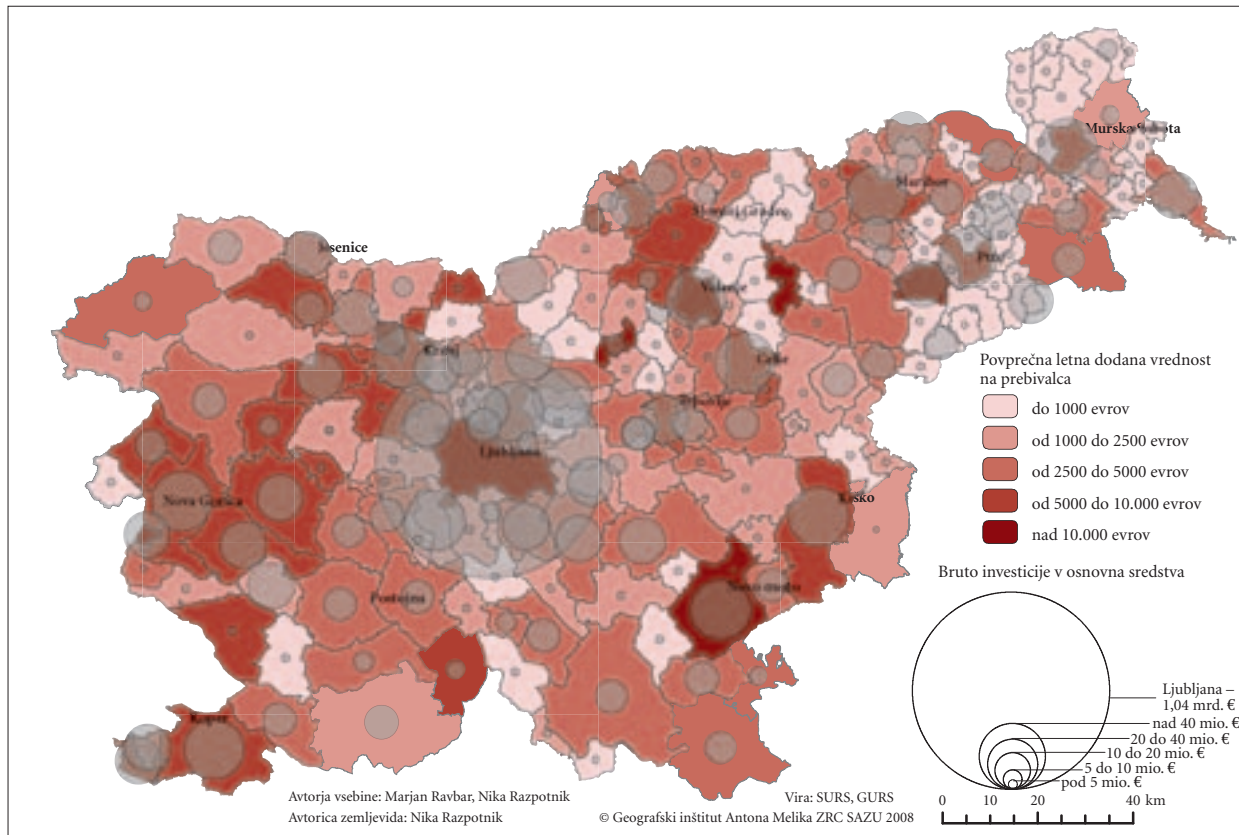
Vira: AJPES, GZS

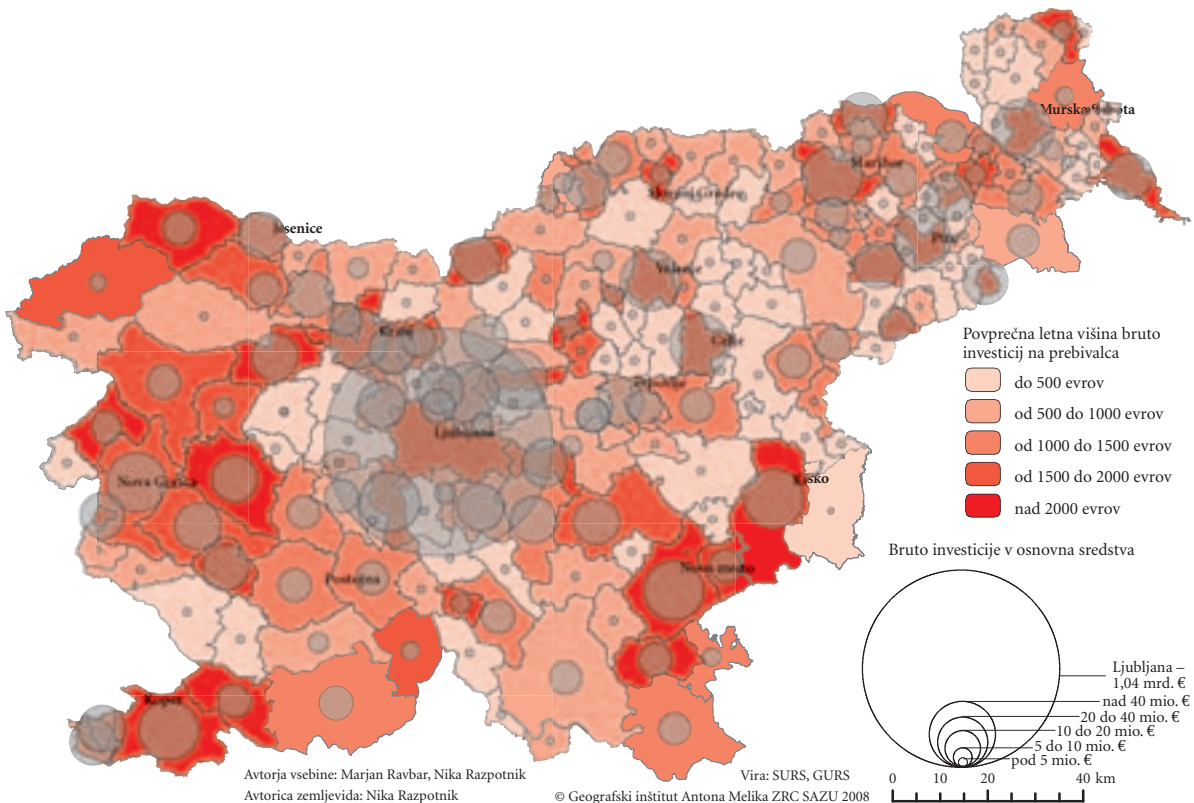
© Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU 2008

Avtorja vsebine: Marjan Ravbar, Jerneja Fridl

Avtorici zemljevida: Jerneja Fridl, Nika Razpotnik

V razredu investicijskih vrednosti med eno in desetimi milijardami SIT je 35 naselij (Nova Gorica, Velenje, Portorož, Ptuj, Murska Sobota, Šempeter pri Gorici, Ajdovščina, Sežana, Bled, Anhovo, Jesenice, Izola, Spodnji Brnik, Cerklje ob Savi, Škofja Loka, Begunje na Gorenjskem, Kranjska Gora, Trzin, Trbovlje, Slovenska Bistrica, Postojna, Šoštanj, Gornja Radgona, Trebnje, Bertoki, Ribnica, Ravne na Koroškem, Domžale, Brezovica pri Ljubljani, Grosuplje, Krško, Zreče, Lož, Kromberk in Rogaška Slatina) s 1283 oziroma 16 % investicijskimi vložki, katerih skupna vrednost je 92,7 milijarde SIT ali 17 % od vseh plačil za investicije v Sloveniji.

V razredu pod 100 milijoni SIT je bilo na podlagi izplačil za investicije v petih šestinah (85 %) naselij komaj 3 % od vseh naložb, pri čemer je šlo v povprečju za dve investiciji na naselje s povprečno vrednostjo 7,7 milijona SIT.

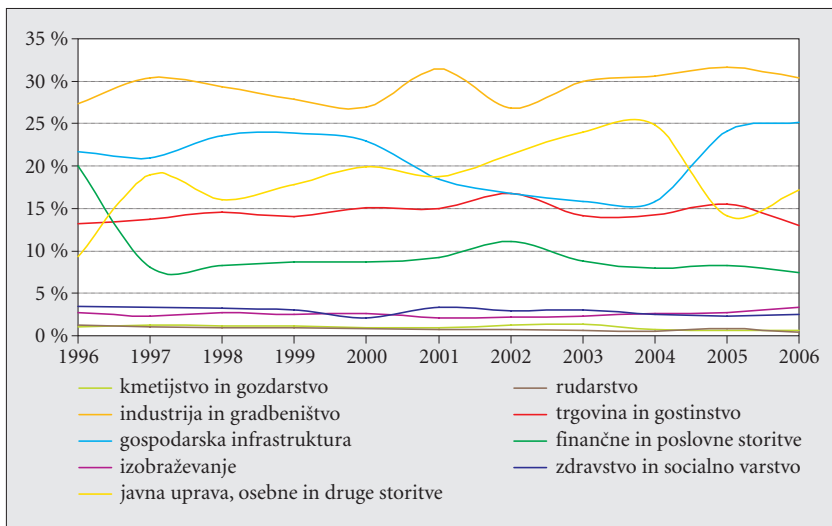
V skupini med 100 milijoni in milijardo SIT je bilo 151 naselij s skupaj 1481 oziroma 19 % investicijami, kar v povprečju zneslo deset investicij na naselje. Njihova »udeležba« v skupni vrednosti plačil za investicije dosega komaj desetino od vseh plačil za investicije leta 2004, kar priča, da je tudi v teh naseljih povprečna vrednost investicije majhna, vsega nekaj 10 milijonov SIT (37,9 milijona SIT). V tej skupini gre večinoma bodisi za nekdanja občinska središča ali pomembna (industrijska) zaposlitvena središča, ki so se oblikovala še v času pospešene industrializacije, na primer Ankarana, Braslovče, Brežice, Cerklje, Črnomelj, Dekani, Dobrna, Dol pri Hrastniku, Dol pri Ljubljani, Dravograd, Hrastnik, Idrija, Ig, Ilirska Bistrica, Ivančna Gorica, Izlake, Kamnik, Kanal, Kidričevo, Kisovec, Kočevje, Kobarid, Količevo, Komen, Lenart v Slovenskih goricah, Lendava, Lesce, Litija, Ljubecna, Ljubno ob Savinji, Ljutomer, Logatec, Lucija, Mežica, Medvode, Mengeš, Metlika, Miren, Moravske Toplice, Mozirje, Naklo, Nazarje, Straža, Šentjernej, Šentjur, Šmarje pri Jelšah, Šmartno ob Paki, Ormož, Štore, Piran, Pivka, Radeče, Radenci, Radovljica, Sevnica, Slovenj Gradec, Slovenske Konjice, Tolmin, Vipava, Vrhnika, Zagorje ob Savi, Žalec, Železniki, Žiri, Žužemberk. Izbrana naselja so razvrščena po abecednem zaporedju.

Podrobnejšo porazdelitev investicij na lokalni ravni (po naseljih na podlagi AJPEs-ovih baz ter po lokalnih skupnostih na podlagi SURS-ovih podatkov) predstavljajo zemljevidi (slike 47, 48, 49 in 50), ki prikazujejo tudi sintezna razmerja med količniki višine bruto investicij z ustvarjeno dodano vrednostjo in višino investicij na prebivalca. Slike 49 in 50 nazorno prikazujeta določeno stopnjo polarizacije v največjih slovenskih mestih in v že obstoječih zaposlitvenih središčih, pa tudi, da so investicijske aktivnosti iz središč nacionalnega pomena že usmerjene proti njihovi neposredni sosesčini in ob prometnih koridorjih (na primer občine Trzin, Lukovica, Cerklje na Gorenjskem, Šempeter – Vrtojba), zunaj njih pa le še na Idrijskem in Cerkljanskem ter v Loški dolini. V tem pogledu z značilno razpršenostjo investicij močno izstopa osrednjeslovenska razvojna regija, kar na svojstven način potrjuje tezo krepitve metropolitanijskih teženj z oblikovanjem mešane rabe zemljišč v nastajajočih mestnih regijah (več o tem v Ravbar 2002).

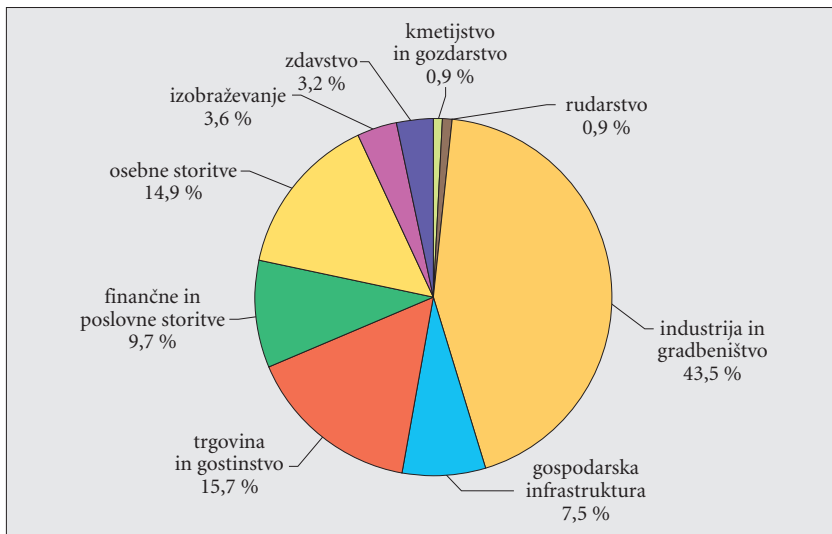
3.4 Struktura investicij po razvojnih regijah Slovenije

Dinamika in višina investicijskih sredstev se med posameznimi dejavnostmi razlikujeta. Med investicijami so prevladovala tista v predelovalnih (proizvodnih) dejavnostih industrije in v gradbeništvu (42 %). Slabo tretjino (30 %) naložb predstavljajo investicije v gospodarsko infrastrukturo, četrtno (24 %) pa v uslužnostnih dejavnostih, kamor smo uvrstili investicije v trgovini in gostinstvu, javnem sektorju in osebnih storitvah ter na področju finančnih in poslovnih storitev. Precej manj jih je bilo v izobraževanju in zdravstvu ter socialnih dejavnostih; njihov delež se giblje med tremi in štirimi odstotki. Še manj, manj kot en odstotek, jih je bilo v rudarstvu, kmetijstvu, gozdarstvu in ribištvu. Primerjave investicijskih aktivnosti med letoma 1996 in 2006 kažejo, da se delež investicij v nekaterih dejavnostih zmanjšuje oziroma stagnira. Mednje spadajo finančno posredništvo, gostinstvo, zdravstvo in socialno varstvo ter kmetijstvo in gozdarstvo. Delež investicij pa narašča v predelovalnih dejavnostih, trgovini, oskrbi z električno energijo, plinom in vodo, poslovanju z nepremičninami in poslovnimi storitvami ter v izobraževanju. Do najbolj izrazitega zmanjšanja deleža investicij leta 2005 je prišlo v javni upravi, vendar gre v tem primeru za metodološke spremembe v zajemanju podatkov, saj so se na primer podatki DARS-a iz te kategorije prenesli v kategorijo promet, kjer je posledično prišlo do največjega porasta (slika 52). Opravljene analize razmerij med obsegom investicij ter investicijami po posameznih branžah in javnimi investicijami nas navajajo na misel, da so investicijske aktivnosti med seboj razmeroma nepovezane, brez ustrezne koordinacije in celo stihijske, kar ni skladno ne z razvojnimi cilji ne s cilji pospeševanja skladnega regionalnega razvoja. Nazadujejo zlasti dejavnosti na področju finančnih in poslovnih storitev, nizek in stagnirajoč pa je tudi delež na področju izobraževanja in zdravstvenih dejavnosti. Na drugi strani je ugodno, da narašča delež naložb v industrijske dejavnosti in gospodarsko infrastrukturo.

Po razvojnih regijah se panožna sestava investicij precej razlikuje. Med 28,9 milijarde evrov vrednimi naložbami med letoma 2000 in 2006 v celotni Sloveniji po absolutnih vrednostih izstopajo naložbe v višini 2,5 milijarde evrov v industriji (predelovalne dejavnosti) in gradbeništvu v osrednjeslovenski regiji, kar pomeni devetino slovenskih investicij, čeprav so te naložbe predstavljale le četrtno (26,8 %) naložb znotraj regije. Za več kot milijardo evrov naložb v industriji in gradbeništvu je bilo še v dolenski, podravske, savinjske in gorenjske razvojne regije. Njihov delež v skupni naložbeni vrednosti je bil med 4 in 6 %. Največ teh naložb, 1,6 milijarde evrov ali 77,7 %, je bilo v dolenski razvojni regiji, sledita ji savinjska in podravska s po 1,5 milijarde evrov vrednimi naložbami ter 49,8 % oziroma 48,2 % velikima deležema, v gorenjski razvojni regiji pa je delež nekoliko presegel polovico (54,4 %). Za več kot pol milijarde evrov tovrstnih naložb je bilo še v obalno-kraški in goriški razvojni regiji z deležema 46,3 % oziroma 51,1 %. Nominalno najmanj jih je bilo v notranjsko-kraški s 60,3-odstotnim deležem in zasavski razvojni regiji z 41,1-odstotnim deležem.

Slika 51: Deleži bruto investicij po dejavnostih med letoma 1996 in 2006 v Sloveniji (SURs 2008).

Slika 52: Panožna sestava investicij med letoma 2000 in 2006 v Sloveniji (SURs 2008).

Po vrednosti sledijo naložbe v trgovino in gostinstvo z dobrimi 4 milijardami evrov ali 16 % deležem. Nadpovprečni deleži teh dveh dejavnosti so bile zabeležene v obalno-kraški (22,6 %), savinjski (20,1 %), pomurski (19,4 %), gorenjski (19,1 %) in osrednjeslovenski (16,3 %) razvojni regiji, precej pod povprečjem pa so bili v zasavski (7,7 %) in dolenski (4,8 %) razvojni regiji. V dolenski, goriški, koroški, pomurski, posavski, savinjski in zasavski razvojni regiji je bil delež investicij v teh dejavnostih manjši od odstotka skupnih naložb v Sloveniji.

Na tretjem mestu so investicije v dejavnostih javne uprave, osebnih in drugih storitev, vredne 3,9 milijarde evrov ali 15 % od vseh naložb v Sloveniji. Od tega jih je bilo za kar 2,3 milijarde evrov ali tri petine realiziranih v osrednjeslovenski razvojni regiji, kjer naložbe v teh skupinah dejavnosti predstavljajo četrtninski delež (25,2 %) od vseh naložb, zaradi izjemne koncentracije pa so posledično v prav vseh drugih razvojnih regijah podpovprečne. Delež, manjši od desetih odstotkov, je kar v dveh tretjinah razvojnih regij: v zasavski (9,4 %), koroški (9,3 %), pomurski (8,8 %), gorenjski (8,6 %), notranjski (8,4 %), savinjski (6,2 %), dolenski (4,5 %) in posavski (3,1 %).

Desetino naložb predstavljajo finančno posredništvo, poslovanje z nepremičninami in poslovne storitve s skupno vrednostjo 2,5 milijarde evrov. Struktura naložb je podobna investicijam v javni upravi, saj izrazito prevladujejo na območju osrednjeslovenske razvojne regije (16,8 % od vseh tamkajšnjih naložb), na ravni povprečja so še v podravski (9,1 %) in zasavski razvojni regiji (9,0 %), povsod drugje pa se njihovi deleži gibljejo okrog 5 %; še najmanjši (1,8 %) je njihov delež v dolenski razvojni regiji. Izračuni absolutnih vrednosti povedo, da je bilo v osrednjeslovenski razvojni regiji za 1,5 milijarde evrov tovrstnih investicij, v notranjsko-kraški pa jih je bilo desetkrat manj.

V gospodarsko infrastrukturo (oskrba z električno energijo, plinom in vodo, promet, skladiščenje in zveze) sta bili vloženi 2 milijardi evrov, kar je 8 % od vseh investicij v Sloveniji. Po absolutnih vrednostih so bile najbolj izdatne investicije znova v osrednjeslovenski, posavski, savinjski in podravski razvojni regiji; njihov skupni delež je predstavljal 70 %. Nadpovprečne deleže so imele posavska (27,1 %), zasavska (16,7 %), koroška (12,7 %) in goriška (11,3 %) razvojna regija, na ravni povprečja sta bili savinjska in osrednjeslovenska, močno pod njim pa notranjsko-kraška (4,2 %), dolenska (2,8 %) in obalno-kraška (2,6 %). Vlaganja v gospodarsko infrastrukturo so s svojimi multiplikativnimi učinki na druge gospodarske sektorje izjemno pomembna, saj neposredno vplivajo na socialno- in ekonomskogeografsko preobrazbo pokrajine, torej na regionalni razvoj. Vendar so precej neenakomerno razporejena. V osrednjeslovenski razvojni regiji je bilo za 661 milijonov evrov ali 34 % tovrstnih naložb v Sloveniji. Več kot 100 milijonov evrov so dosegle še v posavski (271 milijonov), savinjski (257 milijonov), podravski (197 milijonov), goriški (163 milijonov) in gorenjski (102 milijona) razvojni regiji. V teh šestih razvojnih regijah je bilo 84 % od vseh tovrstnih naložb, medtem ko je delež preostale polovice razvojnih regij skupaj le 16 %:

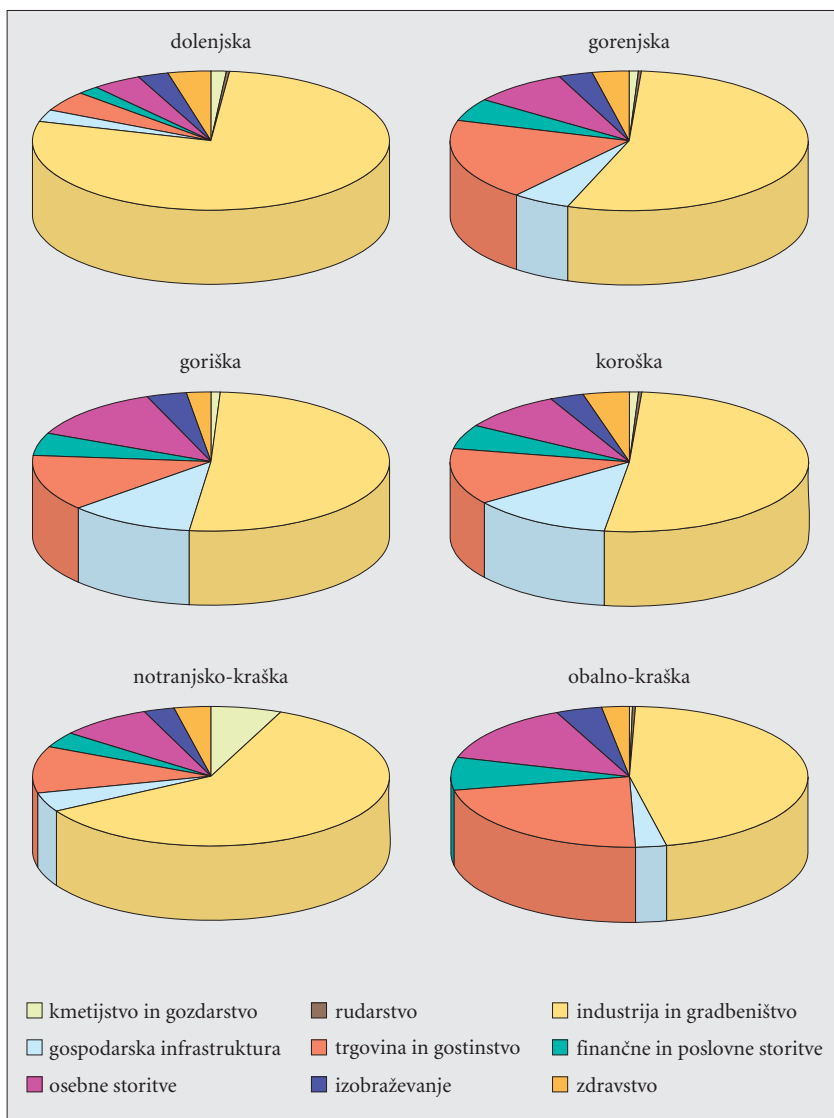
koroška (75 milijonov), pomurska (65 milijonov), dolenska (58 milijonov), zasavska (58 milijonov), obalno-kraška (44 milijonov) in notranjsko-kraška (18 milijonov).

Na naslednjih mestih po naloženih aktivnostih sta s podobnima vrednostma dejavnosti izobraževanja ter zdravstva in socialnega varstva. Razlika med njima je bila 100 milijonov evrov (za izobraževanje 939,7 milijona evrov ter za zdravstvo in socialno varstvo 836 milijonov evrov). Povedano drugače, v zadnjih letih je bilo v izobraževanju za dobro desetino (11,2 %) več naložb kot v zdravstvu in socialnem varstvu. Pri obeh sektorjih sta deleža med tremi in štirimi odstotki od vseh investicij v Sloveniji. Vrednosti in deleži so uravnoteženi le v gorenjski (59 : 62 milijonov evrov), osrednjeslovenski (348 : 308 milijonov evrov), podravski (137 : 131 milijonov evrov), posavski (24 : 22 milijonov evrov) in zasavski (12 : 12 milijonov evrov) razvojni regiji. Največji razkorak med vlaganji v oba sektorja družbene infrastrukture je v obalno-kraški (72 : 41 milijonov evrov) in goriški (52 : 31 milijonov evrov) razvojni regiji, kjer v primerjavi z zdravstvom zaradi nastajanja univerz prevladujejo investicije v izobraževanje. Na drugi strani pa v koroški, notranjski in dolenski razvojni regiji prevladujejo investicije v zdravstvo in socialno varstvo.

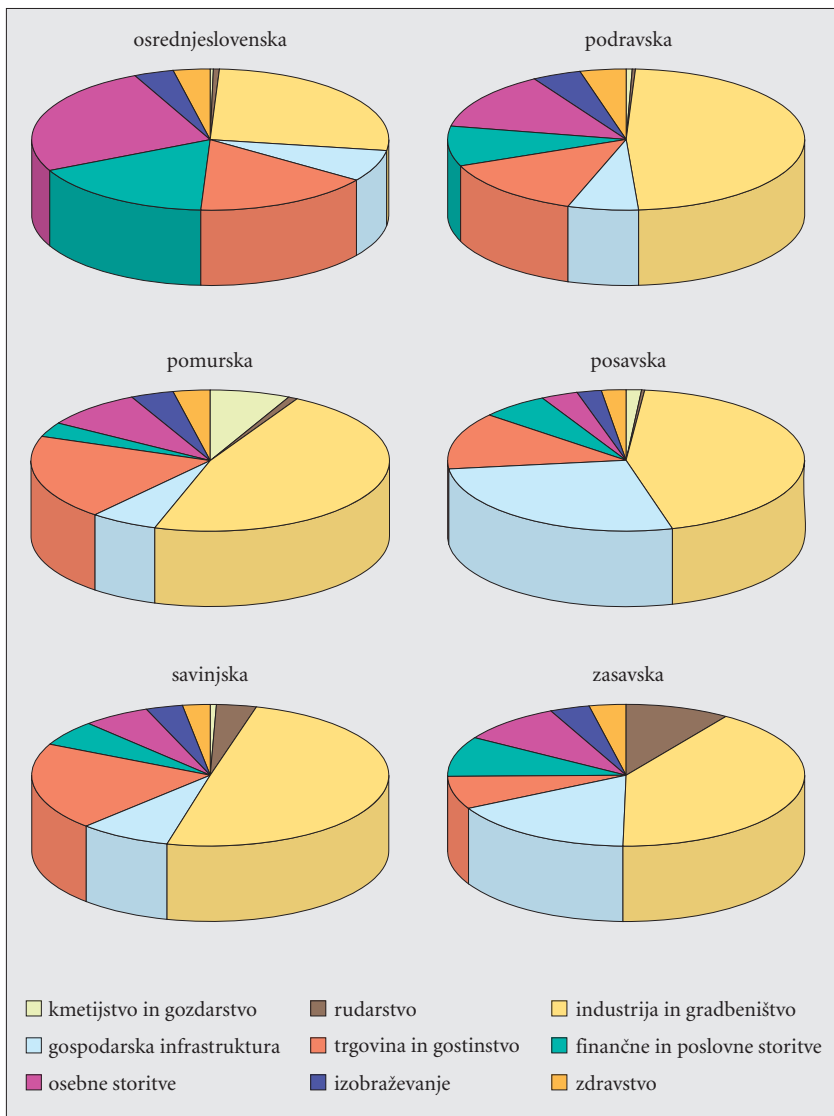
Zadnjo skupino investicijskih dejavnosti predstavljajo kmetijstvo in gozdarstvo ter rudarstvo. Oba sektorja vsak zase sestavljata manj kot odstotek od vseh naložb v Sloveniji. Skupna vrednost naložb v primarnem sektorju je bila 243,7 milijona evrov. Razporejene so bile na območjih z zanj ugodnimi razmerami, zlasti v pomurski (77 milijonov evrov ali 31,6 % s poudarkom na kmetijstvu), dolenski (29 milijonov evrov ali 12,0 % z enakovredno zastopanostjo gozdarstva in kmetijstva) in notranjski (28 milijonov evrov ali 11,5 % s poudarkom na gozdarstvu), podravski (22 milijonov evrov ali 8,9 % s poudarkom na kmetijstvu in nekoliko manj gozdarstvu) razvojni regiji. Po posameznih razvojnih regijah je bil najvišji delež primarnega sektorja v pomurski (7,3 %) regiji, sledi notranjsko-kraška s 6,4 %, njej pa posavska z 1,5 % in dolenska regija z 1,4 %. V preostalih razvojnih regijah je delež podpovprečen in absolutni zneski skorajda zanemarljivi.

Naložbe v rudarstvo predstavljajo 225,9 milijona evrov oziroma 0,8 % od vseh investicij v Sloveniji. Več kot polovica jih je bilo v savinjski razvojni regiji (šaleški premogovni bazen), tretjina pa v zasavski, kjer so naložbe v to dejavnost predstavljale kar desetino investicij v regiji. V vseh ostalih razvojnih regijah je bilo vlaganje v rudarstvo zanemarljivo.

Primerjave panožnih struktur po posameznih razvojnih regijah, temelječe na odstopanjih od povprečnih deležev na državni ravni, kažejo naslednjo podobo: V **osrednjeslovenski razvojni regiji** so nadpovprečno zastopane dejavnosti javne uprave, osebnih in drugih storitev ter finančne in poslovne storitve. Vsak izmed sektorjev predstavlja več kot 60 % od tovrstnih naložb na ravni celotne države. V okvirih povprečij so naložbe na področju zdravstva in socialnega varstva, gospodarske infrastrukture ter trgovine in gostinstva, pod njimi pa naložbe v industrijo, kmetijstvo in gozdarstvo

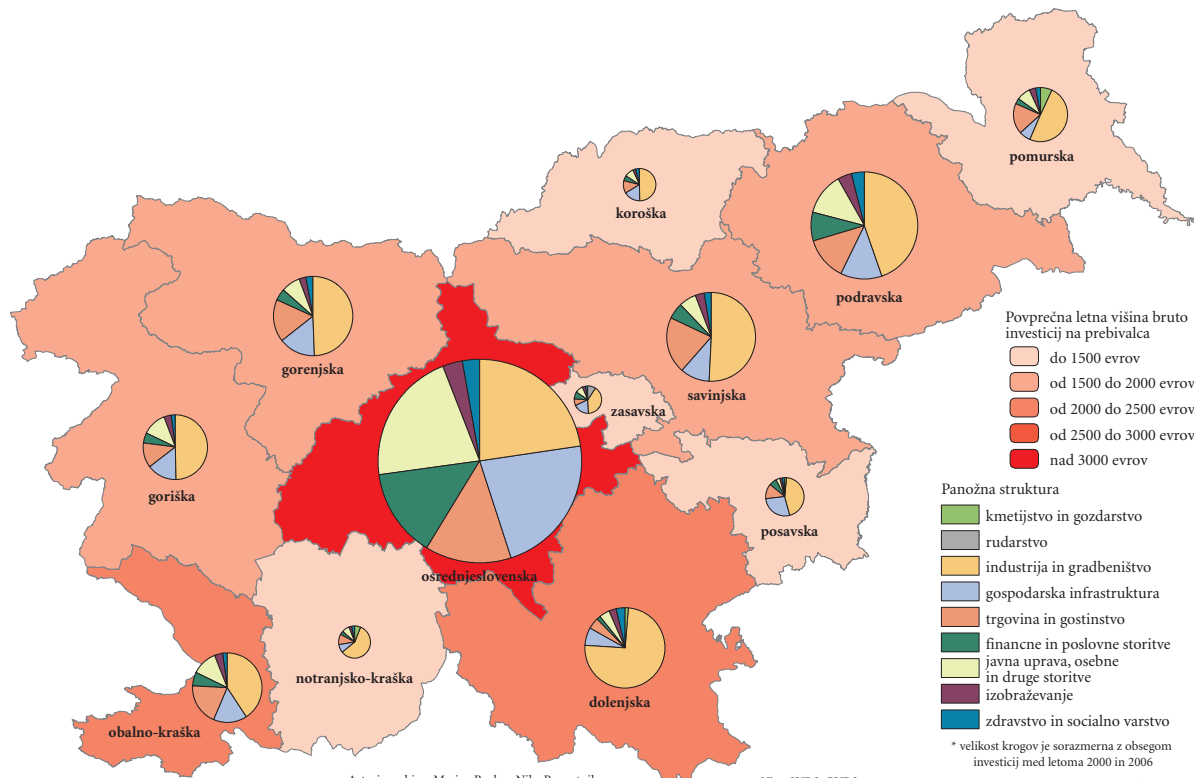
Slika 53: Panožna sestava investicij med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.

ter rudarstvo. **Podravska razvojna regija** ima primerjalno dokaj uravnoteženo strukturo naložb. Navzgor nekoliko odstopajo naložbe v zdravstvo, podpovprečne pa so v kmetijstvu in gozdarstvu ter rudarstvu. V **savinjski razvojni regiji** izstopajo naložbe v rudarstvo (Premogovnik Velenje), relativno zaostajanje pa je opaziti v dejavnostih javne uprave, osebnih in drugih storitev, v finančnih in poslovnih storitvah, kmetijstvu in gozdarstvu ter v zdravstvu in socialnem varstvu. V **dolenjski razvojni regiji** izrazito prevladujejo investicije v industrijo. Posledično so zato močno podpovprečne investicije na področju vseh drugih dejavnosti: gospodarske infrastrukture, trgovine in gostinstva, v izobraževanju, pa tudi dejavnostih javne uprave, osebnih in drugih storitev ter finančnih in poslovnih storitev. **Tudi v gorenjski razvojni regiji** so v ospredju naložbe v industriji in trgovinsko-gostinski dejavnosti, na drugi strani pa so slabo zastopane investicije v dejavnostih javne uprave, osebnih in drugih storitev, finančnih in poslovnih storitev ter v kmetijstvu in gozdarstvu. V **obalno-kraški razvojni regiji** so v ospredju investicije v izobraževanje (Univerza na Primorskem) in trgovsko-gostinske dejavnosti. Nekoliko preseneča razmeroma majhen delež naložb v gospodarsko infrastrukturo ter v finančne in poslovne storitve. Za **goriško razvojno regijo** so značilne nadpovprečne naložbe v gospodarsko infrastrukturo in trgovsko-gostinske dejavnosti. Ostali sektorji so glede naložbenih aktivnosti zastopani v povprečnih (skladnih) okvirjih odstopanj od državnih povprečij. **Pomursko razvojno regijo** zaznamujejo poudarjene naložbe v agrarni sektor, saj je bila v njej realizirana kar tretjina slovenskih naložb v kmetijstvu. Zato pa imajo naložbe v vse ostale sektorje relativno majhne deleže. Posebej zaskrbljujoč je skromen delež naložb v gospodarsko infrastrukturo. Preostale štiri razvojne regije (**posavska, koroška, notranjsko-kraška in zasavska**) imajo skupno značilnost, da so naložbe usmerjene v industrijski sektor, ostale dejavnosti pa, z izjemo dejavnosti javne uprave, osebnih in drugih storitev ter finančnih in poslovnih storitev, zaradi nizkih absolutnih vrednosti ne odstopajo bistveno od povprečnih vrednosti.

Če povzamemo, po naložbah v kmetijstvo in gozdarstvo prednjačijo pomurska, notranjsko-kraška in dolenjska razvojna regija, v rudarstvo savinjska in zasavska, v industrijo dolenjska in gorenjska, v gospodarsko infrastrukturo goriška in posavska, v trgovino in gostinstvo goriška in obalno-kraška, v izobraževanje spet obalno-kraška, v zdravstvo in socialno varstvo podravska ter v dejavnosti javne uprave, osebnih in drugih storitev ter finančnih in poslovnih storitev osrednjeslovenska razvojna regija.

Slika 54: Panožna sestava investicijskih aktivnosti med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije. ►

Avtorja vsebine: Marjan Ravbar, Nika Razpotnik
Avtorica zemljevida: Nika Razpotnik

Vir: SURS, GURS

© Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU 2008

Preglednica 9: Relativna odstopanja panožne sestave naložb od povprečnih vrednosti po razvojnih regijah (– negativno odstopanje, ○ ni odstopanja, + pozitivno odstopanje)

razvojna regija	kmetijstvo in gozdarstvo	rudarstvo	industrija in gradbeništvo	gospodarska infrastruktura	trgovina in gostinstvo	finančne in poslovne storitve	javna uprava, osebne in druge storitve	izobraževanje	zdravstvo in socialno varstvo
dolenjska	+	–	+	–	–	–	–	–	+
gorenjska	–	–	+	–	+	–	–		○
goriška	–	–	+	+	–	–	○	○	–
koroška	–	–	○	+	○	–	–	○	+
notranjsko- -kraška	+	–	+	–	–	–	–	–	○
obalno-kraška	–	–	○	–	+	–	○	+	–
osrednje- slovenska	–	–	–	○	+	+	+	+	+
podravska	–	–	○	–	–	○	–	+	+
pomurska	+	○	○	–	+	–	–	○	○
posavska	+	–	○	+	○	–	–	–	–
savinjska	–	+	+	+	+	–	–	○	–
zasavska	–	+	○	+	–	○	–	○	○

3.5 Panožna sestava investicijskih aktivnosti na ravni lokalnih skupnosti

Panožna sestava investicijskih aktivnosti na ravni lokalnih skupnosti je še bolj raznolika kot na ravni razvojnih regij. Tako na primer naložb v industrijske dejavnosti, ki imajo v Sloveniji največji delež, sploh ni bilo le v 28 (14 %) občinah, to pa pomeni, da so med vsemi panogami še najbolj razpršene. Na drugi strani je v kar 19 občinah (Zreče, Sveti Jurij, Železniki, Vransko, Bloke, Štore, Cerkvenjak, Škocjan, Semič, Vipava, Kidričevo, Mežica, Komen, Lukovica, Nazarje, Solčava, Novo mesto, Loška dolina, Šentjernej) njihov delež predstavljal več kot štiri petine od vseh naložb v teh občinah. Praviloma gre za občine z manjšimi industrijskimi središči, izjema je seveda Novo mesto kot industrijsko in zaposlitveno središče regionalnega pomena. Nasprotno tem je bila petina (39) slovenskih občin z manj kot 20 % naložbami v industriji in gradbeništvu. Gre za izjemno heterogeno skupino, ki jo sestavljajo na primer občini Ljubljana in Piran, pa obmestne in močno urbanizirane občine Trzin, Brezovica, Ig, Šenčur, Žirovnica, Starše, Vojnik, Braslovče, Moravče, Šoštanj, Cerklje na Gorenjskem, Komenda, Duplek in Dornava, občine s turističnimi in/ali zdraviliškimi središči Dolenjske Toplice, Kranjska Gora, Podčetrtek, Moravske Toplice in Dobrna, pa tudi odročne, obmejne in podeželske občine Gornji Petrovci, Gorišnica, Brda, Destrnik, Hodoš, Črenšovci, Dobrovnik, Šalovci, Ribnica na Pohorju, Veržej, Kostel, Loški Potok, Podvelka, Tabor, Mislinja, Odranci, Osilnica in Razkrižje.

Naložbe v trgovini in gostinstvu kot po višini investicij drugi najpomembnejši panogi v Sloveniji imajo drugačne zakonitosti. Nadpovprečen delež (nad 20 %) beležimo zlasti v nekaterih občinah s pomembnejšimi zaposlitvenimi središči, na primer Piranu, Brežicah, Celju, Ptuj, Slovenskih Konjicah, Logatcu, Izoli, Novi Gorici, Ajdovščini, Murski Soboti in Grosupljem, občinah s turističnimi središči, na primer Moravskih Toplicah, Dobrni, Podčetrtku, Kranjski Gori, Bledu, Radencih in v še nekaterih manjših občinah, zlasti v zaledju večjih mest, kakršne so na primer Trzin, Naklo, Brezovica, Škofljica, Vitanje, Rogatec, Vojnik, Gornji Grad, Mislinja, Veržej, Zavrč, Ribnica na Pohorju in Dobje. Pomembna je ugotovitev, da v 16 % slovenskih občin v tem sektorju sploh ni bilo naložb. Gre za občine z različnimi značilnostmi, prevladujejo pa tiste iz severovzhodne Slovenije (Hodoš, Loški Potok, Tabor, Kanal, Rogašovci, Loška dolina, Cankova, Semič, Majšperk, Dornava, Vuzenica, Duplek, Selnica ob Dravi, Podvelka, Dolenjske Toplice, Sveti Jurij, Bloke, Škocjan, Mirna Peč, Šmartno pri Litiji, Horjul, Trnovska vas, Velika Polana, Žetale, Grad, Sveti Andraž v Slovenskih goricah, Juršinci, Kobilje, Šalovci, Osilnica, Razkrižje).

Naložbe na področju finančnega posredništva, poslovanja z nepremičninami in poslovnih storitev so osredotočene v pomembnejših središčih, na drugi strani pa v polovici slovenskih občin tovrstnih naložb sploh ni bilo. Na splošno so najbolj razširjene naložbe na področju javne uprave, osebnih in drugih storitev, saj so bile prisotne v prav vseh občinah. Nadpovprečne deleže (nad 20 %) beležimo v 40 lokalnih skupnostih.

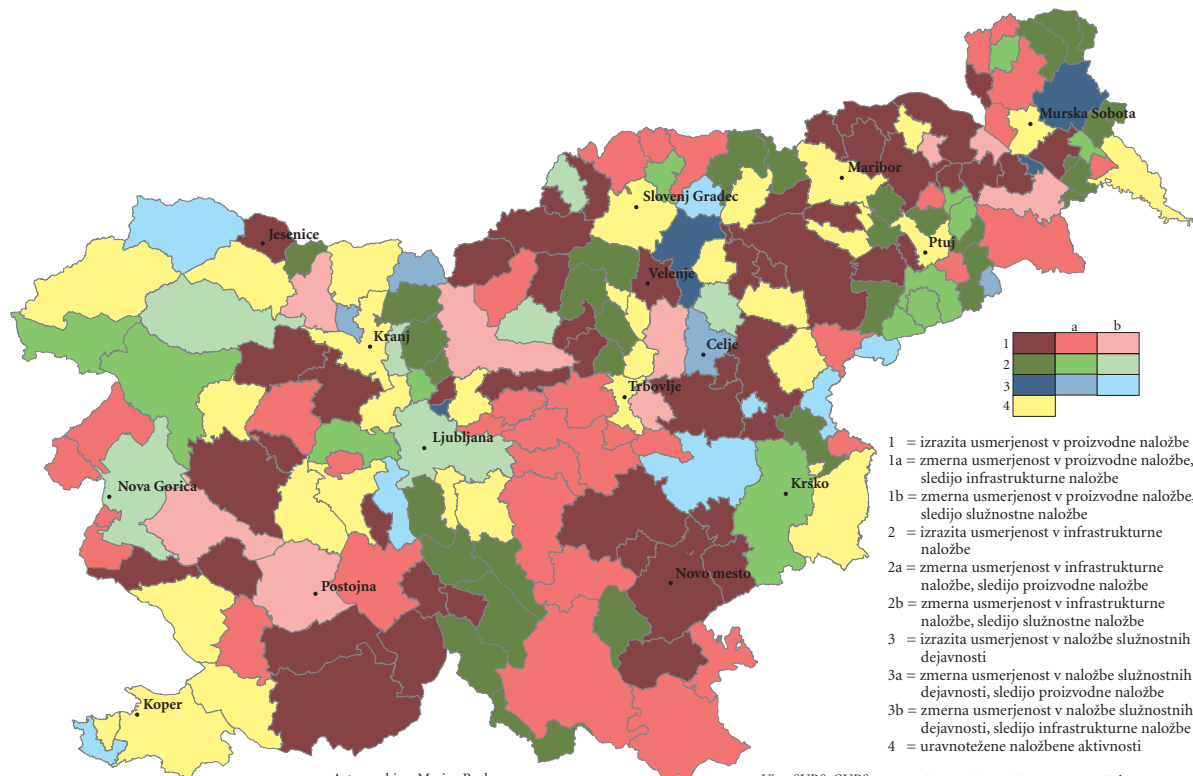
Praviloma gre za manjše občine, oblikovane po letu 1995: Hodoš, Majšperk, Črenšovci, Destrišek, Osilnica, Gornji Petrovci, Dobrovnik, Turnišče, Kobilje, Duplek, Kobarid, Žirovnica, Loški Potok, Videm, Podlehnik, Odranci, Dobrepolje, Trnovska vas, Vojnik, Hrpelje – Kozina, Bovec, Puconci, Mozirje, Divača, Kranjska Gora, Grad, Kuzma, Sveti Andraž v Slovenskih goricah, Bistrica ob Sotli, Rogatec, Ivančna Gorica, Velike Lašče, Kozje, Piran, Prevalje, Ig, Tišina, in Šenčur, med njimi pa sta se znašli tudi občini Nova Gorica in Ljubljana.

Močno razvejene so tudi naložbe v gospodarsko infrastrukturo, saj le v štirih občinah (Dolenjske Toplice, Lukovica, Dobje in Dobrna) ni bilo registriranih nobenih tovrstnih naložb. Najmanj četrtinski delež od vseh naložb v občini smo ugotovili v občinah Tabor, Podvelka, Cerklje na Gorenjskem, Razkrižje, Selnica ob Dravi, Starše, Šoštanj, Komenda, Ribnica, Vuzenica, Kanal, Osilnica, Gorišnica, Krško, Vodice, Bohinj, Tolmin, Trbovlje, Ribnica na Pohorju, Sveta Ana, Prebold, Dobrepolje in Ljubljana. Zanimivo je, da v pomembnejših zaposlitvenih središčih naložbe v tej dejavnosti niso v ospredju.

Pri naložbenih aktivnostih v družbenih dejavnostih (izobraževanje ter zdravstvo in socialno varstvo) z največjimi deleži prevladujejo občine z zelo majhnimi deleži od skupnih investicij v državi, kjer so obenem nizke tudi absolutne vrednosti. Pri investicijah na področju izobraževanja so to na primer občine Braslovče, Šalovci, Odranci, Kostel, Duplek, Juršinci, Žetale, Loški Potok, Velike Lašče, Dobrovnik, Žirovnica, Gornji Grad, Šenčur, Dobje, Razkrižje, Sveti Andraž v Slovenskih goricah, Moravče in Dobrova – Polhov Gradec, na področju zdravstva in socialnega varstva pa občine Dolenjske Toplice, Podčetrtek (zdravilišči), Dornava, Gornji Grad, Prevalje, Pred dvor, Vojnik, Horjul, Ig in Črna na Koroškem. Med obema panogama je pomembna razlika v tem, da so naložbe na področju izobraževanja razpršene po veliki večini slovenskih občin, naložbe na področju zdravstva pa so osredotočene v dobri polovici občin, medtem ko je bilo kar 45 % občin brez slehernih investicij na področju zdravstva in socialnega varstva.

Tudi naložbe v kmetijstvu in gozdarstvu ter rudarstvu so osredotočene v manjšem številu občin. Pri kmetijstvu je bilo več kot 3 % tovrstnih od vseh investicij le v občinah Brda, Pivka, Beltinci, Hodoš, Kočevje, Vodice, Juršinci, Gornja Radgona, Murska Sobota, Ljutomer, Loška dolina, Postojna, Ormož, Trnovska vas, Hajdina, Šalovci, Bled, Tabor, Šmarje pri Jelšah, Žalec, Lovrenc na Pohorju in Tolmin, torej v severovzhodni Sloveniji in na gozdnatih območjih Notranjske, Kočevskega in Gorenjske. Kar v 56 % občin sploh ni bilo zabeleženih investicij v to dejavnost. Pri rudarstvu so praktično vse investicijske aktivnosti osredotočene v občinah Hrastnik, Trbovlje, Velenje, Kamnik, Moravče in Kobilje, pri čemer gre tudi za ukinjanje zasavskih premogovnikov ter kamnolome in peskokope.

Slika 55: Tipološka členitev investicijskih aktivnosti med letoma 2000 in 2006 po občinah Slovenije. ►

Avtor vsebine: Marjan Ravbar
 Avtorica zemljevida: Nika Razpotnik

Vira: SURS, GURS
 © Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU 2008

0 10 20 40 km

Pri vrednotenju sektorske strukture smo za merilo naložbenih aktivnosti uporabili medsebojna razmerja med tremi glavnimi skupinami medsebojno povezanih (kompatibilnih) investicijskih sklopov aktivnosti. Na podlagi obstoječih evidenc investicijskih aktivnosti po panožni strukturi in na podlagi šifrantu SKD smo nekatere sorodne dejavnosti združili, tako da smo izpostavili:

1. proizvodne dejavnosti, ki jih sestavljajo: a.) kmetijstvo, lov in gozdarstvo, b.) ribištvo in ribiške storitve, c.) rudarstvo, d.) predelovalne dejavnosti, f.) gradbeništvo;
2. infrastrukturne dejavnosti, tako v segmentu gospodarske, družbene kot tudi institucionalne sfere, ki jih sestavljajo: a.) oskrba z električno energijo, plinom in vodo, b.) promet, skladiščenje in zveze, c.) dejavnost javne uprave in obrambe, obvezno socialno zavarovanje, d.) izobraževanje, e.) zdravstvo in socialno varstvo; ter
3. uslužnostne dejavnosti, ki jih sestavljajo: a.) trgovina, popravila izdelkov široke porabe, b.) gostinstvo, c.) finančno posredništvo, d.) poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve, e.) druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti, f.) zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem.

Oprli smo se na podatkovne baze o razmerjih za vsako lokalno skupnost posebej. Upoštevali smo tudi položaj občine v trikotnem grafikonu. Opredelitev je bila opravljena na matematični in grafični način. Kot razmejitvene vrednosti smo pri vsaki skupini vrednosti naložb uporabili srednjo vrednost ter pozitivni oziroma negativni standardni odklon. Klasifikacija je pokazala, da iz trojnega odnosa izhaja dvanajst možnih kombinacij, ki pa smo jih na podlagi prevladujoče strukture naložb poenostavili v štiri glavne skupine ravni investicij s šestimi podskupinami.

Vrednotenje je razkrilo, da se je v skupino 1 z izrazito usmerjenostjo v proizvodne naložbe (> 66 %), uvrstilo 49 (25 %) občin. Glavno skupino sestavljata še dve podskupini in sicer podskupina 1a z zmerno usmerjenostjo v proizvodne naložbe (> 66 %, toda > 33 % naložb v infrastrukturne dejavnosti), kamor se je uvrstilo 33 (17 %) občin in podskupina 1b z zmerno usmerjenostjo v proizvodne naložbe (> 66 %, toda > 33 % naložb v uslužnostne dejavnosti), kamor se je uvrstilo 9 (5 %) občin. Tako so v skoraj polovici (47 %) slovenskih občin prevladovale naložbe v različne proizvodne sektorje. V njih sta prebivali skoraj dve petini (39 %) prebivalcev v državi.

Drugo veliko skupino 2 s prav tako dvema podskupinama sestavljajo občine z izrazito usmerjenostjo v infrastrukturne naložbe (> 66 %). Sestavlja jo s prav tako 33 (17 %) občin. V podskupino 2a z zmerno usmerjenostjo v infrastrukturne naložbe (> 66 %, toda > 33 % naložb v proizvodne dejavnosti) se je uvrstilo 13 (7 %) občin, v podskupino 2b z zmerno usmerjenostjo v infrastrukturne naložbe (> 66 %, toda > 33 % naložb v uslužnostne dejavnosti) pa 7 (4 %) občin, med njimi Ljubljana. Tako so v dobri četrtini občin (27 %) s skoraj identičnim deležem prebivalstva zlasti po »zaslugi« Ljubljane (26 %) prevladovale infrastrukturne naložbe, pri čemer ni izrazite izstopane nobena izmed vanje združenih panog.

Naslednjo, najmanjšo skupino 3 s prav tako dvema podskupinama sestavljajo občine z izrazito usmerjenostjo naložb v uslužnostne dejavnosti (5 %). V podskupini 3a z zmerno usmerjenostjo v uslužnostne naložbe (> 66 %, toda > 33 % naložb v proizvodne dejavnosti) so bile 4 (2 %) občine, v podskupini 3b z zmerno usmerjenostjo v uslužnostne naložbe (> 66 %, toda > 33 % naložb v infrastrukturne dejavnosti) pa naslednjih 8 (4 %). Naložbe v uslužnostne dejavnosti so bile tako zastopane v najmanjšem številu (12) oziroma deležu (6 %) slovenskih občin, temu primerno pa v njih prebiva tudi najmanjši delež prebivalcev (7 %).

Zadnjo skupino občin predstavlja 32 (16 %) občin, kjer nobena izmed gornjih skupin investicijskih aktivnosti ni izrazito prevladovala in so imele sorazmerno uravnoteženo razmerje med posameznimi sklopi naložb. Ker so v tej skupini občine z nekaterimi pomembnejšimi zaposlitvenimi središči, na primer Maribor, Kranj, Koper, Domžale, Ptuj, Murska Sobota, Vrhnika, Trbovlje, Grosuplje, Slovenj Gradec, Trzin, skupni delež v njih živečih prebivalcev presega četrtino (27 %).

Kartografski prikaz tipološke členitve investicijskih aktivnosti kaže na strnjena območja s prevlado naložb v proizvodne dejavnosti v vzhodni Sloveniji in praviloma v občinah z manjšim številom delovnih mest. Izjeme v tem pogledu so le občine Novo mesto, Velenje in Jesenice in do določene mere koroške občine ter občini Idrija in Ilirska Bistrica. V preostalih večjih zaposlitvenih središčih so naložbe bodisi uravnotežene ali pa usmerjene bodisi v infrastrukturne bodisi v uslužnostne dejavnosti. Podrobnosti razkriva kartografski prikaz tipološke členitve investicijskih aktivnosti.

4 Geografska analiza človeških virov – ustvarjalnosti

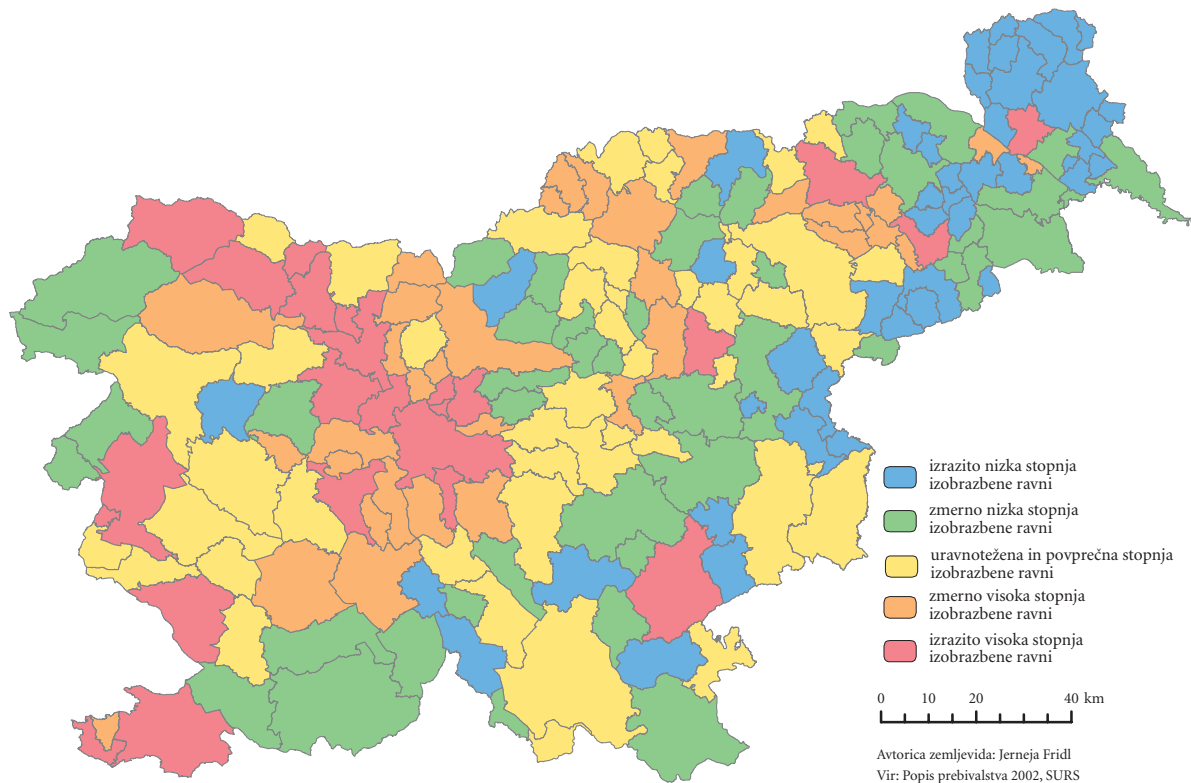
Ustvarjalnost je sposobnost uspešnega prenosa novih razpoložljivih znanj v prakso. Poznavanje izobrazbene ravni prebivalstva je pomemben sestavni del geografije človeških virov, po našem mnenju pa ima pomembne vplive tudi na razvoj investiranja. Izobrazbena sestava je v sodobnih družbah tista ključna sestavina, ki zaznamuje v razvoj usmerjeno družbeno skupnost. Ne označuje le strokovne usposobljenosti za opravljanje poklicev, pač pa posredno tudi inovacijsko sposobnost okolja (tudi naložbe) za prilagajanje sodobnim izzivom v postindustrijski družbi. Čim višja je stopnja izobrazbene ravni, tem večja je običajno absorpcijska moč družbe pri nastajanju »učočih se regij«. Zato je stopnja izobraženosti prebivalstva pogosto eden od najpomembnejših analitskih kazalnikov splošne družbene razvitosti države in/ali posameznega območja. Ta vidik je v Sloveniji še popolnoma neraziskan. Prvi poskus je bil opravljen šele pred kratkim (Ravbar in Bole 2007). Šlo je za preučitev razprostranjenosti ustvarjalnih socialnih skupin tako glede na njihov kraj dela in bivanja kot tudi njihovih učinkov na geografsko okolje.

Kot izhodišče v analizi človeških virov smo najprej na podlagi rezultatov popisa iz leta 2002 za merilo ustvarjalnosti prebivalstva uporabili medsebojna razmerja med tremi glavnimi skupinami najvišje dosežene stopnje izobrazbene ravni: osnovnošolsko, srednješolsko ter višje- ali visokošolsko izobrazbo. Opredelitev smo oprli tudi na podatke o razmerjih za vsako lokalno skupnost posebej, pri čemer smo prav tako upoštevali položaj občine v trikotnem grafikonu. Opredelitev je bila opravljena na matematični in grafični način. Pri vsaki izobrazbeni skupini smo kot razmejitevne vrednosti uporabili srednjo vrednost ter pozitivni oziroma negativni standardni odklon. Klasifikacija je pokazala, da iz trojnega odnosa izhaja dvanajst možnih kombinacij, ki pa smo jih poenostavljeno razvrstili v pet skupin izobrazbene ravni prebivalstva. Vrednotenje je pokazalo, da se je v prvo skupino z izrazito nizko stopnjo izobrazbene ravni uvrstilo 45 občin, v drugo skupino z zmerno nizko stopnjo izobrazbene ravni 46 občin, v tretjo skupino z uravnoteženo in povprečno stopnjo izobrazbene ravni 42 občin, v četrto skupino z zmerno uravnoteženo stopnjo izobrazbene ravni 35 občin in v zadnjo, peto skupino z izrazito nadpovprečno stopnjo izobrazbene ravni le 24 občin, toda v njih je prebivala dobra tretjina (35 %) prebivalstva Slovenije. Kartografski prikaz tipološke členitve izobrazbene ravni prebivalstva kaže na strnjena območja z nizko ravni v Prekmurju (zlasti Goričko), Slovenskih goricah, Halozah, Obsotelju, Zgornji Savinjski dolini, Suhi krajini, delu Bele Krajine in Loškem potoku. Izrazito nadpovprečna raven izobrazbe je na Gorenjskem in na območjih vseh večjih mest.

Ob popisu leta 2002 je bilo v treh slovenskih univerzitetnih središčih 102.320 študentov ali 23 % od vseh šolajočih. Največje univerzitetno središče v državi je tako po številu raziskovalcev in profesorjev kot tudi po številu študentov Ljubljana. V njej je 200 raziskovalnih organizacij, kar je 42 % raziskovalnih organizacij v državi. V njih je zaposlenih 6566 raziskovalcev, kar predstavlja skoraj dve tretjini slovenskih raziskovalnih zmogljivosti. Univerza v Ljubljani s svojo razvejeno izobraževalno in raziskovalno dejavnostjo privlači večji del slovenskih študentov. Tako je bilo na njej in drugih ljubljanskih visokih šolah v času popisa vpisanih 75.953 študentov, kar predstavlja skoraj tri četrtine (74 %) študentov v Sloveniji. V Mariboru je študiralo 24.827 študentov ali slaba četrtina (24 %) študentov, najmanj, 1595 ali 2 %, pa jih je imela leta 2000 ustanovljena Univerza na Primorskem. V starostni skupini od 19 do 24 let je bilo v povprečju 35,4 študentov na 1000 prebivalcev, še petina prebivalcev (21,5 %), starih od 15 do 64 let, pa se je izobraževalo za potrebe dela ali za osebni razvoj.

Leta 2002 so se v Ljubljani izobraževali študenti iz skoraj tretjine (1834) slovenskih naselij. Glede na starost in velikost ljubljanske univerze je razpršenost študentske populacije enakomerna po vseh statističnih regijah. Po več kot 500 študentov je s Ptujja, iz Postojne, Vrhnike, Trbovelj, Nove Gorice, Škofje Loke, Kamnika, Domžal, Velenja

Slika 56: Stopnja izobrazbene ravni prebivalstva po slovenskih občinah leta 2002. ►

Avtorica zemljevida: Jerneja Fridl
 Vir: Popis prebivalstva 2002, SURS
 © Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU 2007

in Kopra, po več kot 1000 pa iz največjih naselij in regionalnih središč Celja, Novega mesta, Maribora, Kranja in seveda Ljubljane (22.278). Iz polovice manj naselij (943) prihajajo študenti v Maribor. Vplivno območje mariborske univerze je izrazito osredotočeno na severovzhodno Slovenijo. Največ študentov je iz Ljubljane, Velenja, s Ptuja, iz Celja in razumljivo, Maribora (več kot 5000). Zanimivo je stanje na primorski univerzi, v katero so vpisani študenti iz petine slovenskih naselij (1087), največ, razumljivo, iz obalnih mest Kopra (362), Izole (154), Lucije (104) in Pirana (49), ki jim sledita Ljubljana in Nova Gorica. Njeno zaledje sestavljata zlasti obalno-kraška in goriška razvojna regija, sledita pa jima notranjsko-kraška in osrednjeslovenska (zlasti območja Blok, kočevsko-ribniške doline in Pokolpja). Iz dolenske razvojne regije prihajajo študenti iz 106 naselij, iz gorenjske iz 74 naselij, iz savinjske iz 62 in iz posavske iz 47 naselij. Iz preostalih regij je število študentov zanemarljivo.

Uspešnost geografsko zaokroženih območij smo poskusili identificirati zlasti s preučevanjem ustvarjalnosti, ki naj bi bila značilna za učeče se regije. V naši analizi sledimo metodološkemu izhodiščem in raziskovalnim prijemom preučevanja ustvarjalnosti, ki smo jih spoznali pri nekaterih vodilnih tujih raziskovalcih (na primer Meusburger 1998, Florida 2002, Landry 2006, Scott 2006, Vaarst in Lorenzen 2006, Kroehnert, Morgenstern in Klingholz 2007).

Razporeditev zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po razvojnih regijah kaže izrazito koncentracijo v osrednjeslovenski razvojni regiji, kjer je skoraj polovica vseh delovnih mest v ustvarjalnih poklicih v Sloveniji (čeprav je v njej »le« 32 % slovenskih delovnih mest). Zaradi te izjemne koncentracije je delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih v primerjavi s številom prebivalcev v vseh drugih razvojnih regijah pod državnim povprečjem. Skoraj trikrat manj (13 %) jih je v podravski razvojni regiji, ki ji po številu in deležih sledita savinjska in gorenjska razvojna regija. Okrog 5 % zaposlenih v ustvarjalnih poklicih je v obalno-kraški, dolenski in goriški razvojni regiji, v preostalih razvojnih regijah pa se njihov delež giblje med 1 do 3 %.

Primerjave deležev ustvarjalnih poklicev med krajem dela in krajem bivanja kažejo ugodnejšo razporeditev med razvojnimi regijami. Razlike ustvarjalnih poklicev med krajem dela in bivanja nakazujejo, da je v vseh razvojnih regijah, razen v osrednjeslovenski (s presežkom v višini 13.685), manj delovnih mest v ustvarjalnih poklicih kot jih navajajo statistični podatki o ustvarjalnih poklicih po kraju bivanja. To kaže na znatne medregionalne oblike dnevne delovne migracije, usmerjene proti Ljubljani, ki so bolj »živahne« kot jih zaznavamo pri ostalih poklicih. Po občinah so razlike še večje. Tako ima na primer mestna občina Ljubljana v ustvarjalnih poklicih »presežek« kar 21.825 delovnih mest, na drugi strani pa imajo občine v neposrednem ljubljanskem zaledju, denimo Grosuplje, Medvode, Kamnik, Vrhnika in Domžale »primanjkljaj«, ki v vsaki od njih presega 2000 tako opredeljenih ustvarjalnih poklicev. Empirične raziskave nazorno kažejo na nadpovprečno stopnjo dnevne delovne migracije iz teh občin proti Ljubljani, ki privlači tudi preostale izobrazbene skupine med

aktivnim prebivalstvom. Prav zato so deleži zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po razvojnih regijah v primerjavi z aktivnim prebivalstvom ugodnejši. V povprečju predstavljajo sedmino aktivnega prebivalstva, pri čemer je delež v osrednjeslovenski razvojni regiji skoraj petinski, na povprečni ravni je v dolenski, gorenjski, goriški, podravski in obalno-kraški regiji, v koroški, notranjski, pomurski, savinjski ter posavski razvojni regiji pa je podpovprečen (preglednica 10).

Preglednica 10: Število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela in bivanja ter njihovi deleži po razvojnih regijah Slovenije leta 2006 (SURs 2008).

razvojna regija	A = število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela	B = število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju bivanja	razlika A – B	delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela/ bivanja (%)	delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih od aktivnih prebivalcev (%)
dolenska	6760	7778	–1018	4,9/5,6	10,3
gorenjska	10.025	13.556	–3531	7,4/9,8	10,8
goriška	6583	7771	–1188	4,6/5,6	11,1
koroška	3100	3902	–802	2,2/2,8	9,1
notranjsko-kraška	1921	2934	–1013	1,4/2,1	8,8
obalno-kraška	7117	7667	–550	5,1/5,5	11,9
osrednje-slovenska	64.743	51.058	+13.685	46,5/36,8	18,1
podravska	18.009	18.917	–908	12,7/13,6	11,5
pomurska	4613	5367	–754	3,3/3,9	9,4
posavska	2704	3413	–709	2,0/2,5	9,4
savinjska	11.887	13.908	–2021	8,6/10,0	9,1
zasavska	1750	2324	–574	1,2/1,7	9,8
Slovenija	139.212	138.595	+617	7,0	12,9

Za podrobnejšo presojo geografske razporeditve zaposlenih v ustvarjalnih poklicih smo oblikovali prikladen lokacijski koeficient:

$$\text{lokacijski koeficient} = \frac{\frac{\text{število ustvarjalnih poklicev v občini}}{\text{število prebivalcev občine}}}{\frac{\text{število ustvarjalnih poklicev v Slovenije}}{\text{število prebivalcev Slovenije}}}$$

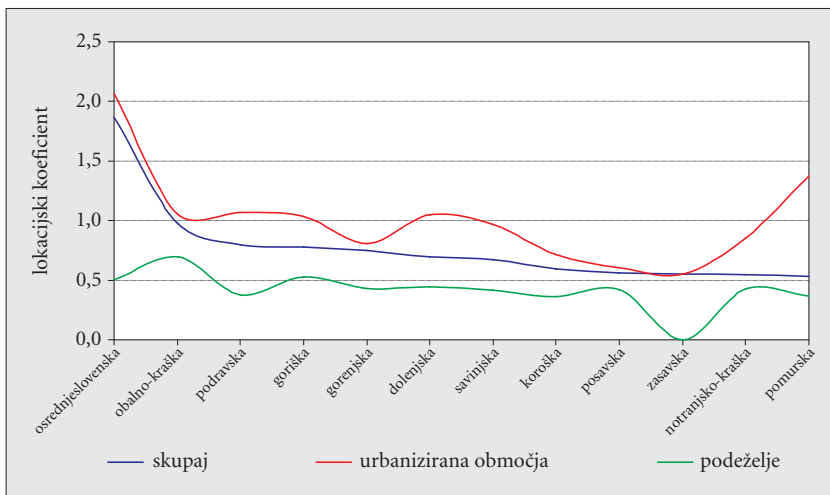
Koeficient ponazarja, za koliko delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih v posamezni lokalni skupnosti (ali razvojni regiji) odstopa od državnega povprečja. Čim bolj njegove vrednosti presegajo 1,0, tem bolj izrazito je zastopana kategorija ustvarjalnih poklicev v primerjavi s slovenskim povprečjem. Vrednosti pod 1,0 kažejo na podpovprečno zastopanost. Preglednica 11 in slika 57 kažeta, da je koeficient izrazito nadpovprečen le v osrednjeslovenski razvojni regiji, v vseh drugih regijah pa je zaradi velike koncentracije v Ljubljani podpovprečen (razmejitev prostorskih kategorij glede na stopnjo urbanizacije je izvedena po Ravbarju 1996). Razumljivo je, da več kot štiri petine (84,8 %) zaposlenih v ustvarjalnih poklicih dela v mestih in tradicionalnih zaposlitvenih središčih ali urbaniziranih okoljih, medtem ko delež na podeželju dosega preostalih 15,2 % ali slabo šestino. Njihova osredotočenost je zlasti izrazita v nastajajočih mestnih regijah in zaposlitvenih središčih nacionalnega pomena. Razmerja med podskupinami ustvarjalnih poklicev prikazuje preglednica 11. Delež strokovnjakov predstavlja skoraj tri četrtine (70 %), največji (76 %) je v pomurski in najmanjši (68 %) v osrednjeslovenski razvojni regiji.

Preglednica 11: Lokacijski koeficienti na urbaniziranih območjih in podeželju ter deleža zaposlenih v ustvarjalnih poklicih na urbaniziranih območjih in strokovnjakov po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).

razvojna regija	lokacijski koeficient			delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih na urbaniziranih območjih (%)	delež strokovnjakov (%)
	skupaj	urbanizirana območja	podeželje		
gorenjska	0,75	0,81	0,43	91	69
goriška	0,78	1,03	0,53	66	75
dolenjska	0,70	1,05	0,44	63	75
koroška	0,59	0,71	0,36	79	72
notranjska	0,55	0,85	0,43	45	72
obalno-kraška	0,98	1,06	0,70	84	69
osrednjeslovenska	1,87	2,06	0,50	97	68
podravska	0,80	1,07	0,38	81	72
pomurska	0,53	1,38	0,37	42	76
savinjska	0,67	0,97	0,42	67	72
posavska	0,56	0,61	0,42	81	71
zasavska	0,55	0,55	0,00	100	70
Slovenija	1,00	1,31	0,43	85	70

Preglednica 12: Občine z največjim in najmanjšim številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih glede na skupno število prebivalcev leta 2006 (SURS 2008).

občine z največjim številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih				občine z najmanjšim številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih			
zaporedje in ime občine	število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela	lokacijski koeficient po kraju dela/ bivanja	delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih od števila prebivalcev po kraju dela (%)	zaporedje in ime občine	število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela	lokacijski koeficient po kraju dela/ bivanja	delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih od števila prebivalcev po kraju dela (%)
1. Ljubljana	55.777	1,80/1,05	20,9	175. Velika Polana	28	0,22/0,85	1,8
2. Maribor	11.919	1,39/0,93	10,7	176. Kostel	28	0,42/0,79	4,0
3. Celje	4560	1,49/0,99	9,4	177. Razkrižje	27	0,24/0,81	2,0
4. Koper	4269	1,10/1,04	8,7	178. Gornji Petrovci	26	0,46/0,74	1,1
5. Kranj	4213	1,17/1,04	8,0	179. Grad	25	0,23/0,69	1,1
6. Novo mesto	3730	1,39/1,06	9,0	180. Odranci	22	0,31/0,85	1,3
7. Nova Gorica	2769	1,16/1,04	7,7	181. Šalovci	20	0,21/0,65	1,1
8. Velenje	2140	1,46/1,12	6,4	182. Ribnica na Pohorju	20	0,26/0,84	1,6
9. Murska Sobota	1965	1,87/0,96	9,9	183. Kuzma	19	0,21/0,52	1,2
10. Domžale	1553	0,84/1,09	5,0	184. Žetale	18	0,22/0,80	1,3
11. Ptuj	1530	1,27/0,96	6,4	185. Jezersko	15	0,56/0,96	2,2
12. Krško	1306	0,85/0,95	4,6	186. Dobje	13	0,2970,82	1,3
13. Škofja Loka	1177	0,99/1,05	5,3	187. Kobilje	11	0,24/0,80	1,7
14. Slovenj Gradec	1118	1,30/1,02	6,6	188. Zavrč	9	0,21/0,86	0,6
15. Kamnik	1073	0,71/1,07	4,0	189. Solčava	9	0,63/0,92	1,7
16. Jesenice	1030	0,82/1,03	4,7	190. Tabor	8	0,24/0,91	0,5
17. Piran	981	0,99/1,01	5,6	191. Trnavska vas	8	0,25/0,91	0,6
18. Radovljica	938	0,89/0,98	5,1	192. Sveti Andraž v Slovenskih goricah	7	0,17/0,76	0,6
19. Slovenska Bistrica	932	0,71/0,98	3,1	193. Hodoš	7	0,65/0,64	2,0
20. Brežice	891	0,70/0,88	3,6	194. Osilnica	1	0,53/0,79	0,2

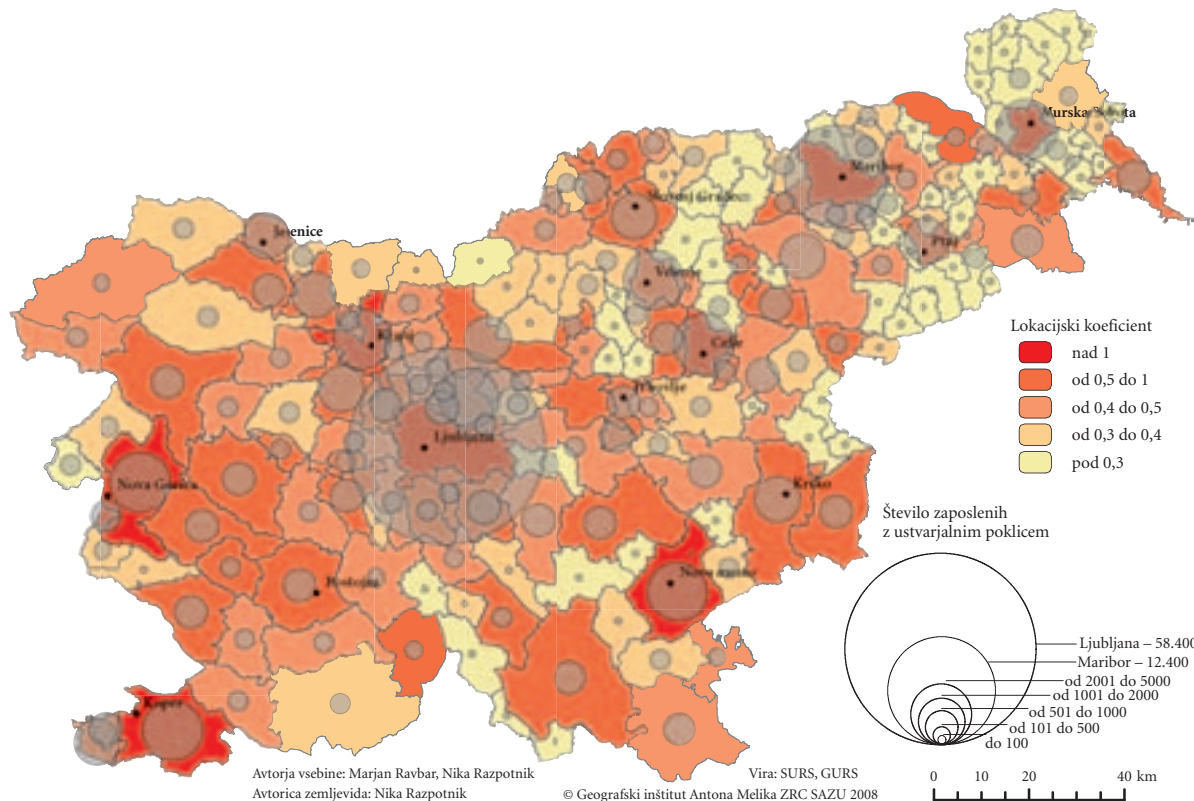
Slika 57: Lokacijski koeficienti na urbaniziranih območjih in podeželju po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).

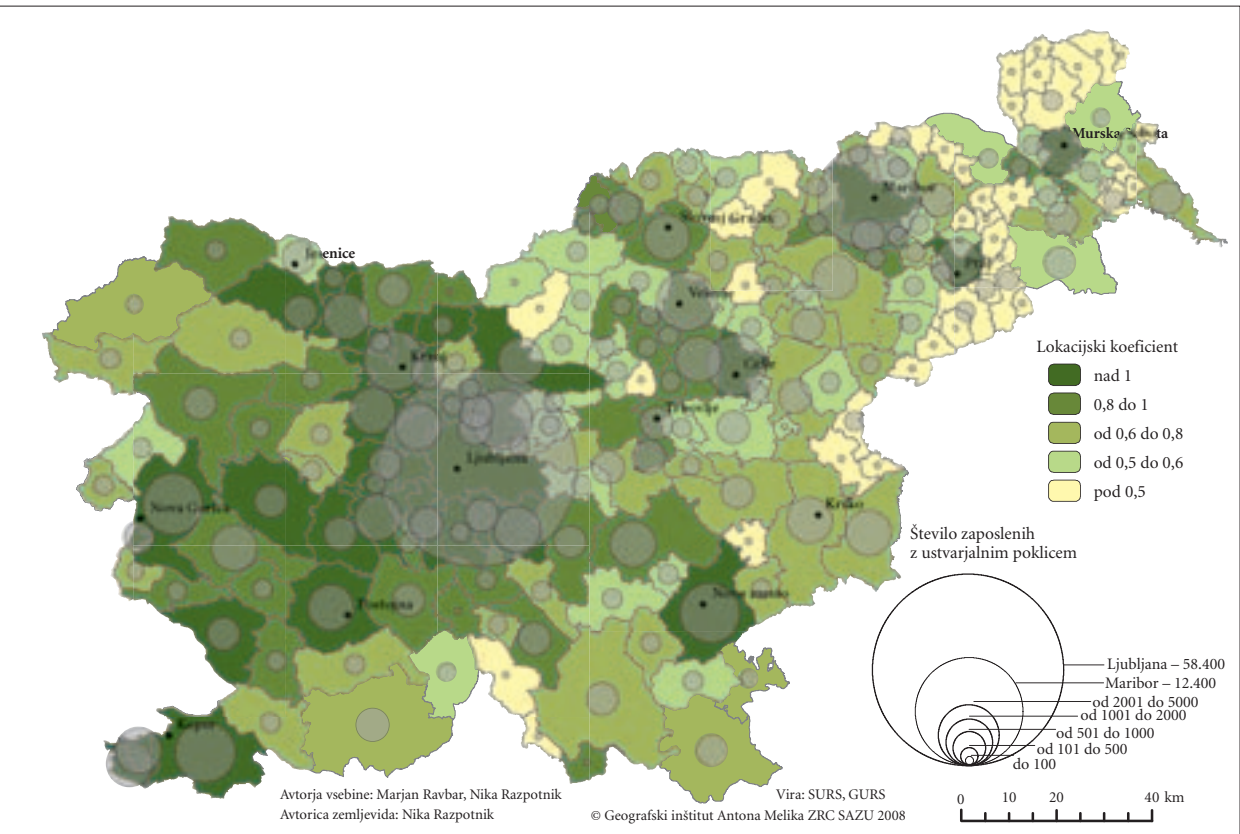
Tudi podrobnejša analiza ustvarjalnih poklicev po območjih lokalnih skupnosti kaže izrazito prevlado Ljubljane, kjer lokacijski koeficient skoraj za dvakrat presega državno povprečje. Med vsemi 193 občinami je nadpovprečen le še v mestnih občinah Maribor, Celje, Kranj, Koper, Novo mesto, Nova Gorica, Velenje, Murska Sobota, Ptuj in Slovenj Gradec. Če primerjamo le podskupino »strokovnjakov«, se naštetim občinam pridružita še »primestni« občini Trzin in Šempeter – Vrtojba. Podpovprečne vrednosti ima vrsta občin s srednje velikimi zaposlitvenimi središči (s prevlado predelovalne industrije), majhne in na novo nastale občine na obmejnih območjih in v severovzhodni Sloveniji pa so skoraj brez ustvarjalnih socialnih skupin (preglednica 12, ki prikazuje po dvajset občin z največjimi in najmanjšimi deleži ustvarjalnih skupin).

Analiza statističnih determinant prikazuje razprostranjenost in geografska razmerja med številom ustvarjalnih skupin po kraju bivanja in dela v Sloveniji. Pomembne so ugotovitve, da so velike razlike med ustvarjalnimi poklici glede na kraj bivanja in kraj dela, da imajo višjo stopnjo razpršenosti ustvarjalni poklici po kraju bivanja in,

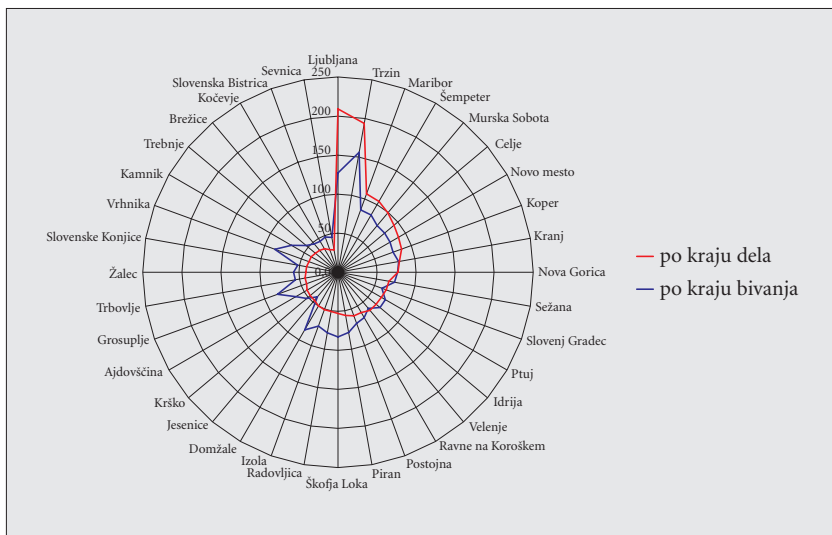
Slika 58: Razprostranjenost zaposlenih v ustvarjalnih poklicih glede na kraj dela po slovenskih občinah. ►

Slika 59: Razprostranjenost zaposlenih v ustvarjalnih poklicih glede na kraj bivanja po slovenskih občinah. ► str. 102

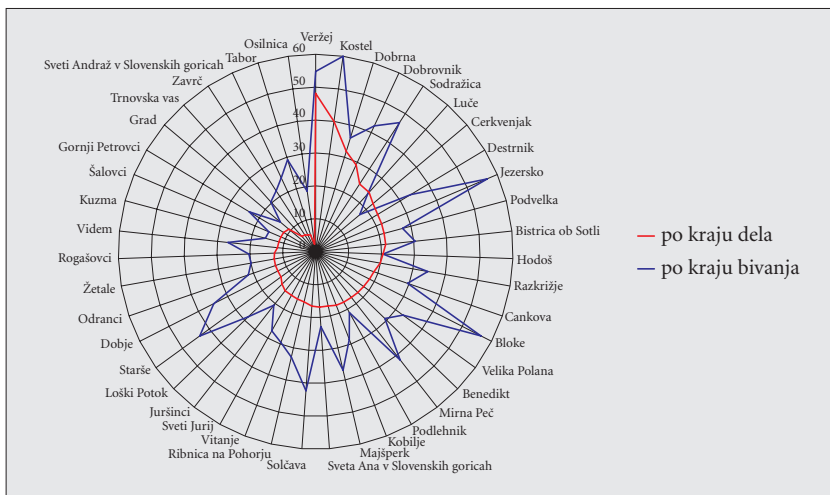

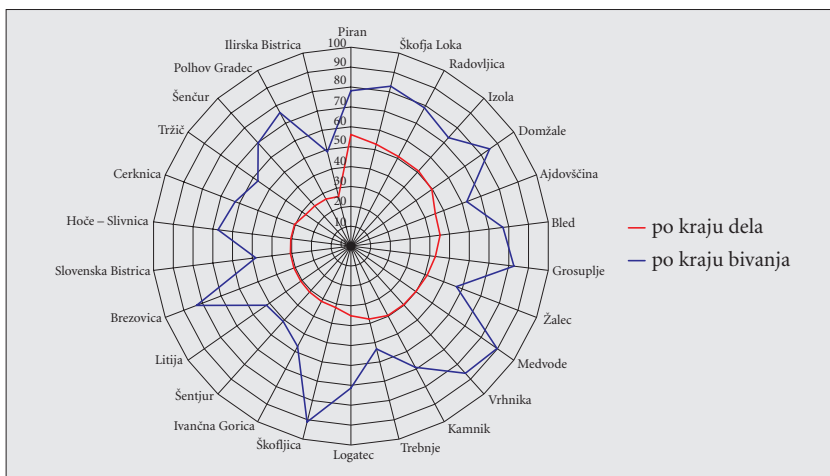
obratno, da so ustvarjalni poklici po kraju dela bistveno bolj neenakomerno razporejeni. Kar 22 % občin ima glede na kraj dela neznatno število ustvarjalnih poklicev. Z izjemo Mirne Peči, Osilnice, Solčave, Jezerskega, Kostela, Luč, Bistrice ob Sotli, Dobja in Sodražice so vse preostale razporejene v severovzhodni Sloveniji. Pomembnejših je 36 zaposlitvenih središč z več kot 5000 delovnimi mesti. Med njimi poleg Ljubljane posebej izstopajo središča nacionalnega pomena, ki imajo po kraju bivanja v primerjavi z ustvarjalnimi socialnimi skupinami presežek delovnih mest. Število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela je v ravnovesju z ustvarjalnimi skupinami po kraju bivanja v Sežani, Slovenj Gradcu, Ptuj, Idriji in Velenju, medtem ko imajo nekatera središča, na primer Ajdovščina, Kočevje, Krško, Brežice, Radovljica, Jesenice, Ravne na Koroškem, Postojna, Piran, Izola, Sevnica in Trbovlje, izrazit primanjkljaj. Kljub močnim težnjam po koncentraciji je vendarle tudi v nekaterih manjših središčih opaziti prisotnost ustvarjalnih poklicev, na primer na Krško-brežiškem polju, na območju Sežane, na Idrijskem, na območju Slovenskih Konjic in Zreč, na Tolminskem, v Zgornji Vipavski dolini, na Kočevskem in Ribniškem, kar kaže, da ustvarjalni poklici vendarle niso omejeni samo na največja zaposlitvena središča z dobrimi razmerami za ustvarjalne in inovativne gospodarske dejavnosti.

Slika 60: Razmerja med številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela in bivanja na 1000 prebivalcev v slovenskih občinah z več kot 5000 delovnimi mesti (SURS 2008).

Slika 61: Razmerja med številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju bivanja in dela na 1000 prebivalcev v slovenskih občinah z manj kot 500 delovnimi mesti (SURS 2008).

Slika 62: Razmerja med številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju bivanja in dela na 1000 prebivalcev v slovenskih občinah z največjimi deleži delovnih dnevnih migrantov.

Preučevanja kažejo tudi na povezanost med številčnostjo zaposlenih v ustvarjalnih poklicih in kakovostjo bivalnega okolja. V slovenskih razmerah je ta povezava utemeljena zlasti z neurejenostjo nepremičninskega trga, kar vpliva na delovno silo pri izbiri kraja bivanja. Hipotezo potrjujejo velike razlike med številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju bivanja in dela v majhnih okoliških obmestnih občinah (brez znatnega števila delovnih mest) v nastajajočih mestnih regijah. Najobsežnejšo skupino občin okrog Ljubljane z močno dnevno migracijo sestavljajo občine Grosuplje, Vrhnika, Dobrova – Polhov Gradec, Medvode, Brezovica, Škofljica, Litijska, Ivančna Gorica, Domžale, Kamnik, Logatec, Cerkljica in Škofja Loka, pa tudi Šenčur, Radovljica, Trzin in Bled, okrog Celja Žalec, Šentjur in Slovenske Konjice, okrog Maribora pa Slovenska Bistrica in Hoče – Slivnica.

Temeljna hipoteza, ki se pojavlja v tem primeru je, da se ustvarjalna delovna sila v sodobnih socialno-ekonomskih razmerah ne seli zgolj z namenom, da dobi zaposlitev (*people follow jobs*), ampak se usmerja tja, kjer so bivalne razmere prijazne za ustvarjalnost (*jobs follow people*). Tako Florida (2002) s svojo teorijo pritrjuje zagovornikom nove razvojne teorije (Lucas 1988), ki opozarjajo na odločujočo vlogo zlasti tistih mest in urbanih aglomeracij, ki imajo pri konkurenčnosti nacionalnih gospodarstev odločujočo vlogo. Zanje velja, da imajo poleg značilne gospodarske usmerjenosti v razvojno intenzivne dejavnosti zelo pomembno (ustvarjalno) vlogo še raznolike družbene dejavnosti, ki predstavljajo temeljno podlago za inovativnost in podjetništvo. Med njimi poudarja zlasti medsebojno povezanost in stike med ljudmi, za katere je značilna visoka toleranca (tudi do etnične raznolikosti). Ti vzgibi v zakulisju spodbujajo nove kombinacije ustvarjalnih znanj, s tem pa inovacije in posledično ustanavljanje novih podjetij ter novih ustvarjalnih delovnih mest. Povezanost novih znanj s podjetništvom rojeva komercializacijo novih idej, ki so gonilna sila gospodarskega napredka (Schumpeter 1911, Feldman 2000).

5 Naložbe in ustvarjalnost – razvojna dejavnika v regionalnem razvoju

Uspešnost regij se skuša opredeliti na podlagi različnih lastnosti, ki naj bi bile značilne za učeče se regije. Območja ustvarjalnih regij so tesno povezana s socialnim kapitalom, na katerem temeljijo investicije in ustvarjalni poklici, ob hkratnem spodbujanju inovacij in grozdenju podjetij. Z dinamiko naložbenih aktivnosti so povezane zlasti:

- stopnja izkoriščenosti lokalnih človeških virov in mobilnost delovne sile,
- gospodarska specializacija regije,
- inovacijska povezanost znotraj regije,
- sinergija med lokalnimi podjetji,

- kolektivni proces učenja in poudarjeno usklajevanje razvojnih dejavnosti,
- ponavljajoči se procesi inovacij in patentiranja novih spoznanj,
- lokalna in regionalna identiteta ter
- močna povezanost z »zunanjim« svetom.

Za ugotavljanje statistične povezanosti med posameznimi spremenljivkami, ki nakazujejo vpliv naložbenih aktivnosti in ustvarjalnosti na družbeni in gospodarski razvoj, smo izbrali bivariantno korelacijsko analizo. Izvedli smo jo na treh ravneh. V prvem koraku smo primerjali podatke na državni ravni in za vse lokalne skupnosti. V drugem koraku smo občine glede na stopnjo dosežene ravni urbanizacije v posamezni občini razvrstili v skupine in analizo izvedli po območjih različne stopnje urbanizacije. Tretja faza statistične analize se je nanašala na regionalno raven.

V bivariantno korelacijsko analizo smo vključili naslednje spremenljivke:

- bruto višina investicij med letoma 2000 in 2006,
- višina naložb na prebivalca med letoma 2000 in 2006,
- dodana vrednost na prebivalca med letoma 2000 in 2006,
- število zaposlenih na podjetje med letoma 2000 in 2006,
- število podjetij med letoma 2000 in 2006,
- število zaposlenih med letoma 2000 in 2006,
- število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih leta 2006,
- število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih na 1000 prebivalcev leta 2006,
- število raziskovalcev leta 2007 in
- število raziskovalcev na 1000 prebivalcev leta 2007.

Korelacijske povezanosti nismo ugotavljali z izračunavanjem Pearsonovega koeficienta, ker se vrednosti spremenljivk ne porazdeljujejo normalno in zato ni bilo mogoče preverjati linearne korelacijske povezanosti. Zaradi tega smo se odločili za uporabo Spearmanovega koeficienta, ki ugotavlja korelacijo rangov. Upoštevali smo korelacije, za katere velja, da so statistično značilne ($r = < 0,01$). Vrednosti Spearmanovega koeficienta smo zaradi večje preglednosti rezultatov in njihove interpretacije razvrstili v pet razredov, ki nakazujejo lastnosti in intenziteto povezanosti posameznih parov spremenljivk.

Preglednica 13: Razredi korelacijske povezanosti.

vrednost koeficienta	stopnja povezanosti
od 0 do 0,2	šibka stopnja povezanosti
od 0,2 do 0,5	zaznavna stopnja povezanosti
od 0,5 do 0,7	pomembna stopnja povezanosti
od 0,7 do 0,9	visoka stopnja povezanosti
od 0,9 do 1	zelo visoka stopnja povezanosti

Rezultati bivariantne korelacijske analize za območje države so prikazani v preglednici 14. Kažejo na pozitivno, prevladujoče pomembno ali pa vsaj zaznavno povezanost med naloženimi aktivnostmi in izbranimi kazalniki ustvarjalnosti, ekonomske rasti, zaposlenosti ter uspešnosti rasti gospodarskih družb v opazovanem obdobju. Na tem mestu je treba opozoriti na potrebno previdnost pri interpretaciji, ki izhaja iz kritičnega vrednotenja za pričujočo raziskavo razpoložljivih podatkovnih nizov. Časovno obdobje med letoma 2000 in 2006 je namreč za bolj poglobljeno analizo povezanosti med posameznimi kazalniki prekratko. Zanimivo bi bilo na primer ugotoviti, v kolikšnem času investicijam sledijo spremembe v drugih poslovnih kazalnikih, če seveda sprejmemo predpostavko, da takšen časovni zamik sploh obstaja. Razen tega vrednost podatkov glede njihove primerljivosti in s tem seveda rezultate »kvarijo« popolni izostanki naloženih dejavnosti v nekaterih manjših občinah v posameznih letih.

Preglednica 14: Stopnja povezanosti na podlagi izračunov bivariantne korelacije med izbranimi spremenljivkami na državni ravni.

	dodana vrednost na prebivalca med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih na podjetje med letoma 2000 in 2006	število podjetij med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih med letoma 2000 in 2006
bruto višina investicij med letoma 2000 in 2006	pomembna	zaznavna	pomembna	pomembna
	število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih	število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih na 1000 prebivalcev	število raziskovalcev leta 2007	število raziskovalcev na 1000 prebivalcev leta 2007
povprečna višina bruto investicij med letoma 2000 in 2006	pomembna	pomembna	zaznavna do pomembna	zaznavna

Korelacijska analiza letnega indeksa rasti vrednosti investicij v občinah na eni strani ter letnih indeksov rasti dodane vrednosti na prebivalca, števila podjetij in števila zaposlenih med letoma 2001 in 2006 na drugi ne razkriva korelacijske povezanosti na ravni rangov. Povezanosti ne kaže niti primerjava rasti med posameznimi leti. Korelacijski koeficienti v večini primerov niso statistično reprezentativni, če pa že so, so izredno nizki (med 0,1 in 0,2) in so tako pozitivni kot negativni.

Preglednica 15: Stopnja povezanosti na podlagi izračunov bivariantne korelacije med stopnjama središčnosti in urbaniziranosti območij ter izbranimi spremenljivkami na državni ravni.

stopnja središčnosti in urbaniziranosti območij	dodana vrednost na prebivalca med letoma 2000 in 2006	rast števila podjetij med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih na podjetje med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih med letoma 2000 in 2006	število raziskovalcev leta 2007
zelo močna	zaznavna	pomembna do visoka	pomembna do visoka	šibka	visoka	pomembna do visoka
močna	zaznavna do pomembna	pomembna	pomembna	šibka	pomembna	šibka
šibka	pomembna do visoka	šibka	šibka	šibka	šibka	šibka
zelo šibka	visoka	visoka do zelo visoka	visoka do zelo visoka	šibka	visoka do zelo visoka	šibka
neurbanizirana območja	zaznavna	zaznavna do pomembna	zaznavna do pomembna	zaznavna	zaznavna do pomembna	šibka

Preglednica 16: Stopnja povezanosti na podlagi izračunov bivariantne korelacije med bruto vrednostjo investicij ter izbranimi spremenljivkami po razvojnih regijah Slovenije (numerus 3, ker so v regijo vključene le 3 občine).*

razvojna regija	dodana vrednost na prebivalca med letoma 2000 in 2006	rast števila podjetij med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih na podjetje med letoma 2000 in 2006	število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih med letoma 2000 in 2006	število raziskovalcev leta 2007
dolenjska	visoka	zelo visoka	zelo visoka	pomembna	visoka	visoka
gorenjska	šibka	zaznavna do pomembna	zaznavna	šibka	pomembna	šibka
goriška	pomembna	pomembna	visoka	šibka	zelo visoka	zelo visoka
koroška	šibka	šibka	šibka	šibka	šibka	šibka
notranjsko-kraška	šibka	visoka	visoka	šibka	visoka	šibka
obalno-kraška	šibka	visoka	visoka	šibka	šibka	zelo visoka
osrednjeslovenska	zaznavna do pomembna	pomembna	pomembna	šibka	pomembna	pomembna
podravska	pomembna	zaznavna do pomembna	pomembna	zaznavna do pomembna	pomembna	visoka
pomurska	pomembna	pomembna	pomembna	zaznavna	pomembna	šibka
posavska*	šibka	visoka	visoka	šibka	visoka	šibka
savinjska	zaznavna	zaznavna	zaznavna	šibka	zaznavna	šibka
zasavska*	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	šibka
Slovenija	pomembna	pomembna	pomembna	zaznavna	pomembna	zaznavna do pomembna

V naslednjem koraku analize smo želeli preveriti, ali se vrednosti korelacijskih koeficientov med izbranimi spremenljivkami spremenijo, če med seboj primerjamo podatke za območja, ki so si med seboj bolj podobna (preglednica 15). Pregled podrobnih podatkov po občinah je namreč pokazal, da se ti med seboj zelo razlikujejo in so zaradi izjemne heterogenosti lokalnih skupnosti medsebojno težko primerljivi. Ta dvojnost je še zlasti izrazita pri vrednostih bruto investicij ter pri številu zaposlenih v ustvarjalnih poklicih in raziskovalcev, kjer Ljubljana in za njo Maribor krepko prednjačita pred preostalimi občinami. Poleg tega se s tem pristopom omilijo posledice izostankov naložbenih dejavnosti v manjših občinah za posamezna leta. Merilo za razvrščanje občin v skupine je bila stopnja središčnosti in urbaniziranosti območij.

Iz korelacijske analize medsebojne povezanosti analitičnih kazalnikov lahko sklepamo, da so stopnje povezanosti investicijskih aktivnosti pomembne, če jih primerjamo na primer s stopnjo urbaniziranosti posameznih občin (stopnja urbanizacije posameznih občin je povzeta po Ravbar 1997). Preglednica 15 nam razkrije, da čim višja je stopnja urbanizacije, tem večje so vrednosti naložb in nenazadnje, višja je tudi stopnja izobrazbene ravni. Na drugi strani je v manj urbaniziranih okoljih zaznavna visoka stopnja povezanosti med rastjo podjetij in zaposlovanjem, kar povezujemo s povečano stopnjo lokalne iniciative in splošno uveljavljenimi suburbanizacijskimi težnjami, ki jih pomembno spodbujajo tudi lokacijski pogoji, povezani z bivanjskimi potenciali in navadami ljudi, na primer visoka stopnja povezanosti ustvarjalnih poklicev, ki prebivajo v manj urbaniziranih okoljih in se dnevno vozijo na delo v urbanizirana okolja.

Zadnji del korelacijske analize smo izvedli na ravni razvojnih regij, pri čemer smo medsebojno primerjali podatke za občine znotraj posamezne regije. Korelacijski koeficienti na tretji, regionalni ravni izpričujejo večjo diferenciacijo tako znotraj posamezne regije kot tudi po posameznih spremenljivkah. Visoko stopnjo povezanosti analitičnih kazalnikov smo zaznali v dolenjski, notranjsko-kraški, obalno-kraški, posavski in zasavski razvojni regiji. Pri zadnjih dveh je nadpovprečno visoka stopnja korelacije vprašljiva, saj regiji sestavljajo le po tri občine. Najmočnejšo pozitivno korelacijo z investicijskimi aktivnostmi kažejo kazalniki število podjetij, število zaposlenih ter število raziskovalcev in zaposlenih v ustvarjalnih poklicih v regiji.

Rezultati korelacijske analize in njihova ocena: Povezanost med vrednostjo investicij in dodano vrednostjo na prebivalca odraža pomembno stopnjo povezanosti (Spearmanov koeficient korelacije se giblje med 0,56 in 0,64). Povezanost je statistično značilna (r je manj kot 0,01). Povezanost med višino investicij na prebivalca in dodano vrednostjo na prebivalca je zaznavna do pomembna (Spearmanov koeficient korelacije se giblje med 0,45 in 0,50). Zaznavna je tudi povezanost med vrednostjo investicij in številom zaposlenih na podjetje (koeficient med 0,28 in 0,36). Korelacija med višino investicij na prebivalca in številom zaposlenih na podjetje je nekoliko šibkejša (koeficient med 0,20 in 0,30), bistveno izrazitejša pa je povezanost

med vrednostjo investicij in številom podjetij ter številom zaposlenih (koeficient med 0,65 in 0,70). Analiza povezanosti vrednosti investicij in ustvarjalnosti je pokazala še pomembno stopnjo korelacije med povprečno vrednostjo investicij med letoma 2000 in 2006 in številom zaposlenih v ustvarjalnem razredu (koeficient 0,69) ter med povprečno višino investicij med letoma 2000 in 2006 ter številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih na 1000 prebivalcev (koeficient 0,57). Šibkejša, a še vedno zaznavna je korelacija med povprečno višino investicij med letoma 2000 in 2006 in številom raziskovalcev leta 2007 (koeficient 0,50) ter številom raziskovalcev na 1000 prebivalcev (koeficient 0,48).

Korelacijska analiza letnega indeksa rasti vrednosti investicij v občinah na eni strani ter letnih indeksov rasti dodane vrednosti na prebivalca, števila podjetij in števila zaposlenih med letoma 2001 in 2006 na drugi ne kaže korelacijske povezanosti na ravni rangov. Primerjava rasti med posameznimi leti prav tako ne kaže povezanosti. Korelacijski koeficienti praviloma niso statistično reprezentativni, če pa že so, so izredno nizki (med 0,10 in 0,20) in so tako pozitivni kot negativni. Pri tem je treba opozoriti, da je obdobje šestih let (2001 do 2006) prekratko za povsem trdno sklepanje o vplivu investicijske aktivnosti na ostale spremenljivke.

5.1 Geografsko vrednotenje medsebojne povezanosti razvojnih dejavnikov

Pri nadaljnjem vrednotenju medsebojne povezanosti ustvarjalnosti in investicijskih aktivnosti smo s pomočjo posebnega nabora kazalnikov v integriranem raziskovalnem modelu primerjali velikost gravitacijskega zaledja ter stopnji središčnosti in urbaniziranosti z obsegom investicij in stanjem na področju trga delovne sile, zlasti v segmentu izobrazbene strukture. Z njim ponujamo možnost konkretizacije analize razvojnih dejavnikov z natančno opredeljenimi in merljivimi kazalniki. Podatki za posamezne lokalne skupnosti so povzeti iz SURS-ovih podatkovnih virov, kar zagotavlja njihovo primerljivost. Vsak indeks je razčlenjen na več natančno opredeljenih kazalnikov, za katere obstajajo uradni statistični podatki. Podrobnejši nabor kazalnikov, izveden na podlagi dostopnih podatkovnih baz, prikazuje preglednica 17.

Najprej smo razvojne dejavnike razčlenili s pomočjo razvojnih indeksov na treh področjih, ki označujejo velikost (vplivnega) območja v gravitacijskem zaledju in njegovo dinamiko, trg delovne sile v povezavi zlasti s številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih in raziskovalnih dejavnostih ter obseg naložb v povezavi z razvojem podjetništva. Skladno s predstavljeno metodologijo smo najprej za vsakega od naštetih področij izračunali indekse posameznih ravni. Zanje smo izračunali indeks razvojne uspešnosti. V naslednjem koraku smo za vsakega izmed zgoraj navedenih kazalnikov najprej poiskali srednjo vrednost, potem pa smo za vsako teritorialno enoto ugotovili odstopanje od nje. Za vse teritorialne enote smo nato izračunali vrednosti indeksa tako, da smo jim pripisali vrednost med povprečnim in dejanskim stanjem. Vrednost

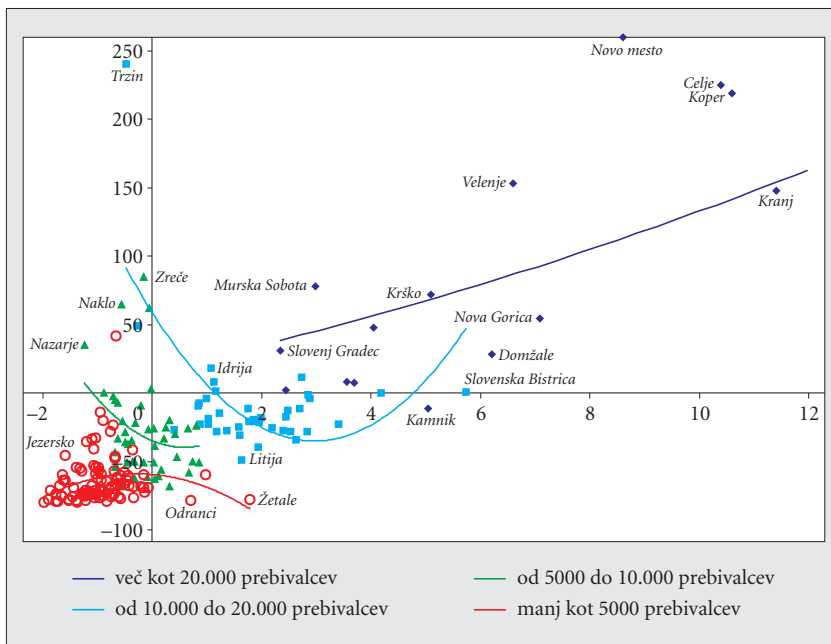
Preglednica 17: Izbor kazalnikov za merjenje razvojnih dejavnikov.

kazalnik	merjenje
velikost (vplivnega) območja	stopnja urbanizacije in razvoj prebivalstva v gravitacijskem zaledju med letoma 2000 in 2006
trg delovne sile	število in razvoj zaposlenih na 1000 prebivalcev med letoma 2000 in 2006 (indeks zaposlenosti), število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih med letoma 2000 in 2006 (indeks ustvarjalnosti) in število raziskovalcev leta 2007 na 1000 zaposlenih v ustvarjalnih poklicih leta med letoma 2000 in 2006 (indeks talenta).
obseg naložb	vrednost investicij med letoma 2000 in 2006 (indeks naložb), vrednost investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 (indeks naložb) in razvoj števila podjetij med letoma 2000 in 2006 (indeks razvoja podjetništva).

indeksa je lahko tudi negativna, če kazalnik močno odstopa od povprečnih vrednosti. Vrednosti posamezne teritorialne enote so torej odvisne od odstopanja od vrednosti povprečnih teritorialnih enot.

Ker pa indeksa naložb in ustvarjalnosti kažeta zgolj trenutno stanje ustvarjalnosti teritorialnih enot (leta 2006), smo ga dopolnili še s trendnim indeksom razvoja delovnih mest, to je zaposlovanja in podjetništva, ki posredno kaže na spreminjanje izbranega nabora kazalnikov razvojnih dejavnikov v zadnjih nekaj letih. Pri izračunavanju vmesne stopnje razvojnih indeksov smo torej poskušali najprej ugotoviti indeks stanja razvojne uspešnosti in nato še indeks razvojnih teženj, ki kaže dinamiko gibanja izbranega nabora kazalnikov ustvarjalnosti. Prvi vsebuje vrednost naložb, vključno z vrednostjo naložb na prebivalca, delež aktivnega prebivalstva, delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih od aktivnih prebivalcev ter delež registriranih raziskovalcev na 1000 zaposlenih v ustvarjalnih poklicih, drugi pa spreminjanje razvoja števila prebivalcev, zaposlenosti in podjetništva v gravitacijskem zaledju.

Iz tako dobljenih indeksov na vmesni stopnji (indeksa stanja in indeksa razvojnih teženj) smo v zadnjem koraku izračunali sintezni indeks razvojne uspešnosti. Tega za posamezno teritorialno enoto izračunamo tako, da seštejemo njene vrednosti obeh indeksov vmesne ravni in dobljeno vsoto delimo s številom vseh izbranih kazalnikov. Tehnično to pomeni, da dobljeno vsoto delimo z devetkratnikom. Dobljeni rezultat – indeks razvojne uspešnosti – je torej skupni, sintetični kazalnik razvojnih dejavnikov

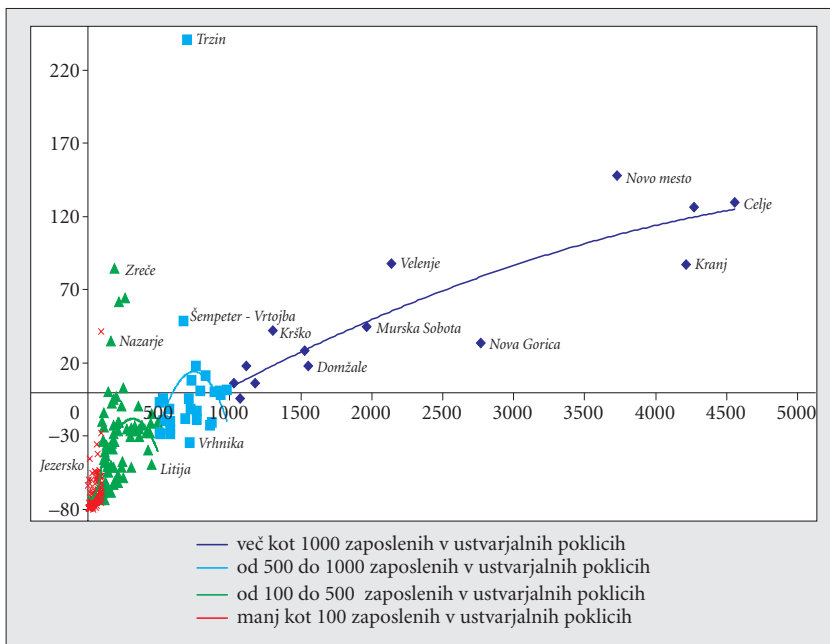

Slika 63: Indeks razvojnih dejavnikov na podlagi velikosti vplivnega območja (brez Ljubljane in Maribora).

vseh navedenih razsežnosti. Če predstavimo posamezne lokalne skupnosti v koordinatnem sistemu, kjer so na abscisni osi vrednosti indeksov teženj razvojnih dejavnikov, na ordinatni pa vrednosti indeksov stanja razvojnih dejavnikov, dobimo matrico razvoja.

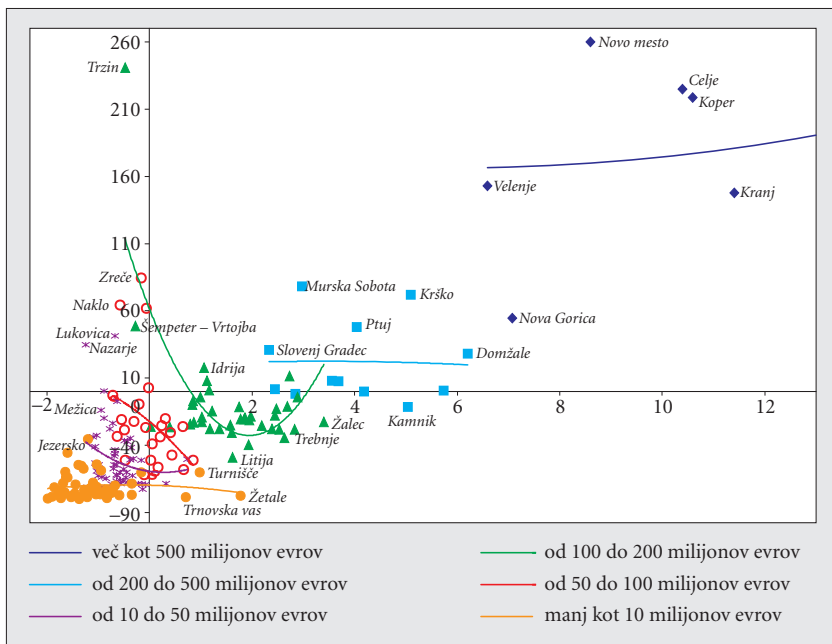
Prva razsežnost primerjav razvojnih dejavnikov temelji na velikosti gravitacijskega zaledja. Pozitivne vrednosti in ugodno razvojno dinamiko imajo samo mesta z nadpovprečno stopnjo urbaniziranosti in pomembnejšim gravitacijskim zaledjem, torej Ljubljana s satelitskima mestoma Domžale in Kamnik ter nadaljevanjem proti Kranju, Škofji Loki in somestju Jesenice–Radovljica–Bled, Maribor skupaj s Slovensko Bistrico in Ptujem, Koper z drugimi obalnimi mesti, Celje z Velenjem in Žalcem ter Novo mesto, Nova Gorica in somestje Krško–Brežice. Sledi skupina 38 občin z gravitacijskim zaledjem med 10 in 20 tisoč prebivalci; izračuni njihovih razvojnih indeksov kažejo stagnirajoče vrednosti. Pri preostalih skoraj treh četrtinah (71,5 %) občin z manjšim gravitacijskim zaledjem je razvojni indeks negativen.

Druga dimenzija ustvarjalnosti, tako imenovani indeks talenta, kaže, da je kritična masa za pozitivne teženje pri razvojnem preboju najmanj 500 delovnih mest

Slika 64: Indeks razvojnih dejavnikov na podlagi stopnje ustvarjalnosti (brez Ljubljane in Maribora).

v ustvarjalnih poklicih oziroma, da delež registriranih raziskovalcev presega odstotek od vseh delovnih mest. Skupino devetih mest z več kot 1000 delovnimi mesti v ustvarjalnih poklicih in z nadpovprečnim razvojnim indeksom sestavljajo Ljubljana (z indeksom 55,1), ki ima petkrat višje razvojne potenciale kot Maribor (indeks 11,2). Obema največjima slovenskima mestoma sledijo Celje (indeks 3,8), Koper (3,5), Kranj (3,5), Novo mesto (3,0), Nova Gorica (2,0), Velenje (1,4) in Murska Sobota (1,2). Nadpovprečne vrednosti imajo še občine Kamnik, Domžale, Grosuplje, Litija, Vrhnika, Horjul, Borovnica, Škofja Loka, Žiri, Železniki, Jesenice in Radovljica v vplivnem območju Ljubljane, občini Slovenska Bistrica in Ptuj v vplivnem območju Maribora, občine Žalec, Štore in Zreče v vplivnem območju Celja, občine Trebnje, Šentjernej, Krško in Brežice v vplivnem območju Novega mesta, občine Piran, Izola in Sežana v vplivnem območju Kopra, občina Idrija v vplivnem območju Nove Gorice ter občine Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem, Trbovlje, Zagorje ob Savi, Radeče, Ajdovščina, Šempeter – Vrtojba in Postojna. Preostali del lokalnih skupnosti, ki predstavlja štiri petine slovenskih občin, ima negativne vrednosti.

Slika 65: Indeks razvojnih dejavnikov na podlagi vrednosti naložb (brez Ljubljane in Maribora).

Tretjo razsežnost razvojnih dejavnikov predstavljajo naložbene aktivnosti. Indeks razvojnih dejavnikov kaže, da ima le 34 (18 %) občin nadpovprečne vrednosti. Razlikujemo dve podskupini. Prvo sestavljajo občine z več kot 500 milijonov evrov vrednimi naložbami: Ljubljana, Maribor (razmerje proti Ljubljani je 1 : 5,7), Novo mesto, Koper, Celje, Kranj in Velenje z razvojnim indeksom nad 160. Sledijo občine z od 200 do 500 milijonov evrov vrednimi naložbami in s še vedno pozitivnim indeksom razvojnih dejavnikov: Krško, Lukovica, Nova Gorica, Ptuj, Murska Sobota, Domžale, Brežice, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Jesenice, Trebnje, Piran, Zreče, Ajdovščina, Radovljica, Kamnik, Šempeter – Vrtojba, Sežana, Kidričevo, Lendava, Idrija, Vipava, Slovenske Konjice, Izola, Žirovnica, Škofja Loka in Grosuplje (opozoriti velja, da je razmerje naložb med Ljubljano in Grosupljem kar 1 : 230). Vse ostale skupine občin imajo negativne vrednosti, pri čemer je na primer razmerje naložb med mestno občino Ljubljano in občino z najmanj naložbami Razkrižjem celo 1 : 43.000, kljub temu, da je razmerje med njunimi prebivalci 1 : 193, razmerje v njunem številu delovnih mest pa 1 : 5397.

Preglednica 18: Matrica razvoja za izbrane kazalnike indeksov razvojnih dejavnikov (na podlagi kvantilov).

indeks razvojnih dejavnikov	število in delež občin	število in delež prebivalcev	naložbe v tisočih evrov	število in delež podjetij	število in delež zaposlenih	število in delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih	število in delež raziskovalcev
od -45,0 do -41,0	34 17,6 %	78.754 3,9 %	158.060 0,5 %	358 0,8 %	1195 0,3 %	1359 1,0 %	2 0,0 %
od -40,9 do -37,0	23 11,9 %	90.740 4,5 %	260.040 0,9 %	834 1,9 %	3581 0,8 %	1790 1,3 %	6 0,0 %
od -36,9 do -31,0	26 13,5 %	110.814 5,5 %	448.135 1,5 %	1282 2,9 %	8429 1,8 %	2527 1,8 %	44 0,3 %
od -30,9 do -19,0	28 14,5 %	159.516 7,9 %	1.005.100 3,4 %	2415 5,4 %	19.256 4,1 %	4340 3,1 %	120 0,9 %
od -18,9 do -11,0	29 15,0 %	301.182 15,0 %	2.869.984 9,9 %	3861 8,6 %	46.737 9,9 %	9649 6,9 %	241 1,8 %
od -10,9 do 0,0	22 11,4 %	274.142 13,6 %	2.721.479 9,3 %	4634 10,3 %	49.891 10,5 %	11.096 8,0 %	421 3,2 %
od 0,1 do 100,0	25 13,0 %	473.071 23,5 %	7.204.668 24,7 %	9389 20,9 %	123.540 26,0 %	27.495 19,8 %	1795 13,7 %
od 100,1 do 200,0	5 2,6 %	254.772 12,7 %	5.458.432 18,7 %	6917 15,4 %	86.263 18,2 %	25.179 18,1 %	2356 18,0 %
Ljubljana	1 0,5 %	267.386 13,3 %	9.008.641 30,9 %	15.138 33,8 %	135.550 28,6 %	55.777 40,1 %	8091 61,9 %
Slovenija	193 100,0 %	2.010.377 100,0 %	29.134.539 100,0 %	44.828 100,0 %	474.445 100,0 %	139.212 100,0 %	13.076 100,0 %

Sklepno dimenzijo razvojnih dejavnikov na podlagi uporabljene metodologije sestavlja sintezni nabor razvojnih kazalnikov. Kot lahko razberemo iz preglednice razvoja indeksov razvojnih dejavnikov (preglednica 19) med vrednostjo naložb, stanjem in trendnim indeksom ustvarjalnosti ter talenta, indeksom razvoja zaposlovanja in podjetništva, ima pet šestin (84 %) občin podpovprečne vrednosti. Njihov skupni naložbeni delež je bil četrtninski, delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih pa petinski. V njih je prebivala polovica prebivalcev Slovenije. Koncentracijo naložb in ustvarjalnih poklicev beležimo v šestih mestih: Ljubljana, Maribor, Novo mesto, Celje, Koper in Kranj, kjer so bile polovica vseh naložb, dve petini zaposlenih v ustvarjalnih poklicih in štiri petine raziskovalcev.

Preglednica 19 razkriva, da je razporeditev investicij zelo podobna razporeditvi ustvarjalnih poklicev po razvojnih regijah. Značilna je izrazita koncentracija v osrednjeslovenski razvojni regiji, kjer sta bili dve petini investicij in skoraj polovica delovnih mest v ustvarjalnih poklicih v Sloveniji, čeprav je v njej le slaba tretjina delovnih mest. Zaradi te izjemne osredotočenosti je delež investicij in zaposlenih v ustvarjalnih poklicih v primerjavi s številom prebivalcev v vseh drugih razvojnih regijah pod državnim povprečjem. Skoraj trikrat manj (13 %) naložb je v podravski razvojni regiji, ki ji po številu in deležih sledijo savinjska, dolenska in gorenjska razvojna regija, pri čemer je v dolenski opazen izrazit primanjkljaj tako imenovanih ustvarjalcev. Okrog 5 % vrednosti investicij in zaposlenih v ustvarjalnih poklicih je še v obalno-kraški in goriški razvojni regiji. V vseh drugih se njihov delež giblje med 1 in 3 %.

Pri primerjavi deležev vrednosti investicij in zaposlenih v ustvarjalnih poklicih med krajem dela in krajem bivanja so precejšnje razlike, ki kažejo ugodnejšo razporeditev med razvojnimi regijami. Razlike v številu zaposlenih v ustvarjalnih poklicih med krajem dela in bivanja povedo, da je v vseh regijah, z izjemo osrednjeslovenske s presežkom 13.685, manj delovnih mest v ustvarjalnih poklicih, kot v njih dejansko prebiva zaposlenih v teh poklicih. Po občinah so razlike še znatnejše. Tako ima na primer Ljubljana pri zaposlenih v ustvarjalnih poklicih presežek za 21.825 delovnih mest, na drugi strani pa imajo občine v neposrednem ljubljanskem zaledju Grosuplje, Medvode, Kamnik, Vrhnika in Domžale primanjkljaj, ki je v vsaki izmed njih večji od dva tisoč »ustvarjalcev«. Empirični primeri zato nazorno kažejo na nadpovprečno stopnjo dnevne delovne migracije iz teh občin proti Ljubljani. Prav zato so deleži zaposlenih v ustvarjalnih poklicih v primerjavi z aktivnim prebivalstvom in vrednostjo naložb med razvojnimi regijami ugodnejši. V povprečju predstavljajo sedmino aktivnega prebivalstva, pri čemer je v osrednjeslovenski skoraj petinski delež, na povprečni ravni je v dolenski, gorenjski, goriški, podravski in obalno-kraški razvojni regiji, v koroški, notranjski, pomurski, savinjski, zasavski in posavski pa je pod povprečjem (preglednica 19).

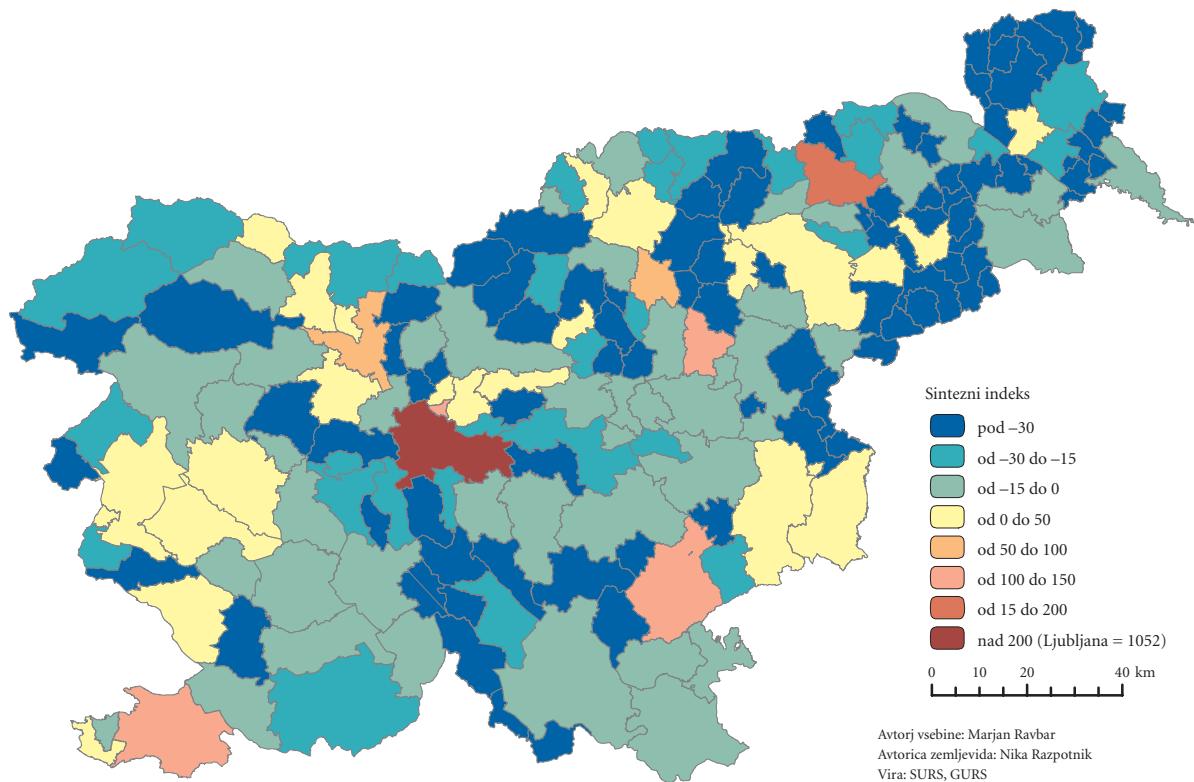
Kazalniki naložbenih aktivnosti ter usposobljenosti človeških virov, družbene kapitala in inovacij nakazujejo, da izstopajo urbana središča, še zlasti ljubljanska

Preglednica 19: Razmerja med deleži vrednosti bruto investicij in deležem zaposlenih v ustvarjalnih poklicih leta 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).

razvojna regija	delež investicij (%)	deleža zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela/bivanja (%)	delež zaposlenih v ustvarjalnih poklicih od aktivnih prebivalcev v regiji (%)	delež prebivalcev (%)
dolenjska	7,9	4,9/5,6	10,3	6,9
gorenjska	7,7	7,4/9,8	10,8	9,9
goriška	5,4	4,6/5,6	11,1	6,1
koroška	1,6	2,2/2,8	9,1	3,7
notranjsko-kraška	1,6	1,4/2,1	8,8	2,5
obalno-kraška	6,1	5,1/5,5	11,9	5,2
osrednjeslovenska	40,0	46,5/36,8	18,1	24,6
podravska	13,0	12,7/13,6	11,5	16,1
pomurska	4,0	3,3/3,9	9,4	6,3
posavska	2,2	2,0/2,5	9,4	3,5
savinjska	9,4	8,6/10,0	9,1	12,9
zasavska	1,2	1,2/1,7	9,8	2,3
Slovenija	100,0	7,0	12,9	100,0

mestna regija kot najbolj urbanizirano območje v Sloveniji. V Ljubljani je sedež vseh ministrstev in večine vladnih služb, zato mesto privablja številne komplementarne dejavnosti, ki so tesno povezane z javno upravo. Ljubljana je tudi najbolj privlačno središče za umeščanje sedežev podjetij, saj bližina upravnih organov omogoča pretok informacij med podjetji in državnimi ustanovami. Kot glavno mesto s središčnim položajem je deležna številnih ugodnosti, ki večajo njeno lokacijsko privlačnost in s tem povečujejo lokacijsko rento. Ker je v javni upravi in podjetjih z visoko dodano vrednostjo zaposlena zvečina bolj izobražena delovna sila, ki je tudi bolje plačana, se to pozna tudi pri prihodkih mesta. Leta 2003 je povprečna bruto plača v Ljubljani presegala povprečno bruto plačo v Sloveniji za 23,5 %. Močno nadpovprečna je tudi bruto osnova za dohodnino na prebivalca, ki državno povprečje presega za 38,9 %. To se kaže v razmeroma visokih prilivih v mestno blagajno, saj je dohodnina eden od pglavitnih virov financiranja slovenskih občin. Kot močno zaposlitveno središče Ljubljana že dalj časa privablja prebivalstvo iz celotne države, tudi z obrobni območij Slovenije, pri čemer se v mestu zaposlujejo (naj)bolj izobraženi prebivalci.

Slika 66: Sintezni indeks razvojnih dejavnikov po občinah. ►

Avtorj vsebine: Marjan Ravbar
Avtorica zemljevida: Nika Razpotnik
Vira: SURS, GURS
© Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU 2008

Preglednica 20: Skupna vrednost investicij po velikostnih razredih občin glede na deleže prebivalcev, delovnih mest, podjetij in registriranih raziskovalcev (SURS 2008).

velikostni razred vrednosti naložb v občini (tisoči evrov)	skupna vrednost investicij med letoma 2000 in 2006 (tisoči evrov)	število občin	delež prebivalcev leta 2006 (%)	delež investicij (%)	delež delovnih mest leta 2006 (%)	delež podjetij leta 2006 (%)	delež raziskovalcev leta 2007 (%)
do 2000	314.368	24	1,5	1,1	0,2	0,4	0,1
od 2000 do 5000	1.581.474	68	11,8	5,5	6,0	6,3	1,3
od 5000 do 10.000	3.088.370	45	14,9	10,7	9,5	8,9	2,5
od 10.000 do 20.000	5.249.003	39	28,3	18,1	21,7	20,8	6,3
od 20.000 do 50.000	7.970.235	15	24,6	27,6	26,5	23,3	16,6
Ljubljana in Maribor	10.714.277	2	18,8	37,0	36,2	40,3	73,3
Slovenija	28.917.726	193	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zaradi središčnega položaja je Ljubljana deležna obsežnih državnih sredstev; izstopajo sredstva za upravo, oskrbo, kulturo in izobraževanje. Tako na primer dobi osrednjeslovenska razvojna regija pri kulturi blizu 45 % posrednih regionalnih spodbud, pri čemer pglavitni delež odpade na Ljubljano. Ta izstopa tudi pri sredstvih, namenjenih izobraževanju (33 %), informacijski družbi (28 %) in zdravstvu (50 %). Navedena področja so pomembna v razvojnem smislu, saj izboljšujejo življenjsko raven prebivalstva, ki je v konceptu učeče se regije eden od ključnih dejavnikov privlačnosti mesta oziroma regije. Na ta način se izboljšuje kakovost tako imenovanih mehkih lokacijskih dejavnikov, kot sta socialni kapital in privlačnost prostora za ustvarjalno okolje.

Poučne so tudi primerjave velikostnih razredov vrednosti investicij med deleži prebivalstva, naložb, delovnih mest, podjetij in registriranih raziskovalcev (baza ARRS), ki kažejo obratno sorazmerje med povprečno višino naložb ter deleži prebivalcev, delovnih mest in podjetij (preglednica 20). Investicije v razredih do 5 milijonov evrov so okvirno za polovico nižje glede na deleža prebivalcev oziroma zaposlenih, medtem ko je delež raziskovalcev zanemarljiv. Razmerja med upoštevanimi kazalniki se pravzaprav uravnovesijo šele v razredu naložb med 20 in 50 milijonov evrov, kjer je višina naložb približno enakovredna deležem prebivalcev, delovnih mest in podjetij, medtem ko je delež raziskovalcev še vedno za tretjino manjši. Obratna razmerja imata le Ljubljana in Maribor (čeprav je razmerje med njima 5 : 1 v korist Ljubljane), saj sta v obeh mestih (kjer prebiva petina ljudi v državi) dve petini investicij, delovnih mest in podjetij, tu pa je kar tri četrtine registriranih raziskovalcev.

Naložbene aktivnosti lahko torej poistovetimo z ustvarjalnim okoljem, ki predstavlja širše, prostorsko zaključeno območje, pri čemer administrativne meje niso pomembne oziroma ne predstavljajo nekega posebnega »razpoznavnega« kriterija, temveč gre za homogenost v načinu ravnanja ter za zmožnost prilagajanja in obvladovanje tehnične kulture. Izhajajo iz pridobljene tradicije in velike sposobnosti učenja novih tehnologij, pri čemer so se akterji zmožni hitro odzivati na spreminjanje gospodarskih in tehnoloških razmer. Žal obstoječe podatkovne baze ne dopuščajo, da bi to tezo podkrepili z empiričnimi dokazi.

6 Sklepne misli in ocena vrednotenja razvojnih dejavnikov

V objavljeni raziskavi smo analizirali pglavitne značilnosti naložbenih aktivnosti in ustvarjalnosti kot pomembnih razvojnih dejavnikov v Sloveniji. Ob tem smo poskusili opozoriti zlasti na geografsko razporeditev in tudi na sporadične značilnosti ter hitro spreminjanje ekonomskogeografskih pojavov znotraj njihovih produkcijskih sistemov.

V preučevanem obdobju med letoma 2000 in 2006 je bila skupna vsota bruto investicij v Sloveniji 28.917.724.514 evrov. Povprečna letna vsota je bila 4.131.103.771 evrov. Pregled naložbenih aktivnosti na ravni razvojnih regij kaže na izjemno osredotočenost v osrednjeslovenski, kjer je bilo na območju s četrtinskim deležem slovenskega prebivalstva in dobro tretjino delovnih mest zabeleženih dve petini od vseh investicij v državi. Podatki v absolutnih vrednostih prikažejo še večja nesorazmerja med številoma prebivalcev in delovnih mest ter obsegom investicij. Tako je bilo na primer v podravske razvojne regije v celotnem obdobju za 3,1-krat manj naložb kot s osrednjeslovenski, sledijo savinjska razvojna regija s 4,3-kratnikom, dolenska s 5,1-kratnikom, gorenjska s 5,2-kratnikom, obalno-kraška s 6,6-kratnikom, goriška s 7,5-kratnikom, pomurska s 10,1-kratnikom, posavska s 18,6-kratnikom, koroška s 24,9-kratnikom, notranjsko-kraška s 25,5-kratnikom in zasavska s 32,9-kratnikom.

Podrobnejši pregled prostorske razmestitve investicij na prvi pogled kaže razmeroma enakomerno razprostranjenost po celotni državi. Vrednotenje pa je pokazalo, da gre v večjem delu lokalnih skupnosti za naložbe manjših vrednosti. Tako je bilo v skupaj skoraj treh četrtinah slovenskih občin le za dobro desetino naložb. Na drugi strani pa so investicije v vsaki od petih velikih mestnih občin (Ljubljana, Maribor, Novo mesto, Koper in Celje) presegale milijardo evrov, njihov skupni delež pa je predstavljal polovico od vseh naložb v Sloveniji.

V preteklih letih so bile vse največje investicije osredotočene na trideset slovenskih občin, kjer je potekalo tri četrtine vseh naložb. V preostalih 70 % slovenskih občinah je bilo po letu 2000 zgolj 12 % od vseh naložb. V 13 % slovenskih občin (praviloma v severovzhodni Sloveniji) je bilo v skupaj le 0,2 % od vseh investicij, čeprav je v njih prebivalo 2,2 % ljudi in je bila dodana vrednost 2,6 %.

Primerjave lokacijske divergence nakazujejo relativno rast naložb in delovnih mest glede na število prebivalcev v obsevih vseh večjih slovenskih mest. To na določen – omejen – način potrjujejo primerjave med vrednostjo investicij in občinskimi središči, kjer so v preteklosti potekale investicijske aktivnosti in še vedno odražajo določeno stopnjo polarizacije v največjih slovenskih mestih in že obstoječih zaposlitvenih središčih. V tem pogledu z že značilno disperzijo investicij izrazito odstopa osrednjeslovenska razvojna regija, kar na svojstven način potrjuje tezo o oblikovanju mešane rabe zemljišč v nastajajočih mestnih regijah.

Naložbene aktivnosti imajo nedvoumen učinek na družbeni razvoj, čeprav je njihove učinke težko empirično dokazati. Potrjujejo jih primerjave lokacijskih koeficientov vrednosti investicij in števila zaposlenih v ustvarjalnih poklicih s stopnjo bruto dodane vrednosti na prebivalca (Ravbar in Razpotnik 2007), pa tudi kopičenje gospodarske moči zlasti v osrednji Sloveniji, povečevanje razlik med posameznimi deli države v stopnji regionalne razvitosti in v dinamiki strukturne preobrazbe, ki jo na primer kažejo razmerja vrednosti bruto domačega proizvoda na prebivalca in stopnje brezposelnosti med najbolj razvito osrednjeslovensko razvojno regijo in najmanj razvito prekmur-

sko. Leta 2003 sta bili ti dve razmerji 2,1 oziroma 2,2 (SURS 2008). Ilustrativen je tudi podatek o vrednosti investicij na prebivalca. Daleč največja je bila znova v osrednjeslovenski in obalno-kraški razvojni regiji, kjer je slovensko povprečje presegala za 182 % oziroma 156 %. Na ravni državnega povprečja je bila v dolenski in posavski razvojni regiji, v preostalih pa je bila pod slovenskim povprečjem, daleč najnižja v koroški, notranjsko-kraški in zasavski, kjer je dosegla le dve petini državnega povprečja.

Ljubljana in druga srednje velika mesta (središča nacionalnega pomena) skupaj z neposrednim vplivnim območjem (mestnimi regijami) postajajo kraj prestrukturiranja družbenih procesov, kjer se ekonomska, politična, socialna in kulturna preobrazba najbolj opazno odraža v spremembah znotraj urbanih in regionalnih ekonomij. S tem se spreminja tudi raven prostorskih interakcij. Z njimi se oblikujejo nove možnosti za mrežno povezovanje in spremenjeno uveljavljanje regionalne politike, ki je čedalje bolj povezana s skrbjo za vzpostavljanje in pospeševanje ugodnega gospodarskega vzdušja (na primer za človeški in socialni kapital), ponudbo privlačnih lokacij za naseljevanje ter s širjenjem ponudbe materialne in nematerialne infrastrukture.

Pričujoča analiza je pokazala tudi, da pronicanje znanja glede na način, kako se ustvarja, zahteva daljši čas. Ta znanja prodrejo le v manjše število mest, po naši analizi le v 6, pri čemer so manjša zaposlitvena središča in še posebej odročnejši kraji od njih običajno odrezani. Ustvarjalno prebivalstvo je z vidika geografske razprostranjenosti zelo neenakomerno razporejeno in osredotočeno le v največjih slovenskih mestnih aglomeracijah, ki od tod izžarevajo tehnične in družbene inovacije ter na ta način ustvarjajo nove zarodke gospodarske rasti. Socialno-kulturne razmere za ustvarjalnost, družbeni dejavniki vplivov in razvojne zmožnosti, ki določajo obseg znanja, so torej neenakomerno razporejeni. V nasprotju z informacijami, ki so danes dosegljive skoraj v vsakem trenutku in v slehernem delu Slovenije, so znanje, ustvarjalnost in izkušnje povezani s konkretnimi socialnimi skupinami in so večinoma osredotočeni (zakoreninjeni) v širši ljubljanski mestni regiji, čeprav je prostorsko neenakomerna delitev človeških virov pod vplivi globalizacije podvržena razprševanju, na katero vplivajo zlasti infrastrukturna opremljenost in kakovostni informacijski tokovi.

Ob vprašanih geografske vloge investicij in ustvarjalnosti stopajo v ospredje tudi nove tehnologije, ki se odmikajo od »količinske (fordistične)« proizvodnje in stremijo k »fleksibilni (postfordistični)« proizvodnji, temelječi na kakovosti, konkurenčnosti in povečani količini znanja. Zaradi razvoja tehnologij in konkurenčnosti se je zmanjšala varnost trajnega delovnega mesta. Še v bližnji preteklosti so posamezna območja med seboj izenačevali, na primer z ustanavljanjem industrijskih središč in izgradnjo dislociranih industrijskih obratov, ki so tedaj pomenili diferenciacijo v razvojni moči pokrajine, območja ali mesta. To je bil slovenski vzorec gospodarskega razvoja

v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Med mesti in okolico je prišlo do gospodarske in socialne polarizacije, ki je privedla tudi do drobne segregacije med posameznimi območji v Sloveniji. Do pred kratkim so imela takšna industrijska središča, z njimi pa tudi celotne regije, pomembno gospodarsko moč; v njih je bila opazna živahna socialna in prostorska dinamika. Zato je bila za celotno gravitacijsko zaledje značilna stabilna zaposlenost prebivalstva. Tam, kjer so industrijska središča, temelječa na »fordističnem« načelu proizvodnje, zaradi različnih vzrokov zašla v krizo, opažamo poleg zmanjševanja industrijske proizvodnje (deindustrializacija) tudi deinvesticije v prostorske strukture. Po letu 1990 nastajajo novi, razpršeni zametki zaposlitvenih jeder. Stara jedra se le postopno obnavljajo, deloma tudi selijo. Nič več ni klasične delitve na zaposlitveno središče in obrobje, ki je bilo bolj ali manj le »dobavitelj« večinoma nekvalificirane delovne sile. Povečuje se vloga kvalitativnih prvin kot lokacijskih dejavnikov, na primer izobrazbe, kakovosti življenja. Upoštevajoč sodobne lokacijske dejavnike morajo posamezna območja oziroma mestne regije za oblikovanje gospodarsko uspešnih dejavnosti izpolnjevati nekatere pogoje, kajti sodobne dejavnosti privlačijo:

- območja in naselja s naravnopokrajinsko mikavnostjo (angleško *natural amenities*),
- kraji s privlačnimi bivalnimi razmerami,
- območja z raznovrstno kulturno ponudbo, pa kot tudi s kakovostnim šolskim sistemom in možnostmi nadaljnega izobraževanja (angleško *cultural amenities*),
- območja z znanstveno-raziskovalno (tehnološko) tradicijo in sodobno infrastrukturo opremo,
- univerzitetna središča, zlasti tista, usmerjena v naravoslovje in tehnologijo,
- območja z zgostitvami visokokvalificiranih strokovnjakov v obstoječih visokotehnoloških podjetjih ali tehnoloških parkih,
- območja, na katerih so tamkajšnje zmožnosti »sposobne tveganja« (*venture capital*),
- območja z majhnim deležem industrijskih podjetij, ki onesnažujejo okolje, oziroma območja z okolju prijazno proizvodnjo,
- območja z bogato ponudbo specializiranih poslovnih storitev (angleško *business services*), ki so sposobna »predelovati« proizvode visoke tehnologije,
- območja, ki imajo že dalj časa živahen in stabilen prebivalstveni razvoj,
- območja s ugodno izobrazbeno sestavo in njenim nenehnim izboljševanjem,
- območja s pomembnim deležem zaposlenih v ustvarjalnih poklicih,
- središča z dograjenim omrežjem (zlasti) hitrih prometnih in drugih infrastrukturnih povezav.

Naložbene aktivnosti so običajno poligon prestrukturiranja družbenih procesov. Posebej izpostavljene so mestne regije, kjer se gospodarska, politična, socialna in kulturna preobrazba najbolj vidno odraža v spremembah znotraj urbanih in regionalnih gospodarstev. Z raznovrstnimi naložbami se spreminja tudi raven prostorskih interakcij. Z njimi se oblikujejo nove možnosti za mrežno povezovanje in spremenjeno

uveljavljanje regionalne politike, ki je čedalje bolj povezana s skrbjo za pospeševanje ugodnega gospodarskega »vzdušja« (zlasti za človeški in socialni kapital), ponudbo privlačnih lokacij za naseljevanje, širjenjem spektra ponudbe materialne in nematerialne infrastrukture in podobno. Posledica naložb je zato tudi ekonomizacija politično-administrativnega ravnanja.

V investicijskih procesih ima tudi zaradi globalizacije pomembno vlogo inovativna razvojna politika, ki usmerja naložbene aktivnosti in za katero so odločujoči zlasti socialno in kulturno okolje, oblikovanje (med)regionalnih omrežij, tehnološki transferji (izmenjava informacij), odprtost in zaupanje, podjetniško svetovanje, mobilnost delovne sile, regionalna identiteta, opremljenost z izobraževalnimi, raziskovalnimi in kulturnimi ustanovami (sponzorstvo), ugodni potenciali za rekreacijo in prosti čas, različne socialne aktivnosti, visoka stopnja biotske ohranjenosti okolja, visoko postavljeni standardi kakovosti življenja in kulture upravljanja. Gre torej za prvine, ki jih z drugimi besedami lahko opredelimo tudi kot oblikovanje ustvarjalnega okolja.

Pojav spremenjenih naložbenih aktivnosti se v geografski literaturi uporablja tudi v zvezi z drugimi sorodnimi izrazi. Med njimi izstopa zlasti *milieu creative* oziroma *millieu des innovateurs* v pomenu 'ustvarjalno okolje', ki je prispodoba za sposobnost uspešnega prenosa novih razpoložljivih znanj v prakso ter intenzivno povezovanje znanstveno-tehnoloških centrov z gospodarskimi omrežji in združenji. Dozdajšnje raziskave (Aydalot 1986, Nijkamp in Mouwen 1987, Maillat 1992, Fromhold-Eisebith 1995) ob investicijskih aktivnostih opozarjajo na naložbe v funkciji ustvarjalnosti in prikazujejo gospodarsko strukturo ter ponudbo storitvenih dejavnosti v spregi z visokoproduktivnimi razvojno-raziskovalnimi dejavnostmi (angleško *venture capital*). Obstoje regionalnih (krajevnih) raziskovalnih in izobraževalnih središč je pomemben predpogoj za uspešen regionalni razvoj, vendar kljub vsemu ni povsem zadostna vzpodbuda za oblikovanje inovacijskih centrov in ustanavljanje visokotehnoloških podjetij. Njim ob bok spadajo še primerna infrastrukturna povezanost, kakovost življenjskega okolja in podobno. Za učinkovit regionalni razvoj so odločilnega pomena interakcije med ustvarjanjem in pospeševanjem tehnološkega znanja, zagotavljanjem prijaznega okolja ter relevantne informacijske, kulturne in socialne oblike ustvarjalnosti. Soodvisnost različnih oblik ustvarjalnosti v družbenem življenju pa ne razumemo zgolj kot individualni pojav, ampak predvsem kot kolektivni proces. Šele z razumevanjem »kreativnega« okolja lahko pričakujemo sinergijske učinke. Po svoje je to nov pogled in temu je prilagojena svojstvena, vendar sodobna interpretacija vsebin razvojnega načrtovanja, ki se razlikuje od doslej uveljavljenih tradicionalnih pogledov.

Spoznanje ni novo: ekonomist John Maynard Keynes je že v tridesetih letih prejšnjega stoletja zapisal, da je za gospodarski uspeh podjetij poleg drugih pogojev potrebna tudi stimulatívna politična in socialna atmosfera (Keynes 1936). V drugi polovici osemdesetih let se kot paradigma splošnega napredka uveljavlja oznaka »inovativni milje«

oziroma »ustvarjalno okolje«. Pojem je po letu 1984 promovirala skupina francoških raziskovalcev *Groupe de Recherche Européenne sur les Milieux Innovateurs*, na kratko poimenovana GREMI, ki so k uveljavitvi pojma precej prispevali tudi s teoretskega vidika (Aydalot 1986, Campagni 1991, Maillat, Quévit in Senn 1993). Razmišljanja skupine GREMI so osredotočena na iskanje relevantnih družbenih vzrokov za različne oblike inovativnih dejavnosti in sposobnost različnih okolij oziroma regij, ki ustvarjalno okolje podpirajo do takšne mere, da je razvojno uspešno. Posebej preučujejo tiste lokalne in regionalne razmere, ki se pojavljajo kot »skupni imenovalec« v regijah, ki jih lahko označimo kot inovativne.

Součinkovanje naložb, raziskovanja, kooperacije in konkurenčnosti: Sodelovanje = kooperacija (povezana z investicijami) in konkurenčnost = tekmovalnost sta dve plati iste medalje. To je z razvojnega vidika še zlasti pomembno v primeru majhnih mest, kakršna so v Sloveniji. Poleg prizadevanj po sodelovanju so v razmerah globalizacije praviloma vse bolj navzoče tudi ideje po tekmovalnosti (na primer Sturm 2000): »... *Obstoj tekmovalnosti na vseh pokrajinskih (vendar ne na lokalnih) ravneh – tudi med partnerji znotraj vodilne in enotne mestne regije – postaja v sodobnosti dejstvo* ...«. In prav težnje po pretiranih lokalizmih so v Sloveniji na žalost izjemno prisotne na vseh področjih ...

Pod pritiski uravnotežene tekmovalnosti oziroma konkurenčnosti namreč pridobiva na pomenu zlasti sodelovanje. Kooperacijo mest označujemo kot gonilno silo z dveh vidikov:

- s strateško-političnega kot sredstvo za preprečevanje midsosedskih sporov, poglobitev medsebojnih socialno-kulturnih vrednot, krepitev kulturne in regionalne identitete ter teritorialne kohezije,
- z razvojno-političnega vidika, kot pospeševanje gospodarskih prepletanj, izrabe skupnih virov in optimiranja infrastrukturne opremljenosti.

Presečne povezave med kooperacijo in konkurenčnostjo mest so tesne, pri čemer jim je skupni imenovalec ustvarjalnost. Pri kooperaciji pa gre dodatno še za razširitev stremeljenj in razširitev sodelovanja, kakršno ponuja tekmovalnost med mesti. Uravnotežena konkurenčnost je torej odločujoč dejavnik za regionalno kooperacijo znotraj mestnih regij in med njimi (Bergmann und Jakubowski 2001).

Naložbe so povezane s konkurenčnostjo mest, ki pa sama po sebi ni nikakršen cilj, temveč tam, kjer deluje, pospešuje tudi medsebojno sodelovanje v skupno korist širšega partnerskega območja. Pomeni še decentralizirano koordinacijo individualnih aktivnosti. Poleg tega v okvirih kooperativnega »samouravnavanja« v celotni družbeni skupnosti (regiji) – in še posebej v mestih – sistematično pospešujejo vseobsežni družbeni razvoj.

Za uspešno implementacijo investicij v odnosu do uravnotežene konkurenčnosti regij je zelo pomembna gospodarska usmerjenost oziroma specializacija mest (občin, razvojnih regij), ki običajno ustvarja značilne vzorce medsebojnih prepletov, tako ime-

novane klastre ali grozde (angleško *clusters*). Njihove lastnosti so običajno povezane z naslednjimi spremenljivkami (Lucas 2000):

- mednarodna izmenjava znanja in tehnologij (na primer izobraževalni in inovacijski sistemi, gospodarska infrastruktura)
- rast števila podjetij, kar se izraža z neposrednimi investicijami oziroma deležem njihove udeležbe,
- izgrajevanje transnacionalnega omrežja gospodarskih združenj (gospodarsko-politično okolje, gospodarska politika, finančni tokovi, produktivnost in učinkovitost, strateška zavezništva ...)
- socialno-ekonomsko okolje (tržne razmere, blagovni tokovi in uslužnostne dejavnosti, kakovost življenja in družbeni standard, osebna nagnjenja ...).

Našteti dejavniki učinkujejo na prostorske strukture ter oblikujejo družbene tokove mest in njihovo intenzivnost. V ospredju so zlasti tisti tokovi, ki oblikujejo interregionalne transakcije vsakega mesta ali mestne regije. Pri tem je priporočljivo, da gospodarska in prostorska politika zasledujeta vsaj tri načela, ki izhajajo iz interakcijske ekonomike. Po Suchnaneku (2000) so to realizacija družbenih vidikov prednosti, ki jih prinašata sodelovanje in konkurenčnost, ter načeli spodbujanja samouravnovanja in institucionalizacije uravnotežene konkurenčnosti. Pri doseganju družbenih učinkov konkurenčnosti je za vsako sodelovanje neobhodno upoštevanje interesov vseh partnerjev. Kajti za sleherno tekmovalnost mest so značilni tudi skupni in nasprotujoči si interesi (»borba vseh proti vsem«), na kar mora biti pripravljeno tudi prostorsko planiranje, ki mora poleg lastnih konceptualnih in urejevalskih nalog upoštevati tudi aktualne procese, kot so globalizacija, deregulacija ...

Konkurenčnost kot načelo uravnavanja trga je običajno prepoznavna kot prizadevanje za večjo kakovost ali nižjo ceno storitev med udeleženci na trgu. Tržni alokacijski mehanizmi v sodobnosti podpirajo tudi decentralizacijske strukture, poleg tega pa ekonomska ravnanja akterjev izhajajo iz maksimizacijskih načel dobička in nasprotujejo vsebinskim normiranjem, značilnim za prostorsko načrtovanje. Po drugi strani pa uravnotežena konkurenčnost med mestnimi regijami povečuje učinkovitost in oživlja optimalne vloške glede na razpoložljive vire. Pozitivne rezultate je mogoče pričakovati zaradi pozitivnega sporočila vsem lokalnim in regionalnim akterjem, da morajo še izboljšati svoje konkretne aktivnosti in njihove koncepte ter nadalje razvijati organizacijske oblike in ukrepe, kar v končni fazi pomeni postopek selekcije. Institucionalizacija konkurenčnosti je izziv za pospeševanje učinkovitosti tudi med družbenopolitičnimi skupnostmi, za zniževanje stroškov ob izboljševanju kakovosti ponudbe, in to ne le v statičnem pomenu, ampak predvsem z vidika dinamične perspektive. Odkriva tudi nove možnosti za inovativne procese. Pričakovati je večjo prilagodljivost in mobilnost lokacijskih dejavnikov v konkretnem okolju. »... *Pozitivne posledice tekmovanja mest so v končni obliki neprekinjeno izboljševanje temeljev gospodarskega ravnanja ter izboljšana skladnost pričakovanj državljanov in podjetij*

z delovanjem uprave. Na ta način se poveča učinkovitost pri alokaciji dejavnosti, dinamična sta prilagoditev in zagotavljanje ekonomskih učinkov ...» (Götz 1998).

Uravnotežena konkurenčnost ima potemtakem tudi instrumentalni značaj in je torej sredstvo za doseganje določenega namena. Gospodarskim združenjem pomaga preskrbeti prednosti pred konkurenti in s tem deluje v kolektivnem duhu večine zainteresiranih. Vsako načelo uravnavanja mora upoštevati interese različnih akterjev. Izhaja iz omejenosti naravnih in človeških virov, zasleduje možnosti in je v svojem bistvu namenjeno preprečevanju konfliktov, s ciljem spoštovanja poznanih oblik, socialne interakcije v duhu kooperacije. Smisel konkurenčnosti je pospeševanje kooperacije. »... *Produktivna je le tista konkurenčnost, kjer tekmeci konkurirajo s svojim znanjem in te svoje prednosti posredujejo na trgu. Na drugi strani pa je učinek konkurenčnosti v selekcijskem posredovanju dobrin; te okoliščine konkurente in njihove dosežke silijo k nadaljnjemu izpopolnjevanju ...*« (Suchanek 1998). V kooperacijo so vključeni različni akterji, kjer je običajno »dvopolno« načelo: podjetja sodelujejo na področju razvoja z raziskovalnimi organizacijami, mesta in investitorji pa oblikujejo javno-zasebna združenja (angleško *public-private-partnerships*), kjer politični in zasebni akterji sodelujejo v lokalnih agendah in je uspešnost izboljševanja življenjskega standarda odvisna od učinkovitosti sodelovanja medsebojno povezanih združenj ter od gospodarsko-političnega in družbenega okolja. To sestavlja mozaik prav tako zelo pomembnih faktorjev »(pod)elementov«, ki sestavljajo sodobno in uspešno družbeno strukturo (Agenda 21).

Z gospodarskega vidika vodi konkurenčnost v (tudi neformalno) institucionalizacijo gospodarnejših in mobilnih dejavnikov, pri čemer ima pomembno vlogo izbor oziroma selekcija (sodobnih) lokacijskih faktorjev, med katerimi imajo opazen učinek na primer selitve tako podjetij (ki hkrati predstavljajo naložbene aktivnosti) kot prebivalcev na suburbanizirano obrobje mest.

Ob zaključku podajamo še poskus oblikovanja dodatnih možnih kazalnikov razvojnih dejavnikov pri načrtovanju regionalnih razvojnih programov. Poimenovali bi jih lahko na primer ustvarjalnost in investicijske aktivnosti, med njimi pa velja izpostaviti število in rast zaposlenih v ustvarjalnih poklicih, vrednost in število investicij (ki zlasti v storitvenih dejavnostih kaže na razvejenost in razvitost gospodarstva) ter rast števila poslovnih subjektov. Pomembna pogoja za ustanavljanje poslovnih subjektov, povezanih z investiranjem, sta tudi fizična, časovna in cenovna dostopnost do ustreznih zemljišč ter njihova funkcionalnost za opravljanje dejavnosti, povezana tudi z aglomeracijskimi učinki. Razvoj podjetništva in investicij je usodno povezan s človeškimi viri, zlasti z mlajšo prebivalstveno in ugodno izobrazbeno strukturo. Običajno razlikujemo tri skupine medsebojno povezanih investicijskih aktivnosti: proizvodne, infrastrukturne in izobraževalne (na področju človeških virov). Med kazalniki investicijskih aktivnosti ima pomembno sporočilno vrednost še povprečna vrednost investicij. Tudi na področju človeških virov predlagamo tri kategorije, ki

jih sestavljajo strokovnjaki, ustvarjalci in kulturniki. Kazalniki investicijskih aktivnosti v povezavi z ustvarjalnimi poklici izražajo razvojno moč območja ter njegovo inovacijsko in absorpcijsko sposobnost. Razdrobljenost projektov in investicij v določenem geografskem okolju kaže praviloma na njegovo nesposobnost izbire najboljših investicij (projektov) in na velik delež, ki gre običajno v neproduktivne namene. Razdrobljenost investicij kaže tudi na prostorsko razpršenost, ki na eni strani odraža odsotnost aglomeracijskih sinergij, na drugi pa je ugodna z vidika enakomerne razpršenosti človeških virov znotraj homogenega območja regije. Ob razdrobljenih investicijah je tudi večja nevarnost kontrole okoljskih tveganj, čeprav ta kazalnik ni nujno enoznačen.

V sodobnosti so lokacijski dejavniki bolj nestalni. Na interregionalni (globalni) ravni je vrstni red prioritet lokacijskih dejavnikov drugačen od tistih, namenjenih lokalni, to je izvedbeni ravni. Zato je naloga regionalnega planiranja tudi, da pri odločitvah sodeluje s podrobnimi vsebinskimi opazovanji (raziskovanjem, monitoringom), kjer imajo običajno pomembnejšo oziroma odločujočo vlogo dejavniki strukturne narave, torej tisti, ki na prvi pogled nimajo neposredne povezave z načrtovanjem. Ko gre na primer za umestitev dejavnosti interregionalnega pomena, med lokacijskimi dejavniki cena zemljišča nima odločilne vloge, na lokalni ravni pa ima ta dejavnik običajno prednost pred na primer dostopnostjo. Podobno je tudi pri infrastrukturni dostopnosti, komunalni opremljenosti in kakovosti javnega prometa ...

Preobrazba tokov človeških virov, naložb, dobrin in informacij tudi v Sloveniji teži h koncentraciji in polarizaciji. Zato se oblikujejo obsežna marginalna območja, pri čemer samo izgradnja sodobne infrastrukture z izboljševanjem dostopnosti do telekomunikacijskih dejavnosti zlasti na območjih, ki so še brez direktnih povezav z urbanimi območji, ne zadošča več. V novih razmerah je za učinkovito izboljševanje podeželskih območij poleg infrastrukture treba stimulirati še različne oblike znanja, ki naj omogočajo prenos inovacijskih oblik rabe gospodarjenja z naravnimi viri.

V mestnih regijah in na njihovih vplivnih območjih prihaja sočasno do prostorske decentralizacije proizvodnih zmogljivosti in prostorske centralizacije zlasti finančnih in drugih »nadzornih« funkcij. Težnje dekoncentracije se ne odražajo le v prostorski razporeditvi zaposlenih v ustvarjalnih poklicih, ampak tudi v novih »fleksibilnih« delovnih mestih in razpršenosti sodobnih tehnologij.

Zato se v Sloveniji kot možni strategiji družbenega razvoja na področju investicij in ustvarjalnosti ponujata naslednji usmeritvi:

- v starih industrijskih središčih pridejo v poštev zlasti »neo-fordistični« razvojni vzgibi, ki naj na podlagi starih, »fordističnih« tradicij iščejo nove proizvode in tehnologije,
- v majhnih in srednje velikih središčih se v zaledju propulzivnejših središč ponuja nova paradigma tako imenovane prilagodljive specializacije, za katero je značilna mešana raba zemljišč.

Cilji regionalne politike že štiri desetletja temeljijo na pospeševanju policentričnega razvoja. Uravnotežen policentrični razvoj v sodobni paradigmi pomeni oblikovanje novih razmerij med mesti in podeželjem. Pospeševanje funkcijske komplementarnosti in sodelovanja med (majhnimi in srednje velikimi) mesti pomeni še krepitev in vzpostavljanje sodelovanja malih mest na (med)regionalni ravni. To je še posebej priporočljivo za manjša, izolirana središča sredi podeželskih območij, kjer število prebivalcev stagnira ali celo nazaduje; enako velja tudi za mesta na obmejnih območjih. Izboljšanje komunikacij in sočasna krepitev sodelovanja na (med)regionalno-lokalni ravni pomeni krepitev gospodarske moči srednje velikih mest oziroma regionalnih središč, kakršna so Murska Sobota, Celje, Kranj, Koper, Nova Gorica in Novo mesto, ter jamstvo za vzpostavljanje solidne gospodarske podlage središčem v njihovem gravitacijskem zaledju.

Pospeševanje razvoja (z vzpostavljanjem privlačnosti, kjer imajo zlasti človeški viri pomembno vlogo, kot na primer na področju krepitve privlačnih sil in privlačnosti območij za mobilne investicije) v dinamičnih, atraktivnih in konkurenčnih mestih pomeni oblikovanje strateške vloge mest s satelitskimi mesti (*gateway*), skupaj z njihovimi obmestji, na primer Ljubljane z mesti na Kamniškobistriški ravnini, Medvodami, Škofjo Loko, Grosupljem in Vrhniko, Maribora z Rušami, Lenartom v Slovenskih goricah, Slovensko Bistrico in Ptujem, Celja z Velenjem in Žalcem, obalnih mest Kopra, Izole, Pirana in Portoroža, pa tudi na »zapostavljenih« območjih z obsežnim zaledjem manj razvitih območij, na primer Novega mesta s Suho in Belo Krajino ali Murske Sobotе z Goričkim. Pri implementaciji uravnoteženega policentričnega razvoja ima ključno vlogo še uvajanje raznovrstnosti (diverzifikacija) gospodarskih temeljev v mestih, zlasti tistih, ki so močno odvisna od ene same dejavnosti (sektorja). Razpršitev inovacij in znanja pomeni tudi izboljševanje splošne izobrazbene ravni in poklicnih posebnosti depresivnih območij kot sestavnega dela povezovanja posameznih enot v večja, medsebojno povezana območja (integrirana razvojna strategija), s čimer se zagotavljajo minimalni standardi dostopnosti do razvojno-inovacijskih generatorjev razvoja. Oblikovanje mrežnih in partnerskih odnosov med slovenskimi mesti pomeni preobrazbo obstoječih strategij pri pospeševanju regionalnega razvoja. Pri gospodarsko naravnanih analizah (regionalni management) si pripravo kvalitativnih ukrepov predstavljamo zlasti na področju razvoja endogenih potencialov v razdrobljenih lokalnih skupnostih na podeželju.

Na prenosu znanja temelječa regionalna politika zahteva izboljšanje konkurenčnosti mest na nacionalni in regionalni ravni, uveljavljanje mehanizmov za povezovanje malih mest v enoten urbani sistem, oblikovanje stalnih »regionalnih« teles oziroma združenj za krepitev povezovanja in razvijanje regionalne zavesti ter povezovalne sposobnosti pri skupnih nalogah, kar z drugimi besedami pomeni oblikovanje inovativnih in prilagodljivih upravljavskih regij (angleško *management regions*).

7 Seznam virov in literature

- Agenda 21: Programme of Action for Sustainable Development. United Nations. New York, 1992.
- AJPES: Investicije. Medmrežje 1: <http://www.ajpes.si/dokumenti/dokument.asp?id=922> (22. 7. 2008).
- Aydalot, P. 1986: *Milieux innovateurs en l'Europe*. Paris.
- Baza Agencije Republike Slovenije za raziskovalno dejavnost (ARRS). Ljubljana, 2007.
- Bergmann, E., Jakubowski, P. 2001: Strategien der Raumordnung zwischen Kooperation und Wettbewerb. Informationen zur Raumentwicklung. Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung. Berlin.
- Bergmann, S. 2003: Industriedistrikte in der Provinz Pordenone – Netzerkbildung von KMUs im peripheren Grenzraum. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung 222. Lehrstuhl Wirtschaftsgeographie und Regionalplanung Universitaet Bayreuth. Bayreuth.
- Campagni, R. 1991: *Innovation networks: Spatial perspectives*. London.
- Feldman, M. 2000: Location and Innovation: The New Economic Geography of Innovation, Spillovers and Agglomeration. The Oxford Handbook of Economic Geography. Oxford.
- Florida, R. L. 2002: *The Rise of the Creative Class*. New York.
- Florida, R. L. 2003: Entrepreneurship, Creativity and Regional Economic Growth. The emergence of entrepreneurship policy: governance, start-ups, and growth in the US knowledge economy. Cambridge.
- Florida, R. L. 2005: *Cities and Creative Class*. Abingdon, London, New York.
- Fritsch, M., Stützer, M. 2007: Die Geographie der Kreativen Klasse in Deutschland. Raumforschung und Raumordnung 65-1. Hannover.
- Fromhold-Eisebith, M. 1995: Das »Kreative Milieu« als Motor regionalwirtschaftlicher Entwicklung. Forschungstrends und Erfassungsmöglichkeiten. Geographische Zeitschrift 83/3-4, Stuttgart.
- Fromhold-Eisebith, M. 1999: Das »kreative Milieu« – nur theoretisches Konzept oder Instrument der Regionalentwicklung? Raumordnung und Raumforschung. Bayreuth.
- Fromhold-Eisebith, M. 2004: Innovative Milieu and Social Capital – Complementary or Redundant Concepts of Collaboration-based Regional Development? European Planning Studies 12-6. Abingdon.
- Götz, C. 1998: Kommunale Wirtschaftsförderung zwischen Konkurrenz und Kooperation. Regensburg.
- Keynes, J. M. 1936: *General Theory of Employment, Interest and Money*. London.
- Konjunkturna gibanja 13-1 in 16-2. GZS. Ljubljana, 2005 in 2008.

- Kroehnert, S., Morgenstern, S., Klingholz, R. 2007: »Talente, Technologie und Toleranz – wo Deutschland Zukunft hat«, Berlin-Institut fuer Bevölkerung und Entwicklung. Medmrežje 2: <http://www.Berlin-institut.org>. (november 2008).
- Landry, C. 2006: *The Art of City Making*. Earthscan.
- Lucas, R. 1988: On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics* 22. Elsevier. St. Louis.
- Lucas, R. 2000: Von der regionalisierten Strukturpolitik zur nachhaltigen Regionalentwicklung. *Regionale Politikkonzepte im Zeitalter der Globalisierung*. Wuppertaler Papers 101. Wuppertal.
- Maillat, D. 1992: *The Innovation Process and the Role of the Milieu*. Enterprises innovatrices et development territorial. GREMI. Neuchâtel.
- Maillat, D., Quévit, M., Senn, L. 1993: *Réseaux d'innovation et milieux innovateurs: Un pari pour le développement régional*. GREMI. Neuchâtel.
- Mednarodna organizacija za delo (ILO). Medmrežje 3: <http://www.laborsta.ilo.org/> (15. 10. 2008).
- Meusburger, P. 1998: *Bildungsgeographie, Wissen und Ausbildung in der räumlichen Dimension*. Spektrum Akademischer Verlag. Heidelberg.
- Navodilo za izvajanje statističnega raziskovanja o plačilih za investicije v AJ PES. Uradna lista Republike Slovenije 53/02 in 87/02. Ljubljana, 2002.
- Nijkamp, P., Mouwen, A. 1987) Knowledge centers, information diffusion and regional development. The spatial impact of technological change. Brotchie J. H. et al. (ur.). London.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji v letu 2002. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana.
- Ravbar, M. 1996: Regionalna planerska delavnica: povzetek prispevkov izvajalcev delavnice in usmeritve za prostorski razvoj in urbanistično načrtovanje ter za nekatere vidike varstva okolja. Razvojni center Planiranje. Celje.
- Ravbar, M. 2000: Regionalni razvoj slovenskih pokrajin = Regional development of Slovene landscapes. *Geographica Slovenica* 33-2. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2002: Sodobne težnje v razvoju prebivalstva in delovnih mest: pot k sonaravnemu in decentraliziranemu usmerjanju poselitve v Sloveniji. IB revija 36-1. Urad Republike Slovenije za makroekonomske raziskave in razvoj. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2005: Geografska analiza vplivov investicijskih aktivnosti v letu 2004 na regionalni in prostorski razvoj Slovenije: pasti in izzivi v pogojih globalizacije. Elaborat, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Ravbar, M., Bole, D. 2007: Geografski vidiki ustvarjalnosti. Georitem 6. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Ravbar, M., Drozg, V., Mušič, V. B., Koželj, J., Lobnik, U. 2001: Zasnova poselitve in prostorski razvoj Slovenije. Inštitut za geografijo. Ljubljana.

- Ravbar, M., Razpotnik, N. 2007: Geografska analiza investicij – pasti in izzivi na poti uresničitve nacionalnih razvojnih projektov v Sloveniji. Veliki razvojni projekti in skladni regionalni razvoj. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.
- Rezolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007–2023. Medmrežje 4: <http://www.svr.gov.si/si/dokumenti/> (november 2008).
- Schumpeter, J. A. 1911: Die Theorie wirtschaftlichen Entwicklung. Berlin.
- Scott, A., J. 2006: Creative Cities, Conceptual issues and policy questions. Journal of urban affairs 28-1. Wiley. Irvine.
- SICRIS. Medmrežje 5: <http://sicris.izum.si/> (15. 3. 2008).
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije. Uradni list Republike Slovenije 76/2004. Ljubljana, 2004.
- Sturm, P. 2000): Region Frankfurt/Rhein Main. Informationen zur Raumentwicklung 11/12. Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung. Berlin.
- Suchanek, A. 1998: Nachhaltigkeit und Wettbewerb. Zukunftsfähigkeit und Neoliberalismus. Renner A., Hinterberger F. (ur.). Baden-Baden.
- SURS: Bruto investicije v nova osnovna sredstva po namenu investiranja. Medmrežje 6: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_nacionalni_bdp1.asp (15. 6. 2008).
- SURS: Bruto investicije v nova osnovna sredstva po namenu investiranja in občinah. Interno gradivo. Ljubljana, 2008.
- SURS: Delovno aktivno prebivalstvo po enotah področnih skupin poklicev, stopnji šolske izobrazbe in občini dela 31. 12. 2006. Register delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP).
- SURS: Standardna klasifikacija poklicev (SKP). Medmrežje 7: <http://www.stat.si/klasje/klasje.asp> (15. 6. 2008).
- Štraser, V. 2000: Ekonometrična analiza gibanja investicij v osnovna sredstva v Sloveniji, delovni zvezek. Urad za makroekonomske raziskave in razvoj. Ljubljana.
- Vaerst Andersen K., Lorenzen, M. 2006: The geography of the Danish Creative Class: A Mapping and Analysis. København.
- Zakon o urejanju prostora (ZUreP) 2002. Medmrežje 8: [http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/](http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO1581.html) [predpis_ZAKO1581.html](http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO1581.html) (10. 11. 2008).

8 Seznam slik

- Slika 1: Razmerja med obsegom bruto domačega proizvoda (BDP), bruto investicij ter vrednostjo investicij na tisoč prebivalcev v Sloveniji med letoma 1995 in 2006 v milijonih evrov (SURS: medmrežje 6). 26
- Slika 2: Vrednost bruto investicij v Sloveniji med letoma 2000 in 2006 (SURS 2008). 27

Slika 3: Primerjava panožne sestave naložb s številom zaposlenih in ustvarjenim bruto domačim proizvodom (BDP) v Sloveniji leta 2007.	28
Slika 4: Deleži bruto investicij v nova osnovna sredstva po namenu investiranja v Sloveniji med letoma 1996 in 2006 (SURs: medmrežje 6).	29
Slika 5: Deleži bruto investicij med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).	30
Slika 6: Obdobje ob prelom tisočletja je bilo v Sloveniji investicijsko ugodno. To je veljalo še zlasti za območje Ljubljane, kjer so zrasli številni objekti, kakršne so nove poslovne stavbe v trzinski poslovno-industrijski coni.	31
Slika 7: Skupna vrednost bruto investicij in povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.	33
Slika 8: Investicijska aktivnost med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).	34
Slika 9: Razmerja med vrednostjo in deleži bruto investicij, prebivalcev, zaposlenih in podjetij leta 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).	36
Slika 10: Razmerje med deležem investicij in vrednostjo BDP na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.	36
Slika 11: Razmerje med povprečnima vrednostjo investicij in indeksom BDP na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.	37
Slika 12: Razmerje med povprečnima vrednostjo investicij in dodano vrednostjo na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.	37
Slika 13: Razmerja med deležema investicij in prebivalcev ter vrednostjo investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).	38
Slika 14: Razmerja med deleži investicij, prebivalcev, zaposlenih in podjetij leta 2006 ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.	39
Slika 15: Poslovna stavba Hypo Groupa za Bežigradom je sad vlaganja tujega kapitala.	40
Slika 16: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah osrednjeslovenske razvojne regije.	41
Slika 17: Razvrstitev občin ljubljanske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURs 2008).	42

Slika 18: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah podravske razvojne regije.	43
Slika 19: Razvrstitev občin podravske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	44
Slika 20: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah savinjske razvojne regije.	45
Slika 21: Razvrstitev občin savinjske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	47
Slika 22: Farmacevtska tovarna Krka v Novem mestu je eden od najpomembnejših nosilcev investicijske aktivnosti ne le v dolenski razvojni regiji, ampak tudi širše.	48
Slika 23: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah dolenske razvojne regije.	49
Slika 24: Razvrstitev občin dolenske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	50
Slika 25: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah gorenjske razvojne regije.	51
Slika 26: Razvrstitev občin gorenjske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	52
Slika 27: Ena od pomembnejših investicij v državi je bila izgradnja viadukta Črni Kal.	53
Slika 28: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah obalno-kraške razvojne regije.	55
Slika 29: Razvrstitev občin obalno-kraške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	56
Slika 30: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah goriške razvojne regije.	57
Slika 31: Razvrstitev občin goriške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	58
Slika 32: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah pomurske razvojne regije.	59
Slika 33: Razvrstitev občin pomurske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	60

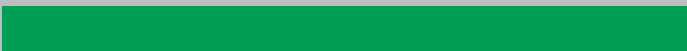
Slika 34: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah posavske razvojne regije.	61
Slika 35: Razvrstitev občin posavske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	62
Slika 36: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah koroške razvojne regije.	63
Slika 37: Razvrstitev občin koroške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	64
Slika 38: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah notranjsko-kraške razvojne regije.	65
Slika 39: Razvrstitev občin notranjsko-kraške razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	66
Slika 40: Razmerje med deležema investicij in prebivalcev ter povprečna letna višina bruto investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v občinah zasavske razvojne regije.	67
Slika 41: Razvrstitev občin zasavske razvojne regije po investicijskih aktivnostih (logaritemski grafikon; SURS 2008).	68
Slika 42: Razmerje med številom občin in vrednostjo investicij po velikostnih razredih občin (SURS 2008).	70
Slika 43: (Mestne) občine, ki so imele med letoma 2000 in 2006 bruto vrednost investicij večjo od 500 milijonov evrov (SURS 2008).	71
Slika 44: Občine, ki so imele med letoma 2000 in 2006 bruto vrednost investicij med 150 in 499 milijonov evrov (SURS 2008).	71
Slika 45: Občine z nadpovprečnimi vrednostmi bruto investicij na zaposlenega in bruto investicije na prebivalca med letoma 2000 in 2006 (SURS 2008).	72
Slika 46: Občine z najmanjšimi vrednostmi bruto investicij na zaposlenega (manj kot 2000 evrov) in bruto investicije na prebivalca med letoma 2000 in 2006 (SURS 2008).	73
Slika 47: Prostorska razporeditev investorjev v Sloveniji leta 2004.	75
Slika 48: Prostorska razporeditev plačil za investicije po investorjih v Sloveniji leta 2004.	76
Slika 49: Razmerja med višino bruto investicij v osnovna sredstva in dodano vrednostjo na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v Sloveniji.	77
Slika 50: Razmerja med višino bruto investicij v osnovna sredstva in višino investicij na prebivalca med letoma 2000 in 2006 v Sloveniji.	78

Slika 51: Deleži bruto investicij po dejavnostih med letoma 1996 in 2006 v Sloveniji (SURs 2008).	81
Slika 52: Panožna sestava investicij med letoma 2000 in 2006 v Sloveniji (SURs 2008).	81
Slika 53: Panožna sestava investicij med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.	84–85
Slika 54: Panožna sestava investicijskih aktivnosti med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije.	87
Slika 55: Tipološka členitev investicijskih aktivnosti med letoma 2000 in 2006 po občinah Slovenije.	91
Slika 56: Stopnja izobrazbene ravni prebivalstva po slovenskih občinah leta 2002.	95
Slika 57: Lokacijski koeficienti na urbaniziranih območjih in podeželju po razvojnih regijah Slovenije (SURs 2008).	100
Slika 58: Razprostranjenost zaposlenih v ustvarjalnih poklicih glede na kraj dela po slovenskih občinah.	101
Slika 59: Razprostranjenost zaposlenih v ustvarjalnih poklicih glede na kraj bivanja po slovenskih občinah.	102
Slika 60: Razmerja med številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela in bivanja na 1000 prebivalcev v slovenskih občinah z več kot 5000 delovnimi mesti (SURs 2008).	103
Slika 61: Razmerja med številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju bivanja in dela na 1000 prebivalcev v slovenskih občinah z manj kot 500 delovnimi mesti (SURs 2008).	104
Slika 62: Razmerja med številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju bivanja in dela na 1000 prebivalcev v slovenskih občinah z največjimi deleži delovnih dnevniških migrantov.	104
Slika 63: Indeks razvojnih dejavnikov na podlagi velikosti vplivnega območja (brez Ljubljane in Maribora).	113
Slika 64: Indeks razvojnih dejavnikov na podlagi stopnje ustvarjalnosti (brez Ljubljane in Maribora).	114
Slika 65: Indeks razvojnih dejavnikov na podlagi vrednosti naložb (brez Ljubljane in Maribora).	115
Slika 66: Sintezni indeks razvojnih dejavnikov po občinah.	119

9 Seznam preglednic

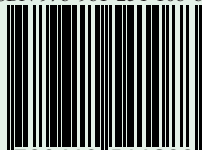
Preglednica 1: Primer razlik v vrednostih investicij v Sloveniji med podatki SURS-a in AJ PES-a med letoma 2003 in 2006 (SURS: medmrežje 6; AJ PES: medmrežje 1).	19
Preglednica 2: Izbor in razmejitve ustvarjalnih poklicev (priredba na podlagi opisa skupin iz standardne klasifikacije poklicev (SKP), SURS: medmrežje 7).	23
Preglednica 3: Razmerja med obsegom bruto domačega proizvoda (BDP), bruto investicij ter vrednost investicij na zaposlenega v Sloveniji med letoma 1995 in 2006 (SURS: medmrežje 6).	25
Preglednica 4: Vrednosti bruto investicij v Sloveniji med letoma 2000 in 2006 (SURS 2008).	27
Preglednica 5: Deleži bruto investicij v nova osnovna sredstva po namenu investiranja v Sloveniji med letoma 1996 in 2006 (SURS: medmrežje 6).	29
Preglednica 6: Indeks rasti povprečne letne vrednosti investicij med letoma 2000 in 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).	32
Preglednica 7: Razmerja med vrednostjo in deleži bruto investicij, prebivalcev, zaposlenih in podjetij leta 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).	35
Preglednica 8: Razporeditev investicij med letoma 2000 in 2006 po velikostnih razredih občin (SURS 2008).	69
Preglednica 9: Relativna odstopanja panožne sestave naložb od povprečnih vrednosti po razvojnih regijah (– negativno odstopanje, O ni odstopanja, + pozitivno odstopanje)	88
Preglednica 10: Število zaposlenih v ustvarjalnih poklicih po kraju dela in bivanja ter njihovi deleži po razvojnih regijah Slovenije leta 2006 (SURS 2008).	97
Preglednica 11: Lokacijski koeficienti na urbaniziranih območjih in podeželju ter deleža zaposlenih v ustvarjalnih poklicih na urbaniziranih območjih in strokovnjakov po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).	98
Preglednica 12: Občine z največjim in najmanjšim številom zaposlenih v ustvarjalnih poklicih glede na skupno število prebivalcev leta 2006 (SURS 2008).	99
Preglednica 13: Razredi korelacijske povezanosti.	106
Preglednica 14: Stopnja povezanosti na podlagi izračunov bivariantne korelacije med izbranimi spremenljivkami na državni ravni.	107

Preglednica 15: Stopnja povezanosti na podlagi izračunov bivariantne korelacije med stopnjama središčnosti in urbaniziranosti območij ter izbranimi spremenljivkami na državni ravni.	108
Preglednica 16: Stopnja povezanosti na podlagi izračunov bivariantne korelacije med bruto vrednostjo investicij ter izbranimi spremenljivkami po razvojnih regijah Slovenije (* numerus 3, ker so v regijo vključene le 3 občine).	109
Preglednica 17: Izbor kazalnikov za merjenje razvojnih dejavnikov.	112
Preglednica 18: Matrica razvoja za izbrane kazalnike indeksov razvojnih dejavnikov (na podlagi kvantilov).	116
Preglednica 19: Razmerja med deleži vrednosti bruto investicij in deležem zaposlenih v ustvarjalnih poklicih leta 2006 po razvojnih regijah Slovenije (SURS 2008).	118
Preglednica 20: Skupna vrednost investicij po velikostnih razredih občin glede na deleže prebivalcev, delovnih mest, podjetij in registriranih raziskovalcev (SURS 2008).	120

<http://zalozba.zrc-sazu.si>

ISBN 978-961-254-108-8

9 789612 541088

12,00 €